NOBILIS HISPANI FRANCISCI DE QUEVEDO ... POLITICUS PRUDENS, SUB PERSONA MARCI BRUTI, ET...

Francisco : de Quevedo, Plutarchus, Theodor Graswinckel

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29/K
29

V
29

14-30, C, 20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Nobilis Hiſpani

FRANCISCI de QUEVEDO,

Equitis Ordinis D. JACOBI, &c.

POLITICUS PRUDENS,

Sub Perſona

MARCI BRUTI,

ET

EXCURSIBUS POLITICIS,

In ejus vitam

A

PLUTARCHO

Conſcriptam exhibitus.

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

AMSTELODAMI,

Ex officina HENRICI & THEODORI BOOM,

M. DC. LXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO PRÆLVSTRI,

DNO JACOBO NAVANDRO,

CONSULARI ROTERODAMENSI, ILLUST. PRÆPOTENT. D. D. ORDINUM HOLLANDIÆ WESTFRISIÆQUE CONSILIARIO DEPUTATO.

THEOD. GRASWINCKEL *S. P.*

DOrdraco Roterodamum, Roterodamo Hagam animo quam ſæpe excurro: Ita fere, qua ſuus is eſt, ac ſui juris, ubi amat, quam ubi animat, eſt potius. At parce, ob hoc, quid in me deſultorii redarguere, aut pro eo, qui otio ſibi conceſſo frui neſciat, habere. Abſit id ab illo, cui nemo ignavia factus immortalis. Teneo conſtanter illud Varronis; prævaricari aratorem, niſi ſemper incurvus ſit. Dulces ante omnia Muſas otiorum nulla afficiunt, quæ non ſint laborifera: gnaras quippe, etiam labores qui in tenui ſint, gloriam factorum non tenuem comitari. Harum cum me amor immenſus teneat, etiam ſacra fero, ac quidem Tibi, Virorum præſtantiſſime, otii mei, in noſtrate hoc Cameræ bipartitæ quaſi deliquio, rationem qualemcumque redditura. Si quid iſthæc, (ut *variam ſemper dant otia mentem,*) mihi ſuggeſſerint ſcire aves; expediam. Prurienti calamo ut quondam ſatisfaceret Decius Juvenalis; cum ſciſceret poſt everſæ Trojæ rudera, nemini amplius dolere, fortiſſimus quod imbelli dextra Achilles cecidiſſet, Thermodoontiacam bipennē electurus aliàs, ei ſi omnino in fatis eſſet ut fœmineo Marte caderet, experiri dixit velle ſe, quid in illos concederetur,

Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latinâ.

Digitized by Google

Eſt mihi, ſatyram ut ut nullam adornem, inſtitutum non abſimile. Viginti ſex, præter propter anni ſunt, cum verbis non meis, edito ad Saluſtii Bellum Catilinarium commentario, ea exhibui, quæ citra noxam, & minus quoque fauſtis temporibus, de procellis motibuſque civicis, & ipſis quoque bellis civilibus poſſent propalari. Requiri ad illius perfectionem judicavi, ut quandoquidem iſthic conjurationem in rempublicam concernentia potiſſimum diſcutiuntur, idem fieret à me quoad conjurationes in Principem. Favit inſtituto meo benignum numen, ſuppeditato hoc commentariolo incomparabilis ac ſupra laudem Marchionis Quevedonis: quem, quantumcumque ſemipaganus, ad Iberum Pactolumve natum, Latio nunc infero. Marcum Brutum ergo hic vides, meum decus, vides in Principem conjurationem, conjurandi cum cauſſis ſemina, progreſſus, varias rerum, conſiliorum facies, occaſionum momenta, petitam per unius latus rem, Libertatem publicam, calcatas leges, invalida earundem auxilia, minutam Majeſtatem! inde frontibus, obverſis parentibus parentes contraſtetiſſe, hauſtum datumque fratribus mutuum cruorem, & per nefanda ac nullos triumphos habitura prælia, divinis humaniſque omnibus, triſtiſſimam ferruginem inductam. Hoc dum ago, nihil minus extimui, quam quod me eſſes damnaturus, qui literati otii optimus etiam tum patronus es cum in optimorum ingeniorum ac civium Matrice urbe tot jam annos ad clavum ſedens, quæ promovendo ſint ſtudiorum bono præprimis accuras: Cum ſummis Reipub. admotus negotiis virtutes explicas, quæ nulli labori circumſcriptæ

ſubſi-

ſubſidant, ea quidem facilitate ac moderatione, ut quæ non niſi agendo indefeſſus, infractus, omnibus laboribus invictus emoliri poſſit; ipſe tranquillo ſedatoque moderamine, at nec minus interim conſtanter ac cordatè, conſummes. Unde apud bonos paſſim candidoſque Virtutum æſtimatores, partum tibi decus clariſſimi nominis, quod omnibus & quaquaverſum venerabile, mihi ſemper eximium fuit, atque honoratum. Nondum anni tibi in ſenium vergunt, at tale tibi otium in ſenectute vovere liceat, qui Patriæ te Neſtorem; ac plures eidem tui ſimiles Neſtoras totus voveo: quo ſic demum vere ſublimis, triumphatrix, auguſta, fœlicem ſe porro ferat, ac præ cæteris quos orbis amplectitur Rerum publicarum beatiſſimam. Te porro quod attinet, tam ſcio tibi non eſſe poſſibile, ut, qui alios ante exis, temet ipſum non ſemper adæques, te digna deſignando, gerendo, & ad ſuppullulantia ſibi tenore perpete virtutum ac meritorum præmia aſſurgendo; quam mihi ſit, nihil agendo ignavam ſegnemque vitam tranſmittere. Quare ut hæc ſe noſtra Tibi ſiſtant patere. Stabunt, cadent, prout tibi videbitur. Sin & precibus locum facis, oro, ut ſi qua laborabunt, pateat iis tutum ad te refugium, cujus intelligentem divini humanique juris mentem ſuſpiciunt & colunt, ac nec minus candidiſſimum pectus amplectuntur; atque illam comprimis tuam Comitatem, qua nulli ſecundus ipſe, neminem parem agnoſcis, nedum priorem. Vale Ipſis Eid. Septembris CIↃ IↃ CLX

Digitized by Google

CANDIDO LECTORI.

AUtorem damus, Benigne Lector, quem, ſi cum plurimis qui noſtro ſeculo Politica tractarunt contendere lubeat, habiturus ſis non modo præſignem; ſed, cui iſtud, quod de Scipione poëta Calaber,

Ille ſapit ſolus, reliqui volitant velut umbræ,

ſis delaturus. Quò ne multa, quis ſit, & quantus, ex hoc opuſculo tam de facili deprehendas, quam Leonem ex ungue. Nihil in illo vulgare, nihil protritum. Totus prodeſt, totus delectat. Eſt quoque eorum quæ ſuggerit, ea ſeries, ut cum ingerant ſe multa egregia, vel ad primos obtutus; ſuperſint tamen plura, ſed duntaxat oculis pectoris haurienda, & per intellectum, ſe in momenta rerum quas ex longo præviderit, penetratura. Unum id ſatis mihi in cauſſam viſum, cur ex Hiſpanico redderem Latinum. Non me minus lubens volenſque omnium expoſui judiciis, quam jam nunc expono: nec metuo, quidquid hic opellæ noſtræ fuit, habendum id à candidis rerum æſtimatoribus pro parietario, aut quod ab eo protruſum ſit in lucem, quem curtior ingenii ſuppellex quippiam de ſuo promere non ſinat. Iudicabis, quiſquis eris, (ſic ſpondeo,) quam fœliciſſime ſæpenumero ad ea Virum hunc ſummum pertendere, quæ ſoli Deo cognita, videantur cogitationibus noſtris impervia; ad qualia vel eniti ſtuduiſſe, habet in ſe imitationem non levem cujusdam divinitatis. Ita prorſus eſt, in frequenti lectione hiſtoricorum, qui probabiles ſunt rerum ſe inſerentium nexus, modo qualemcumque attentionem adhibueris, haud ægrè ſe renudant: neceſſarios non aſſequatur, niſi quæ mens ſit divini humanique juris intelligens. Euntium, & facto reflexu in ſe redeuntium rerum, iſta eſt vertigo, ut pro indeprehenſis plurima tranſmittantur, quæ arctiſſimis nexibus ſe invicem ita attineant, ut niſi tota compage ſoluta, nec divelli poſſint. Seu quod Deus & melior Natura ſic voluerint; ſeu quod ſic ex re fuerit ad acuenda ſe dignis curis corda mortalium. Tacitos rerum politicarum conſenſus, diſſenſus, fugitivo duntaxat oculo luſtrare, tantundem eſt, ac ſi bibat ex Nilo canis, & fugiat. Non oſtentat Elenſis ſua omnibus ſacra, nec paſſim. Deſultorii ut plurimum ſunt, quibus ſpiritus ſunt acutiores: præſumunt ſe ingenium habere in manu, ſi qua in tranſcurſu, etiam aliud agentes notarunt, illicet tenere ſe ſciſcunt. Hinc eveſtigio, relictis poſt ſe quæ obſervarant, ad ulteriora properant, quæ tamen ipſis eadem facilitate ſint effluxura, quam influxerant. Contra, qui craſſioris ſunt ſpiritus, mente ſedata, ſua intra ſe habentes meditamenta, ad eorundem accedunt lectionem, quas ſibi rerum formas, ſpecies, infigunt, attinent tenacius: multum legunt, non multa. Tales, fixis in veſtigio pedibus, ſic agunt, ut ſolent qui ſtant in ſuo. Quare ne quidem ſe movent; nedum ut promoveant: niſi ab excuſſis omnibus quæ ruminarunt porro greſſuri. Hos videas, non magis ferri ad dignoſcendas intentiones bonas, & quibus ſe virtus parariam fecit, quam ad vitioſas, & in pravum detortas:

videas

Digitized by Google

videas ex æquo ſibi repræſentare quæ conſpirent, quæque diſſiliant, quæ ſuo ſe modulo, ſuo ſe pede metiantur, quæ denorment. Acutuli iſti, cum Ixione volvuntur: ſe ipſos ſequuntur, ac fugiunt. Ad ſummum ubi venere, nubem pro Iunone ſe amplexos ſero obſervant. Hi vero id aſſequuntur, ut animos ſuos conſtantibus exemplis firment, emunitos habeant adverſum incurſus fortuitorum, eoſdem in omnia obnixos circumferant. Hoc primo illis laborum non vile pretium. Alterum eſt, quod alios, tales ſe cum exhibeant, efforment ad exemplum ſuum: in quod dum attendunt, & ipſi tandem ſapere audent. De me ut loquar; libello hoc perlecto, non minus quam Miltiadis tropæo perculſus Themiſtocles, excuſſi veternum mihi incumbentem. Illico credidi, & mihi, & mecum quibuſcumque bonæ mentis candidatis, publicè privatimque profuturum, ſi tam illuſtri ſub auſpicio tyrones, pateremur nos doceri, ac mox, relictis nucibus, addiſceremus ad ea niti, quæ non fumum ex fulgore, ſed ex fumo lucem quandoque editura, ſolido ſtarent, extra ſemet ipſa nihil quærerent. Sunt ita quippe virtuti Iuſtitiæque civili (quibus nihil inferiori hoc in mundo præſtantius) ſuum decus aſſertura, & inoffenſi in vita moribuſque tenoris conſtantiam explicitura. Habeant itaque Velites iſti, (per me licet) hunc noſtrum Heröa quo volent loco; & dum non alia, (ſi Diis placet) curant, quam quæ ſubtiliora ſunt, iis quæ in moralem intellectum cadant poſthabitis, nunquam mihi perſuadebunt rectâ ſe ratione niti. Quæ præter rationem (ſic medicorum Coryphæus) etiam fauſto fiunt ſucceſſu, non eſt ut quempiam magnopere commoveant. Ante tot jam ſæcula Thucydidi obſervatum, hebetiores quam acutiores ut plurimum melius adminiſtrare Reſpublicas. Optimè. Revera tales potiorem in omnibus æqui bonique rationem habent: ad ſeverioris juſti exactiorem cuſtodiam inclinant: alii inter alios juſte ut agant unicè attendunt. Inde nec timor illos degeneres arguat, aût in livorem propenſos; dum quæ nec à ſe fieri velint, aliis haut temere ſunt condonaturi. Atque hinc, in ſociatis jure cœtibus, quos civitates vocamus, amor ille virtutis, qui quos reddidit quam optimos, non alios tuetur. Hinc, ea quæ vetet improbos eſſe formido pœnarum. Tum quoque, non poſſunt non eſſe tardioris motus, quæ fiunt compreſſorum tectorumque affectuum indagines. Virtutum adhac recte habendarum ratio, vitiorum citra publicam noxam revellendorum diſciplina, quidquid vafri eſt, quicquid verſuti, quidquid ſubleſti, averſatur, longe habet. Quoquo modo, intereſt generis humani, ut quæ æquari, atque æqualiter haberi minus poſſunt, ab æqualitate quam minimè recedant.

Sic Fortis Etruria crevit,
Scilicet, & rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septemque una ſibi muro circumdedit arceis.
Sic eadem,
Imperium terris, animos æquavit Olympo.

Verba

Verba in compendium. Ad hæc iſta viam noſter ſternit. Si quis ea, (aut quiſquis lecturus es, cum agere illum non alia videas, etiam pro tua virili HOC AGE. *Male me quod habet, monendus es, innumeris typographicorum erratorum mendis diſpunctionumque ſphalmatibus opuſculum ſic fœdari, ut vel ipſe in ſpongiam ut incumberet voluerim, tanquam inominatum ac non tollendum ſœtum, barathroque citius deberi cenſuerim quam luci. Sed neque penes me, neque typographum, nec eum qui corrigendi onus benigne ſuſceperat, ulla eſt culpa. Abſui ego, ut qui nec adeſſe poſſem. Optimus mortalium, atque exacte curatiſſimus* Vlacquius, *cujus hæc typis ſunt deſcripta, mea curæ fideique emendatè ut prodirent ſat creditum ratus, quamcumque potuit, præſtitit fidem. Nec eſt, ut vel per umbra umbram ejus ſe candida atque obvia humanitas læſam à me queratur, cui graviora negotia & ab iis injecta quà remoræ, quà neceſſitates, quæque nec adeſſe ſemper permitterent, id dedere, ut nihil ſit quod ab ipſo ultra requiri potuerit, nedum ut quid ſit quod debeat excuſari. Quare potiſſimis illorum ad calcem operis in erratorum indicem conjectis, attuli medelam. Hæc ſi nec talis, qualem vellem; qualiſcunque ſaltem eſt. Ad humanitatem tuam provocare qui cogor, provoco majorem in modum. Veni mecum in partes. Id ſi integrum non eſt.; da veniam: quin imo ſciſce tuum eſſe, ſortis hic noſtræ miſereri; & quæ offendunt, ponere poſt hunc noſtrum conatum, de te, deque egregio publico quam optime merendi.* Vale.

Digitized by Google

IN PLUTARCHI MARCUM BRUTUM EXCURSUS

FRANCISCI DE QUEVEDO:

THEOD: I. F. GRASWINCKEL I. C^us. DELPHENSIS

Ex Hiſpanico Latinitate donabat.

TEXTUS.

MArcus Brutus genus ſuum ab Junio Bruto deduxit, quem priſci Romani æreum inter Reges in Capitolio poſuerunt cum enſe ſtricto: Quod ejus **maxime virtute** *Tarquinii ejecti, libertaſque Romanorum confirmata eſſet.*

EXCURSUS.

Fœminæ, apud Romanos, admoverunt Reges ſummæ rerum: eædem depulere. Hi Silviæ, cujus proſtrata pudicitia, debent quod imperarint. Lucretiæ, ſpectatiſſimæ caſtitatis matronæ, quod exciderint. Quos vul-

Digitized by Google

vulgati corporis extulerat infamia, Virtus cordata ſupplantavit. Factum à Romulo principium, in Superbo defecit. Debet huic ſexui genus humanum quod in ruinam ſubſederit: Debet eidem reſtaurationem ſui tum & gaudia ſimul omnia in quæ ſe elaxat: ac nec minus animorum lancinationes & tormenta quibus convellitur. Habet iſte ſexus, quaſi ſibi congeneum quid, quod impotens ſit, & dominari effectet. Quotiens in ſocietatem recipitur, habendus eſt addictius. Eſt amores inter admiſſos opera danda, ne plura quam par ſit ipſi committendo aut permittendo, abdicet quis à ſe arbitrium ſui. Benignius ſi habeantur aut remiſſius, evadunt malæ, ſi preſſius, fiunt malæ conciliatiores. Punctum omne tulerit, qui fœmineis illiciis in juſtos uſus converſis, præpoſteram perfiduciam, ſuo ſibi jumento malum non accerſit. Authoritate, gratia, potentia, non raro apud iſtos præpollet, quibus in ſibi ſubdita regimen. Iſtic tanto præpollentior affectat videri, quanto ij quorum adorantur ſceptra, cœteris mortalium anteſtant. Evenerit multoties, ut, Fatine hoc crimen? miniſtri in Dominos ſuos peccent eoſque prodant; at quum ſe fœminis addixere ſumma nomina, crebrius eſt ut ſemet ipſos prodant, ut ſceleratis in ſe machinationibus robur addant & juſtitiam accommodent. Quidquid horum eſt, omne id ſequiori huic ſexui deberi; tam eſt obviæ veritatis, ut nemini latere poſſit.

Quæ

Digitized by Google

Quæ Brutorum Gentis origo fuerit citius docemur, quam quis Marco Bruto pater. Credidit, non ambigo, Plutarchus, gentilitio huic nomini ineſſe quid altius, quod tanquam à traduce propagatum monumentum, utrumq; Brutum ad illuſtriſſimi facinoris æquale decus exuſcitaverit. Hinc forte creditum narrationis exordium à primis natalibus fieri non debere.

Statua quidem Junio Bruto fuit decreta; ſed quæ nec Marco permiſerit, ut parto à majoribus honori, degener nepos incumberet; citius quin imo quæ adniti impulerit, ut honoris, ex æquo ſibi debiti, eandem mercedem aucuparetur. Junium in Capitolio Romani non tam voluerunt ſpectari, ut perſtaret aſſertæ ab ipſo libertatis æterna memoria, quam ut nepos per exempla conſiliaque tam conſtantia generoſum animum firmaret.

Leviculum ſit, ſi nihil aliud Majorum imaginibus deferri placeat, præter unum hoc, quod ſimplici recordationi cedit: leviculo quin levius, ſi non ad talia ipſæ potius ſtatuæ extimulent, quæ juſtum ſit referre vivos, quæ factis exprimere. Recte, me hercules, ſciſcebant ipſi, fœlices illas demum ſtatuas, quæ per ſublimium meritorum præclarã memoriam, imitatores poſteros quà nanciſcerentur, quà redderent.

Idem honos ſtatuæ qui Junio, ſimiliter & Marco delatus eſt. De hac ſic in illius vita Chæronenſis. Fuit

„ Mediolani, quæ eſt citerioris Galliæ urbs, ærea Bruto po-
„ ſita ſtatua. Hanc cum poſtea temporis Cæſar videret arti-
„ ficioſe factam, imaginemque ejus bene referentem, præ-
„ teriit. Paulo poſt ſubſiſtens, advocatis ad ſe magiſtratibus
„ Urbis, multis audientibus dixit, ſe deprehendiſſe eos con-
„ tra pacta egiſſe & hoſtem ipſius detinere ſecum. Infician-
„ tibus (ut par erat) primùm, quemque hoſtem diceret du-
„ bitantibus, ac ſe mutuo intuentibus: ad ſtatuam conver-
„ ſus, contracta fronte: annon, ait, is qui hic adſtat hoſtis
„ noſter eſt? Cum magis etiam perterriti ſilerent, vultu in
„ riſum ſoluto, collaudavit Gallos iſtos, qui etiam adverſâ
„ fortunâ utentibus amicis, benevolentiam conſtanter reti-
„ nerent: Juſſitque ſtatuam quo erat loco relinqui. Inſigni tantus Cæſar exemplo patere voluit, ita ſe adverſus Brutum animatum, ut neque ſi in vivis etiamnum extitiſſet, hoſtili in ipſum animo fuerit futurus. Hæc eadem illa fuit ſtatua, ad quam Albutium provocaſſe narrant Annales, ut ad vindicem libertatis, legumque aſſertorem.

Quibus temporibus Romani paupertatem habuerunt bonæ mentis præceptricem, in hoc potiſſimum eluxit ipſorum ſapientia, quod debita magnis virtutibus ac meritis præmia, ad amuſſim veri honoris exigere, & quæſitum per inſignia facinora nomen, quovis auro præſtantius habere conſueſſent. Hanc tam lætam, tam venerabilem præmiorum Majeſtatem aurum ſubruit. Id vero dolendum.

Auri

Digitized by Google

Auri fere non major eſt uſus quam in explendis, quos nunquam tamen ſaturarint, reipubl expilatoribus, velandis adulteriis, expugnandis judiciis, ſubvertendis legibus, impellendis, in præceps agendis, per quodvis nefas illorum fatis, qui longiore ſenecta pecunias quas animo vulturii devoraverant, detinere creduntur: aut quovis pacto ſpes eorum improbas morari. Noluerunt mortalium quempiam auro capi, utpote quod non niſi eorum eſſet qui animo ſint abjecto ac vili. Gratiore adſpectu triumphalia circum tempora laurus ſpactabatur, ac ſervatos ob cives donata quercina. Publicæ acclamationes, applauſus, non niſi præſignes victorias excipiebant: raro ſtatuarum honore, neque ob alia, quam quæ tanta conſtans univerſorum fama eſſe demonſtraret, ut vel exceſſiſſe mortalitatis ſortem viderentur. Illis redhoſtimentis, quò ſuum decus ſolide conſtaret; noluerunt copiam fieri cuipiam honores ullos petendi, niſi qui præclaro quodam præcipui jure ad eos adſpirare ſe poſſe non ipſe modo crederet, ſed vel tota Reſpublica. Atque iſta quidem omnia procul habito ambitu, remotiſſimis omnibus, per quæ populari auræ deferri quippiam poſſe vel eminus alluceret. Sic pauperrimi cum eſſent, cunctos divitiis anteibant, invictum imperii invicti robur, conſtantiam, famam, terrorem, reverentiam ſui qua pateret orbis, circumferebant. Serò admodum deſcitum ab illa paupertie; ſimulatque id factum, vidit uno eodemque tu-

Digitized by Google

mulo componi ſua tot ſæculis adſerta decora. Longè illorum principum major eſt magnificentia qui benemeritos ornant honoribus, quam qui aurum faciunt mercedem virtutis. Adgeratur vel quidquid fulgentis hic eſt luti, ad veri honoris faſtigia nunquam ſe protulerit. Omnium virtutum feraciſſima fluxere ſæcula, cum ſummorum virorum animos expleret, ſinceriſque perfunderet gaudiis folium leve. Illis explendis ne tota poſtmodo Roma ſuffecit. Tam illuſtribus honorum inſignibus antiquatis, ipſi honori ſuus honos deperiit, tota in ſuas confeſtim ruinas ſubſedit Reſpublica; ex quo potius habuit ſuorum loculos auro farcire, quam per conſueta veri decoris ornamenta teſtari, moribus antiquis viriſque Rem Romanam ſtare.

TEXTUS.

Paternum genus nonulli, Bruto ob interfectum Cæſarem haud obſcurè infenſi, negant ad eum Brutum pertinere, qui reges ejecerit: quippe ei, necatis filiis, nullam relictam prolem.

EXCURSUS.

Iſto vel dato, ita ſe habere conceſſo, ecquis neget ineſſe ipſis ſubinde nominibus quod ſublimes majorũ virtutes blãdo introitu poſterorũ mentibus conciliet? quod ad eadem quæ Majores fortiter audenda, toleranda proritet? ipſoq; hoc

hoc communis nominis velut præcipuo, ad eadem pertendere quam validiſſime compellat, quò ſe illos protollere atque evehere potuiſſe jam dudum cognoverunt?

Statuâ Junio Bruto poſitâ, teſtatum Romani fecerunt quantopere ipſis placuerit, quod tantus libertatis aſſertor exemplo ſuo monſtraverit, Romam regum nomina pati non poſſe. Iidem teſtatum fecerunt, quantâ eſſent prudentiâ, qui eam voluerint locari mediam inter ipſos reges, quos ipſo adnitente excuſſiſſent. Apparuit inde, juxta ipſos & decernendis præmiis, & pœnis infligendis ſufficere. Nec eſt ut ullus in hoc facto quippiā quod Gemometriæ ſit proportionis requirat, qui attendere volet ſummā id prudentiæ ac ſapientiæ laudem ſecum ferre. Æquum cum judicaverunt, conſpici debere Brutum inter regum qui Rempubl. quam laudabiliter rexerant, amplificarant, ornarant ſex primores; doceri, ſcire poſteros voluerunt, malo regi nihil quicquam præſidii eſſe debere in præclaris prædeceſſorum erga patriam meritis. Ea nec obſtare poſſe, quo minus talis inominatus habeatur atq; inteſtabilis, non poſſe merita ut ut ſint optima maxima, id ſui obtinere momento, ut per illa, aut ipſorum intuitu, Reip. ſatis factum ſit, penſatumve, quod à malo Rege detrimenti cœpit: nulla ea abmiſſa compenſatione, præmiiſque ac pœnis ſuum ſibi debere tenorem conſtare, illumque pro inoffenſo omnibus pro inconcuſſo ſtetit.

TEX-

Digitized by Google

TEXTUS.

Hunc Brutum eſſe filium (dicebant) cujuſdam Bruti diſpenſatoris: plebeium nuper adeo ad capeſſendos magiſtratus proceſſiſſe. Poſidonius autem, adultos iam Bruti filios, ita ut narratur, à patre occiſos affirmat: relictum autem tertium adhuc infantem, & ab eo Brutorum genus propagatum: & vero quoſdam qui eodem genere orti eſſent viros illuſtres, ſuo quæ vixiſſent tempore ſimilitudinem formæ in Priſci Bruti expreſſam, facie ſua retuliſſe.

EXCURSUS.

Marco Bruto pater quis fuerit operoſe perquirere non attinet. Plus ſatis hoc, quod ipſe quis fuerit teneamus. Debetur hoc Heroicis viri virtutibus, ut neque ignobilitati natalium quid roboris aut juris eſſe velle debeamus ad illas oblimandas. Fuerit, eſto, ex diſpenſatore, quod velint, oriundus: nihil intercedet, cur non etiam magis atq; impenſius, vel ob id ipſum laudandus veniat. Conſtat talem ac tantum fuiſſe, ut id ipſum, quod tam præclarum magni ſui nominis ac meritorum heredem poſt ſe reliquerit, Junio Bruto non minus honoris contulerit, quam Marco Bruto, quod originem ſuam à Junio Bruto deduxerit.

TEXTUS.

Mater Bruti Servilia, ad Servilium Achalam genus refert, qui cum

Digitized by Google

cum Sp. Melius tyrannidem affectaret, populumque concitans, ſub ala glandium ferens proceſſit in forum, Meliumque prope, aſsiſtens, tanquam ſi colloqui vellet, eo ictum interfecit.

Serviliæ ejus qui Bruti mater fuit Cato Philoſophus, quem Avunculum Brutus omnium Romanorum potiſsimum ad imitandum ſibi propoſuit.

Excursus.

Ut ut vel maxime in illorum deſcenderemus opinionem qui diſpenſatoris filium volunt, eſſet tamen, illo non obſtante, reflexus nobis ad illum faciendus pugionem, cujus non minori quam illius qui Junij fuerat in patriam benemerito libertatem ſuam aſſertam res Romana debuit: ac proinde tenendum non ſolum fuiſſe Marcum Brutum illarum virtutum hæredem, quarum laudibus, majores ipſius quos habuit nobiliſſimos tam clarum ſibi nomen erant indepti, ſed & de ſuo longe plurimum laudis illis adjeciſſe; ut qui non parum illas provexerit. Hos inter ſi quem ſortis habuerit minus illuſtris conditioniſve non elatæ, ſponte ſilentio tranſmitti percupias ac ſupprimi, tanta in luce illius virtutum. Ille demum ſe majorum ſuorum virtutibus dignum heredem exhibet, qui per ea quæ fortiter ipſemet deſignavit atq; effecit, ad eorundem adſurgit fortitudinem, qui cordatis gravibuſque ſuis conſiliis eadem

exprimant atque illuſtrent prudentiam. Quiſquis agit degener, quiſquis gentis ſuæ claritudinem malis moribus conſpurcat, vitiis fœdat, eſt quidem ille alicujus filius, ſed non eſt filius iſtius patris quem oſtentat pro ſuo. Quem ſola majorum, quibus paria non faciat virtus, conſpicuum facit; habet quidem quod eis debeat, at quantillum? Qui ſe iis indignum gerit, unum hoc compendi facit, quod ex quo illi in vivis eſſe deſiere, non eſt ipſos habiturus exprobratores illius infamiæ in quam ſe induit. Amphiarais iſtis ſub terram abditis ſi gradum revocare, ſi ſuperas ad auras evadere daretur, quæ non ingererent, quæ non objectarent? Perſtat illis etiam poſt buſta & ultimos rogos honor ſuus, ad illos tranſmitti merito recuſans, qui quid honos ſit, quid honeſtum, ultro ſcire nolunt. Si quid Marco Bruto pater fuit mediaſtinus, jam dudum illum ſpectatiſſima virtus ignobili à ſtirpe ſejunxit. Eſto ei vel invitiſſimâ veritate talis pater, ſatis ſuperque ex illo, quod tanti filii pater audiat, honoris accedit. Non eſt noſtrum eligere huicne an illi imputare velimus originem noſtri. Vilem infimæve ſortis hominem naſci, culpâ vacat: dum ne ipſe vilis ſit, ſuiſque ipſe moribus reddat vilem. Quiſquis optimis progenitus parentibus, optimus eſſe non ſtudet, ſibi probro eſt. Eſt ut videat, quantis excidat: ſciatque tanto majoris eſſe diſpendii quæ perdat, quantò, ſi ſervaſſet, illuſtriorem fuiſſet redditura. Niſi quid in ſenſum communem

Digitized by Google

nem peccare lubet, eſt etiam in illo ſua pars juſti æquique, ut qui ſe majoribus ſuis indignos reddunt, ab omnibus habeantur deſpicatui.

TEXTUS.

Nullus fere fuit Græcorum Philoſophorum quem non audierit, nulla ſecta quam non cognoverit. Maximè tamen Platonicam amplectebatur, novamque & mediam (ut vocant) Academiam non admodum probans, antiquam ſectabatur. Antiochum Aſcalonitam in perpetua admiratione habuit, Romano quidem ſermone Brutus ad excurſiones ut contentiones orationum ſufficienter exercitatus fuit. Græcæ autem argutæ illi ac Laconicæ breviloquentiæ ſe ſtuduiſſe in epiſtolis aliquoties oſtndit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EXCURSUS.

Cordatam amplectenti virtutem omnino difficile non eſt, ut evadat fortis, ut conſequatur habitum virtutis. Fortitudini tamen Virtutique ingenuarum artium fidelia ſiquid ademeris ſtudia, neutrum obtinuerit. Ad veram Virtutem Fortitudinemque abeſt ei quam plurimum, qui apud ſe non diſpeſcit qualiter Virtute præditus eſſe debeat, qualiter fortis. Exit in Temeritatem male collocata Fortitudo: quæ recto prudentiæ moderamine virtus deſtituitur, male agit, vel tum, cum boni quid facit, ſi dum facit, neſcit aut non capit, cujus ſit conditionis bonum illud

Digitized by Google

quod facit. Minus ſæpe noxia eſt circumſpecta periculorum fuga, quam timidi cautionem vocant, quam quæ vitio affinis eſt virtus, quam fortitudo temeritati immixta. Quidquid ex malis emendatur, illo quod à rectis in prava deflectitur eſt præſtantius. Bene agendi neſcius ſi quâ fueris, parum refert, an malis bona confundas, aut ex adverſo, ſi bene ſi male agendi ſis ex æquo gnarus, an id quod malum eſt, emendes per æquè malum. Paradoxon, quin imo ad fidem difficile videatur, quod dicimus, virtutem, rem per ſe ſanctiſſimam, id quod eſt eſſe deſiſtere, niſi in actum rite recteque deducatur. Nihil tamen iſto verius. Auro ut auro, internum illud quod habet valoris quaqua verſum conſtat. Si in beneficia expendis, in benemerentes erogas, erit conciliandæ benevolentiæ; lethiferum idem futurum atque exitiale, ſi in tormentariam denſatum glandem evibretur per ſclopletum. Non ergo ſpectandum quid ſit aurum, ſed quis illius uſus ſit, quis abuſus. Qui volunt Virtutem eſſe medium vitiorum in utrumque reductum, proportione Geometrica poſthabita, non aliam quam Arithmeticam ſibi habent propoſitam; quæ conſtet ex eo quod plus eſt minuſve. Sic Religio ſibi ſtat, quamque habet majeſtatem ſibi aſſerit ac tuetur, media inter illud quod abruncinari ab ea hæreſis velit, atque illud, quod addi inſuper velit qualiſcumque ſuperſtitionis vanitas. Peccant in virtutem quam maxime, qui eandem illius eſſe rationem

putant,

Digitized by Google

putant, cum eâ quæ eſt in numerando calculorum. Eſt ipſa quippe eadem ſemper, in ſe collecta, ſibi conſtans, majus proinde minuſve non admiſſura. Alia numerorum eſt ratio. Deme ſeptenario binos, non habiturus es niſi quinque; quos ei ſi addideris, habiturus es novem. Fecit hoc ipſum, quod ſciret quis eſſet veræ virtutis rectus uſus, ut in exactiſſimum illius obſervatorem Marcus Brutus evaſerit: fecit ut cum viveret in fæce Romuli, civibus bonis praviſque immixtus, evaluerit ſe ſuaque componere ad illam vitæ morumque conſtantiam, quæ in omnibus quæ ab ipſo facta ſunt eluxit. Bonis, quibus nunquam non ſtipabatur egit acceptiſſimus: ſequioribus ſic venerabilis, ut utroſque pro ſe haberet, & in quaſcumque partes concedere vellet, eſſet ſic pro ſe habiturus, ut rebus omnibus grande momentum adferre poſſet. Amabat in illo populus mores innocuos, quorum & conſtans & modeſte temperata gravitas Patribus erat gratiſſima. Nec alius erat, ſi vel dicto vel ſcriptis explicaret animi ſenſa. Maſculo verborum flumine cum loqueretur, tam facili cum ſcriberet verborum agmine, ut neque ſe neque alterum fatigaret: contra quam ſecta fert noſtrorum temporum, quibus ſic paſſim ſcribimus, ut verba duntaxat ſtrepera, canoraſque nugas chartis illinamus, nullo etiam cum verba facimus, aut modo verborum aut fine. Plurimum Bruto authoritatis circumdedit, quod à novæ mediæque

ut vocabantur, Academiæ ſcitis alienior, in priſcis illis Divini Platonis acquieſceret. Illa à ſe cum tam conſtanter ablegaverit, præluſiſſe non leviter iſtis videri poſſit vindiciis, per quas aſſertor ac vindex libertatis acerrimus, Cæſaris à Patria ſua tyrannidem depulit, mutatâ Reipublicæ formâ, quidquid libertatis fuerat ad ſe unum trahentis. Habet omne ſtudium novitatis quid quod fugiamus. Primos utique parentes noſtros, inque illis univerſum genus humanum, ſtatus ſui mutandi, novandi, male conciliata vitioſa lubido peſſumdedit. Nulla mortalibus certior, nulla exitialior pernicies aliunde, quam cum ſemetipſos extra ſe quærere occœptant, cum ſe ab illa ſtatione refugos averſoſque ferunt, in quam eas aut fors introduxit, aut ratio locavit. Hærent uſquedum in turbido novandi ſtudia, nunquam non fluctuant: tam quæ prælapſa ſunt diſplicent, quam moleſta ac gravia ſunt quæ circumfluunt. Fieri nequit, ut ne qui nova ſibi omnia proponunt, affectant, iidem ſemper eſſe deſinant id quod ſunt. Omnium horarum homines, quid niſi quod vitam inter continuatas mortes, inter errorum ſe prementium ſibi inſtantium perpetuos anfractus tranſigunt? ac tandem aliud agendo diu multumque, cum ſe delaſſavere, id quoq; habent incommodi, ut cum reſilire ab inſtituto, & ad ſaniora converti nituntur, unum hoc ſemper agere debeant, ut illud quod ſe eſſe deprehendunt, porro eſſe nolint.

TEX-

Digitized by Google

TEXTUS.

Adoleſcentulus etiamnum tum Catone in Cyprium eſt profectus, miſſo adverſus Ptolemæum Inſulæ Regem. Ibi Cato, cum ſe Rex ipſe interfeciſſet, neceſſaria de cauſſa Rhodi commorans, præmiſſo in Cyprum Caninio ſuorum uno amicorum ad cuſtodiendam pecuniam regiam, metuens ne is pecularetur aliquid, Bruto ſcripſit, ut ex Pamphilia (ibi enim ſe ex infirmitate aliqua colligens agebat) in Cyprum navigaret. Perinvitus paruit Brutus, quod & Caninium reverebatur, ignominioſe à Catone officio amotum, & omnino hujusmodi adminiſtrationem illiberalem & ſe (adoleſcens quippe erat, & otio deditus) non dignam putaret. Verumtamen & hac in re præclaram navans operam, à Catone laudatus eſt, & bonis regiis divenditis, cum majore parte pecuniæ Romam miſſus.

EXCURSUS.

Optimo loco res ſunt publicæ, cum qui ad diſſitas remotaſque Provintias rectores ablegantur, id potius ſtudent, ut ne expilandi illas cuipiam facultas ſuppetat, quam ut ſuppliciis ſubdatur quiſquis illas expilaverit. Ipſa judicum ſuorum furta principes ſæpe pejus affligunt, quam gravia ſunt furibus quæ ex merito ſubeunt ſupplicia. Principum quiſquis miniſtrum à ſe miſſum ſic attinet, ut ei quod furetur nihil ſuppeditet præciſis depeculandi occaſionibus, næ ille & ſua ſarta tuetur tectaque, & cum

iſtis,

iſtis, quem miſit miniſtrum; cum ex adverſo ſecus faciendo utrumque perdat, Quanto frequentiora delictorum ſunt ſupplicia, tanto quoque frequentius ipſa committuntur delicta. Qui furtis ſe alligant, ſic fere ſemper ſe componunt, ut præſidium ſibi ſecuritatemque ab ipſis furtis circumdent. Accedit, quod tales, ipſis judicibus, quorum eſt ut in eos lege agant, animadvertant, maximo ſint compendio; dum in eos quam inquirunt acerrime, non quidem ut puniant, ſed ut deprehendant. Noluit Cato Canidio peculandi facultatem ſuppetere: Brutus eum id facere non eſt paſſus. Sic ſepties mille talentis facta Roma locupletior. Eadem utrique facta duobus nominibus rea debendi: ut quæ geminatò recuperaverit id quod eſſet jam tum ſuum. Primò nempe, cum id quod reddebatur illorum fidei acceptum ferre debuit, intactum, & abſque hoc intercipiendum, ad ſe redire gaviſa eſt. Secundò, eum feciſſet illorum fides atque induſtria, ut ne interverti poſſet.

Exuunt ſeſe regnis ſuis ipſimet reges, cum illis admoderandis rectores præficiunt ſecum longæ pacis commoda, ubi redierint, devecturos tanquam in triumphum. Neque nudus eſt iſte Regibus ad ruinam prolapſus. Hoc admiſſo, ſummo de culmine præcipites impulſi ruunt: cadendo deſcenditur: ſumma inter & ima nihil datur. Contra illos qui furandi artem callent, vix eſt ut ſit validum

dum ullum quarumcunque demum legum præſidium. Artem furandi cum dico, furta deſigno, ex quibus & qui conſcii ſunt, & qui delatores, atque ipſi adeoque judices ſuas quiſque pro ſe partes ferunt. Omnibus iſtis id demum eſt vivere, eſt valere, eſt diis mortis iratiſque perfrui. Intendendi, ſpiſſandi furta, non aliud potentius incentivum, quam cum omnino id agitur, ut omnibus iſtis ſatisfiat: ſuæ Cerberis offæ, hoc melle medicatis his ſoporate frugibus largiter ſufficiant, ſic demum meritoq; relaturis paria paribus, Deum juſtitiam, debitam Principi, patriæ fidem habituris poſt ſcelera. Sic nunc vita truditur, ut non alios ad ſe infame lignum evocet, quam quibus defuere ad quæ avidas manus extenderent antequam ad ſupplicia raperentur.

TEXTUS.

Cum jam arma arripientibus Cæſare & Pompejo, bellum civile gliſceret, & perturbata eſſet Reſpublica, nemo non exiſtimabat Brutum eſſe Cæſaris partem ſecuturum: quippe cujus Pater eſſet juſſu Pompeji interfectus. Verum is privato publicum antiquius habens, Pompejo, cui quam Cæſari juſtiorem eſſe belli cauſſam ſentiret, ſe adjunxit. Ante ne allocutus fuerat Pompejum, obvius ei forte factus, quod magnum putaret eſſe flagitium cum patris ſui occiſore colloqui. Tum autem ſe ei ut patriæ principi ſubmittens, in Siciliam cum Seſtio (cui ea obtigerat forte provincia) le-

gatus abiit. Ubi cum nullius magnæ rei gerendæ daretur occaſio, jamque de ſumma rei decertaturi Pompejus & Cæſar congrederentur, ultro ad commune diſcrimen in Macedoniam venit, cum quidem Pompejum gaudio & admiratione adventus ejus de ſella ei obviam eſſe, & tanquam præſtantiorem amplexum, in conſpectu omnium fuiſſe perhibent.

EXCURSUS.

Hoc illud Marci Bruti factum fuit, quo tanquam quæſitor urnam movit omnibus, qui egregio bonoque publicis, privata habent antiquiora. Non poterat non plumbeas in Pompejum iras gerere, cujus juſſu parens ipſius fuerat interfectus. At enimvero erat iſtis temporibus idem Patriæ pater. Igitur pro illo quem talem habebat libera Reſpublica, ſic in partes venit, ut nec expectoraret interea, aut ex animo revelleret, quid quantumque à ſe exigerent manes paterni. Acceſſit nullo Pompejum ſibi aſſerturus beneficio, juſtiſſimæ aſſertorem cauſſæ veneratus: patriæ ſub auſpiciis cum agnovit ducem, à cujus abire conſiliis judicabat eſſe nec viri boni, nec boni civis. Eo ipſo fecit ut tam eſſet non inficiandum patriæ ſuæ nomen, quam ante, optimi parentis optimus ut eſſet filius operam dederat. Teſte Cordubenſi.

Oderat & Magnum, quamvis comes iſſet in armis.

Si qua Cæſaris ſecutus fuiſſet partes, potuiſſet videri filius

bonus

bonus, at non item bonus civis. Pompejanis in partibus bonum ſe multoties filium: civem vero bonum quaquaverſum exhibuit. Quiſquis illius quod deſignat cauſſa deeſt honori ſuo; neque id quod deſignavit aſſequitur, neque amiſſi ob hoc aut inſuper habiti honoris ſarcit jacturam: tantundem agit, quam ſi propter vitam, cauſſas vivendi eat perditum. Ipſam perſæpe victoriam inimicis tranſſcripſit, ad ſua qui nimium attendit. Etiam Imperatorum maximi nullos tam ſibi adverſos habent, quam eos qui cum earundem cum ipſis partium ferant, hoſtis tamen malint res eſſe ſuperiores, eo nomine quod poſthabitis illorum conſiliis ſua prætulerint. Quotiens de rerum ſumma decernendum eſt, optabile ſit, ut nunquam ad illa declinent conſilia, quæ parti adverſæ magis proficua quam ſuæ ſint futura, qui ſecum ſciſcunt ſuorum ſe conſiliorum fructus non percipere. Deteſtanda illorum eſt improbitas, qui malunt ut ſe ſuoſque Imperator in ruinam adducat, non alia de cauſſa, quam quod aut per errorem, aut fatis in contraria nitentibus, cui rerum ſumma concredita eſt, ſequioribus acceſſerit, ſanioribus ſe præbere conſiliis ſuperſederit. Qui ſummum belli ducem in illam quæ pluribus arriſerit ſententiam pedibus ire cupit, quid aliud intendit, quam ut is omni à ſe abdicato arbitrio ſui, ſervum ſe multorum reddat ex libero; utque nec ipſius quoque rationis in ſe imperium admittat? equi-

Digitized by Google

dem niſi majoris ſapientiæ rerumque peritiæ ſit Imperator ipſe, quam ſint eorum plurimi quos conſiliis ſuis admovet, plures à quibus decipiatur, jam tum indeptus eſt. Audit duntaxat, non dijudicat; qui ſua ſic judicia ad relationes aliorum accommodat, ut quæ potiora forè habet pro comperto, negligat. Interfectori ergo patris ſui it comes Marcus Brutus, non alia mente, quam ut illius ſe apponat violentiæ atque injuriis, quem videbat eò contendere, ut profligata, peſſumdata patriæ libertate ſolus rerum potiretur. Eundem tamen & ipſe tandem interemit, & alterum (ut mox videbitur) paſſus eſt de vita deturbari, cui ereptum patrem imputabat; ſic tamen ut in illo ipſo privatim quippiam aut contra bonum commune, neque contra officiorum jura commiſerit. In Siciliam ſe contulit, ſed cum in illâ virtutibus ſuis explicandis aream non patere animadverteret, campos Pharſalicos petiit, ſupremum cum prælato duce diſcrimen ſubiturus. Quæ viri modeſtia, nec quod res Cyprias ſumma fide atque integritate tractaſſet; quodque patriam collatis in ærarium Ptolemei theſauris quàm inſignitiſſimè locupletaſſet, nec quod dum in Sicilia legatus ageret, eſſet quam optime de Romano nomine promeritus, tanti habuit, ut ob iſta vel tantillum ſibi è Repub. poſtulaverit; res bene fœliciterque geſ-

geſſiſſe contentus. Præbuit idem ſecuram virtutem ſuam, quò eam inſtantia patriæ fata vocabant, & quod tantum non perdita libertas exigebat, toros lacertoſque explicuit. Ipſo videlicet in diſcrimine, medioque in conflictu reperire voluit ad quæ glorioſius adſpiraret premia: à quibus depoſcendis in illum uſq; diem ſuperſederat. Quidquid eximii habent Reſpublicæ, id omne, quin ipſas quoque reſpublicas, depeculantur, ad & incitas redigunt, quæ nimis avidè flagitantur præmia. At non illa volo quæ veræ virtuti ſolida debentur. Paſſim ea peti videas, ut eorum præmia ſint præmiorū, quæ jam ante fuerint conſecuti. Inglorium prorſus ſe ſuaſque augendi copias modum excogitarunt homines inominati, qui non alium ſibi ad referenda præmia cauſſam credidere potiorem, quam quod illa petierint: & ob id altera quoque atque altera emendicare non abſiſtunt, ac ſi illa prioribus in cumulum accedere deberent. Hoc fonte derivata clades iſta in populum patriamque profluxit, quod impuriſſimi mortales, modo quippiam ſit quo prodeſſe ſe ei poſſe à quo illa exigenda ducunt, oſtentare vel è longinquo poſſint, in indefrenatas ſeſe cupidines elaxant, ipſum etiam illud, quo profuiſſe videri poſſint, toto mox aſſe ad ſe retracturi. Quò bene faciant, non quia bene fecerint totis ſe præorum torrentibus jucundari debere præſumunt;

 obti-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

obtinentque tandem pretioſi ſibimetipſis ſuorum emptores dedecorum, ut nec ipſi ab aviditate ſua modum petenti impetrent, neq; ei à quo petunt conſtare velint negandi libertatem. Nunquam ſe Marcus Brutus candidatum voluit, quaſcumq; eum in provintias mitti placuit, factum à populo libero ſuique juris. Habuit ſuum Verrem tam diu infœlix Sicilia, quã diu ſacri profaniq; totâ quid in inſulâ ſuperfuit, quod in nihil ſibi ſubduci ex illis paſſuras Vulturii iſtius manus poſſet demigrare. Romam non ante reverſus eſt Verres, quam poſtquam tota quanta quanta fuerat Sicilia, uni Verri in ſpoliũ prædamq; conceſſiſſet. In Siciliã ſe Brutus, at non illa ſe in Brutum tranſtulit. Invenit in undiq; circumfluentibus illius divitiis, quæ infra animi ſui magnitudinem haberet: omnibus iſthic altiſſimam ad pacem à ſe compoſitis ultra quo pertenderet, nihil invenit. Verri, (cui nullum aliud propoſitum quam per fas nefaſque omnia undecumque corradendi, invadendi) opus erat Sicilia: ſecus in ſuis ſe virtutibus involvente Bruto. Quapropter & illâ relictâ, neque aliam ob cauſſam, quam quod ſuæ opis aut operæ non indigeret, in campos Æmathios ſe intulit pars belli non temnenda futurus; partes quin imo ſe ac virtutibus ſuis dignas adiit gregarius miles.

TEXTUS.

Ea militia interdiu, quidquid à Pompejo abſuit temporis, ſtudiis libriſque imponebat, non aliàs modo, ſed etiam imminente Phar-

Pharſalica pugna. Quæ eam præceſſit dies, ingenti æſtu caſtra locis paluſtribus adulta tum maxime æſtate metatos affligebat. Brutus autem eo confectus, cum qui tentorium ei ferrent non ſtatim advenissent, vix tandem media jam circumacta die, unctus & modice pranſus, reliquis aut dormientibus, aut de eventu futuræ pugnæ ſollicite cogitantibus, ad veſperam uſque ſcripſit, Polybium in epitomen contrahens.

EXCURSUS

A ſummis ab omni ſæculo Regnorum Rerumque publicarum moderatoribus, Imperatoribus, Ducibus, ſemper judicatum fuit pacis bellique artibus inter ſe quam optimè convenire, recteque per non ingloria nec indecora ſtudia peti ea quæ militarem quandoque gloriam ſint conſummatura. Eſt ſuum calamis gladiiſque conſortium, neque infœlix quoque. Hoſtem quæ ſtratura ſit ſagittam armant pennæ, eidem evibratæ ſe promovendi pernicitatem accommodant; altius hæſuræ, ſanguinem bibituræ ſuum pondus largiuntur. Non opus hic pluribus quam Alexandro, quam Cæſare, in proſcænium adductis. Infremebat ille horrore ſacro ceu percitus, volvebatque tantum quæ decerent Imperatorem; uno ſe dignas curas ad Homericæ lectionem Iliados aſſuetus recoquere. Idem gnarus loricæ, galeæ, ſcuti, gravia eſſe atque oneroſa geſtamina; eadem male ab illo trahi, cui non eſſet animus quo-

quovis telo præſtantior. Sic eſt. Imbelle quod eſt corpus, abſcondunt arma, non defendunt, niſi quid illi generoſior quis impulſus arma ſuffecerit, in quæ ſe colligat, per quæ vim viribus exeat. Agit intecto latere, quicumque animi robore deſtituitur; armaque cum circumferat, virum nuſquam exhibet arma quem deceant. Si prælio non ſaucius educitur, agit inobſervatus: ſi vitam cum morte commutat, non minus armorum ſuorum ponderi, quam inimicis debet quod extinctus ſit: nec tum quoque cum fuga ſalutem non petit probri immunis, citiuſque fugere non potuiſſe quam noluiſſe creditur. Optimos generoſiſſimoſque quæ ſibi mors oppignorat, non errat ſemper, ſæpe eligit; illos obtorto tractura collo qui plurimum timent. Hoc tamen nomine non omnino ignobiles quod ad cœteras illas ſublimes & ſuperum in nomen ituras animas quamtulamcumque acceſſionem fecerint. Inermis obverſa frequenter tela Alexander excepit, bellis ipe bellorumque victor, pluribus terram ore cruento mordentibus, & ad pedes ipſius proſtratis quos gravior armatura texerat. Cæſar ſimul & pugnare & ſcribere ſuetus, dictus ex utroque Cæſar, ambigeres faciendone ſcribi digna, an ſcribendo quæ præclare fecerat, fuerit major. Peluſi cum flumen unius brachii remigio tranſmiſit, & quanquam mergeretur premereturque telis altera tenuit manu divinos illos commentarios; ab injuria fluctuum tutos præſtitit,

tit, quibus ut viveret dedit, & per quos ipſe in æternum per gloriam vivit. Tantarum virtutum imitamentum nec molle dedit Marcus Brutus, etiam media in Æmatia ſtudiis intentus. Eadem quæ prælium tam cruentem anteceſſit nocte, ei in manibus Polybius erat. Exigentibus interim cæteris anxios inter ſpei metuſque cruciatus quæ eſſent incerta caſuum, quæ fatorum, quanta ſecum decretorius ille jam jam volvendus dies adferret. Quod ipſum ſuorum temporum facile principi hiſtorico facit ad laudum vel ſummam, nec minus eum Brutus judicio hoc ſuo, immortalitate dignum expreſſit, quam ſuo ipſe ſtylo, quam rerum verborumque pondere, quam majeſtate exemplorum, eoque demum in omnibus nitore, qui cæteros exinde omnes poſt ſe reliquerit. Hunc ſibi applicabat Brutus: ut res cumque caderent, ex iis quæ moneret doceretq; hauſturus quæ in rem forent. Nullas ei interim cogitationes acie Pharſalica quæ tum ſupra caput adſtabat aut curas ſuppeditante, ab iis diverſas, quæ diſpicere adigerent quomodo quam optimè quam fortiſſime facturus eſſet pro patriæ libertate. Sui futurorumque juxta ſecurus uni iſti incumbebat. Tum cum hoſtem agger murorum non diſtinent, cum foſſæ ſanguine inundant periculorum exigere magnitudinem, timidorum eſt. Nec diffitear tamen quidquid iſtiuſmodi eſt cogitationum in cordatiſſima ſeſe pectora ſæpenumero penetrare. Tali rerum cardine, belli-

ca ducem prudentia; militem imperio parendi, quæ juſſus ſit prompte fortiterque exequendi gloria abſolvunt. Multis in cladem cauſſa fuit ſcrupuloſa nimium circumſpectio, quos adſumpta pro rerum ſtatu temeritas ſincere victores facere potuiſſet. Tam ſit hic temerarium damnare circumſpectos cautoſque, quam laudare temerarios. Mihi ſententia ſtat, debere ipſa diſcrimina docere, præſcribere animis oculiſque, ingerere unde plus boni malive ſperandum ſit aut metuendum. Animum qui in ea quæ timeri poſſint revolvitur, ſuum jam tum fecit timor. Frequens eſt, ut qui ſe timori permittit, mente excidat judicii minor. Non ſuo metiri pede quæ ſe oggerunt, grande timoris argumentum eſt. Quæ timentur, altius aſſurgunt, acrius urunt urgentque: ipſaque adeo illa ſe repræſentant quæ nec ſunt. In iſtis non falſior illo quis ſit teſtis, qui pro jam viſis ſibi ea deputat, quæ nuſquam viſuntur.

TEXTUS.

Ferunt & Cæſari Bruti ſalutem curæ fuiſſe: ideoque in prælio Ducibus juſſiſſe ut parcerent ei, neque cæderent, ſed ad ſe perducerent ſiquidem volens ſequeretur; ſiquidem repugnaret, demitterent. Hoc eum in Serviliæ gratiam matris Bruti egiſſe. Cum ea enim traditur juvenis adhuc rem habuiſſe, inſano ipſius amore correpta, & Brutum, quo maxime tempore amor iſte flagravit, editum quodammodo ſibi perſuaſerat ex ſe natum.

EXCUR-

Digitized by Google

EXCURSUS.

Poſcebant ad necem Cæſaris fata Marci Bruti manum. Cæſaris animum nulla violentius exagitabat cura, quam quo pacto inſtanti diſcrimini Brutum eximeret. Crederes ultro Cæſarem ad ſe illum vocaſſe, ut eſſet cui occumberet. Omnino in animo Cæſaris ſuam ſe in mortem induturi multum cœcæ noctis fuit. Sed non eſt in uno illo id ipſum ut obſervemus. Ivit hoc per multorum exempla, multos venturis ab hinc quoque ſæculis habiturum quos eadem calamitas involvet. Quid in hac ſurſum deorſum euntium rerum humanarum vertigine tam tralatitium tam frequens; quam cœcos mortales quod in ſuamet exterminia pronos ruere conſpiciamus, ac vel in tantum ut omnium in quæ devergunt malorum non alios autores, promotores, exactores non alios ferre poſſint quam ſeſemetipſos. Niſi quid benigni numinis immenſa miſellos nos jamjam lapſantes retro clementia traheret, in quam ſe devia abripi paterentur noſtra pectora, quam ſe infœliciter unius ſæpe ob noxam ac ſcelus medias in pœnas protuderent, ſibimetipſis ſupplicium ſui debitura! Quam multis quoq; negatum à Deo ut dulces ad ſomnos oculos componant languentes, quibus immenſam vim divitiarum eſt elargitus, dum interim & fures, & latrones, & quicquid eſt mortalium quam maxime nefariorum, in utram-

Digitized by Google

que aurem ſecure dormitant. Quam multis ille conceſſit ut ad quarumcumque dignitatum faſtigia ſublimes attollerentur, eo ſed fato, ut in altum ſublati graviore caſu deciderent, exponendi quoque vel illorum quibus vilius nihil eſſe poſſit ludibriis? Quæ non virguncularum timidis id exambit votis ut formoſa videatur eſſe inter formoſulas; nec attendit male ſana quanta lis pudicitiæ ſit cum fragili formæ bono, quantis, ac quam multis, ut ſcopus quidam, ipſa forma, maledicentiæ calumniarum, omniaque ut deſint, ſequiorum ſuſpicionum, pateat, petatur, convulneretur ſpiculis, quam ſiniſtris expoſita ſint interpetramentis, eorum vel minutiſſima quæ dixerit feceritve? Adoleſcens, ut ex ephœbis exceſſit, venuſtulis videri ſatagat, at non qui obſervet, nitida illa, terſa, ac polita quæ affectat, tacite, ac ſe vel aliud agente, viam ſternere ad alienorum cubilium inſeſſuras, & ſi quæ his pejora neque nominari fas ſit? Ecquem mortalium dederimus, qui non inventurus ſit multa à ſe fuiſſe deſignata, multa à ſe ſpe factiſque, animæ ſuæ læthalia præſumta, ſi modo in ſe deſcendat, & quantumcumque alias ſapere ſibi videatur placeatque, ſi ſe ſibi candidè renudet? Dicendum quod res fateri cogantur omnes multo plurima quæ redarguant in abdito ſe cicumferre. Bonæ mentis præſigne deliquium eſt in quælibet temere vota proruere neſcienti quid vovendum ſit, quid expoſcendum precibus quidve ſit profuturum.

rum. Prudenter decernit, quiſquis ſciſcit agere ſe erroribus undecumque involutum. Quicunque ſpes ſuas premit, intra ſe ſua coërcet deſideria, ſibi ſubmiſſa attemperat, quo Deo quem ſuum velit evadat probatior, diſcit idem, non alia petere, quam divinæ voluntati placita, mandatis divinis conſona, ac qua talia, divinis probanda confirmandaque ſuffragiis. Quæcumque iſtius ſunt commatis, ut ſunt puriſſima, ſic nec æquivocationum ſubleſta admittunt, providentiaque ſua, fucos quos averſantur, impoſturaſque quaſlibet, exeunt ſecurè. Quam non cautè, non recte Cæſar hic ſciens volenſq; ſupprimit, quidquid affulgere quidquid animo obverſari potuit bonæ lucis, quidquid inhibere ne periret vivus videnſq;! In cœca deſideria cœciore proreptus impetu, non animadvertit, ipſummet ſe ſuam ſibi mortem accerſere, jugulum in ſuum armare ſuum ſicarium, demens, qui ex illa quæ Bruto cum Pompejo intercederet amicitiâ colligere non potuerit, nedum pervidere, tanto ſe magis exoſum Bruto agere, quanto eſſet ille Pompejo conciliatior. Si quid in cauſam illius penetrare lubet quod Cæſarem proturbavit in tam male fauſta: nihil ſe oggeret præter peccati noxam. Habebat nimirum Brutum tanquam ex ſe conceptum proditumque iis temporibus, quibus amore perditæ Serviliæ illuſiſſe ſe memoria tenebat. Quæ conſanguinitatis vincula per coitus non licitos per adulteria ſibi innectuntur, ſuo ſe ut plurimum volutant ſuffocant in cruore. Vitæ officina mulier

Digitized by Google

eſt, & quædam velut effabricatrix; ac nec alia potior mortis eſt cauſa. Ad illam accedere qui parat, ſic ſe componat, quam ſi ad accenſum ignem ſit acceſſurus. Quod uſtilibus flamma depaſcens, id vero fœmina eſt. Vel tum cum vivificos frigidioribus calores inſinuant, incenſos recreare videntur, cum forma placent, nihil præter Veneres & amæna ſperant ambroſios odores diffundunt, vires vel ſolo aſpectu carpunt, urunt, depaſcuntur, nemo abſque periculo illas attrectavit, ſeve iis permiſit, flammæ ingeſta quælibet haurientis ad modum, incendunt, conſumunt, quidquid ſunt nactæ. Illis qui ſe committit, ultra ſui nihil habet ſibi quod vindicet. Iiſdem ex oculis quibus ignes ſuos evibrant, eglomerant, conſpectum quibus eripiant fumoſum volumina, ubertim cum in lachrimas ſolvuntur, agere eas ex imperato faciunt, doctas ire quo jubentur, & ad hoc ipſum ſua ſemper in ſtatione paratas, ad nutum nictumque prorepturas. It tamen homini abſque muliebri conſortio triſtis dies, neque alia ipſi vita truditur quam ſi Cimmeriis in tenebris eam tranſigat. Varium interim quid illa ſemper & mutabile: quid in horam vites, quid caveas, nunquam non habet. Hæc emendare arte, ingenio corrigere ſi velis, nihil egeris: quidquid omni opera contuleris, lavabis laterem. Aquæ pauxillum huic ſi fornaci injeceris, in acriores exundet flammas, ſi pluſculum, etiam extinxeris. Qua facilitate quid ab ea obtinueris

tinueris, eadem perdideris. Ipſa per quam flammæ mulier adſimulatur comparatio, probationis, quàm ſibimet ipſi eam ſufficiat, non indiget. Ignem qui dixerit, is & mulierem dixerit, ac verſa vice. Ebuccinant hæc cineribus Serviliæ permiſtæ à Cæſare ſcintillæ: Ardores illius ad breve tempus Cæſar reſtinxit, illa quæ ad poſtremum Cæſaris rogum accenderet titionem, utero tulit, flammis dedit.

TEXTUS.

Victo ad Pharſalum Pompejo, & fuga ad mare elapſo, cum oppugnarentur caſtra, Brutus nemine animadverente ad locũ paluſtrem, & aqua canniſque refertum porta egreſſus, noctu Lariſſam evaſit. Inde cum dediſſet literas, Cæſar eum ſuperſtitem eſſe lætatus fuit, & ad ſe vocatum, non culpa modo liberavit, ſed & in ſummo ſecum habuit honore, incertus deinde quonam Pompejus profugiſſet, animoq; æſtuans, cum ſolus cũ Bruto ambularet, ſententiam ejus exploravit, cumq; eum ex colloquiis omniũ optime conjecturam facere de Pompei fuga ſentiret, omnibus rebus omiſſis in Ægyptum contendit. Sed Pompejus jam eò (ut conjecerat Brutus) perlatus, perierat. Porro & Caſſio Cæſarem Brutus placavit, & cum Regi Galatiæ patrocinans multitudine criminum ei objectorum vinceretur, deprecans pro eo obtinuit, ut magnam ditionis partem non amitteret. Ac fertur Cæſar eum cum primum audiviſſet dicentem, ad amicos dixiſſe: haud ſcio quid hic juvenis velit, ſed quidquid vult, valde vult. Ea animi

gra-

gravitate præditus erat Brutus, ut non facile cuivis à ſe petenti quidquam gratificaretur, quod vero agendum ſibi conſilio rationibusq; adductus conſtituiſſet, ad id valido efficácique ferebatur impetu. Neque adulationibus ſe ad probandas injuſtas preces adduci patiebatur & importunitati impudenter petentium ſuccumbere (id quod nonnulli verecundia vinci appellant) turpiſſimum magno viro judicans eſſe, dicebat. Videri ſibi male illos tempus ſuum collocaſſe qui nihil dedicerint denegare.

EXCURSUS.

Decius Junius juvenalis cujus (quantum quidem Ethnico, inter Ethnicos agenti poëtæ datum) quam gravia extant judicia de providentia numinis, quo loco recenſet in Campania graviter ex febre laboraſſe Pompejum, tempore non ita multo antequam ad Pharſalum decerneretur, damnat in populo Romano ſtultitiam votorum, qui longam illi vitam poſtularit, qui ſi tum ſupremum clauſiſſet diem potuiſſet non ſpoliari fœlici funere, omnia quæ ad invicti nominis immortalitatem facerent abunde conſecutus. Sic ille

Provida Pompejo dederat Campania febres
Optandas, ſed multæ Urbes & publica vota
Vicerunt.

Innuit Poëta, fuiſſe præpoſteræ in eò pietatis quod æternis conſiliis minores animos intempeſtivis votis fatigarit. O curas hominum; ô vota neſcia quid velint, quo pertendant

dant? iſta præſertim tantæ gentis, prorſus ignara quantum civici ſanguinis eſſent hauſtura. Qua nobis nunquam ſatis intelliguntur quæ, dum brevi fortes (dicamus & ſtulti) ævo jaculamur plurima divinitus obtingunt! Non providit vitam Pompejus niſi ad illa ut ſe penetraret ſpatia, quibus fateri cogeretur eſſe ſe quovis miſerrimo miſeriorem. Abſtulit ei Pharſalus exercitum validiſſimum: eadem ſic afflixit, peſſumdedit Romanam libertatem, ut nec ſpes ſuperfuerit illam recuperari quandoque poſſe. Ipſum vero Pompejum ſic attrivit, ut in extrema conſtituto tegula, nullum ſuper extiterit præſidium quam in ſola fuga. Brutus quo ſe victori ſubduceret, uliginoſæ paludi cœcæque nocti ſalutem ſuam coactus committere ægre Lariſſam ſe recepit profugus. Litteras inde ad Cæſarem deſtinat. Cæſar ad ſe in ſua caſtra evocatum, ſumma humanitate complexus tam benigne habet, ut ad ipſius inſuper interceſſionem, vitam Caſſio largiretur. Ambitio humana quoties cum adverſa ſorte conſpirat, ecquid infectum eſſe patitur? Illa ipſa tanto ſanguinis profluvio comparata victoria fuit quæ ſicariis ipſum ac percuſſoribus tradidit. Hoſtibus ignoſcere qui norat Cæſar, dedidicerat in ſemet ipſum non eſſe crudelis. Tanta eſt labes quæ per tyrannidem contrahitur improbitatis, ut ſi vel illi eximias aliquas virtutes habitu exercitioque continuis ſuas feciſſe videri poſſint, eædem ipſorum in necem atq;

minium durent. Si quid interfecit per vim ac violentiam in præceps ſe agunt pronos: tantundem, ſi qua longius excurrentibus iris fræna aut modum ponant. Nihil illis deploratius, ſi quæ attollere deberent, deprimant; quæ deprimere, in altum extollant. Unicum cujuſcumque tyrannidis axioma eſt, aphoriſmus unicus, *Aut tyrannus ne ſis, aut cum ſis eſſe nunquam abſiſte.* In extrema quævis mortales citius odio quam metu feruntur. Spiritu velut recollecto, deſiſtit metuere, qui tyrannum obſervat ad mitiora divergere. In deſævientem aſperatur pertinacius atque intenditur quidquid eſt odiorum: tyranno interim nihil remittente, ſed diriora diris crudeliora crudelibus adgerente. Fateor tales quidem graviores manere exitus, ſed non tam properos, accommodante ipſis diuturnius imperium pertinacia, quam quidem vitam juxta caram habet; ſciſcitque duraturæ potiſſimum tyrannidis argumentum eſſe, quod jam nunc tam diu duraverit.

Neſciebat Cæſar in quas partes orbis terrarum Pompejus ſe recepiſſet. Aperit rem Bruto: quid ſentiat requirit: ſic illi conjecturas quas faceret approbavit Brutus, ut omnibus poſthabitis movenda caſtra, recta in Ægyptum ducendas copias judicaret, omnium compos factus, Pompejo jam tum è vivis ſublato: cujus reciſum à cervice caput ei Ptolemæus mittendum curavit quanto ferrumine Cæſarem ſibi junctũ vellet, tanto, ſi diſplacet, argumento revicturus.

Non

Non eſt ut unquam Vir bonus cuique cor ſapit, ſeſe hominis improbi atque ingrati poteſtati tuto permittat. Niſi quid forteanm & ipſum fiducia teneat, alios ſe non minus improbos nefaſtoſque, in eandem allicere ac pertrahere naſſam poſſe.

Qui omni poſito metu ſecurus agit ex quo ſe homini improbo permiſit, Virum quidem bonum illum dixeris; at providum nequaquam. Ex quo ſe permiſit habetur in feralem victimam adſervandus: caput ubi collibitum fuerit præbiturus, nullâ adeoque percuſſorum invidia, quibus ſpecioſi in necem illius obtentus uſquedum præſto eſſe poſſint. Eſt ſceleratis Regum miniſtris, eſt ipſis ſolemne Regibus, ut eximia virtutum nomina habeant ad nutum, quibus cum ſic res exiget ludere, abutique poſſint, illorum in gratiam quos demereri ſtudent, profanaturi quippe vel omnia, modo ea quæ in oculis habeant, vel ſic reddant ſua. Id ipſum, quantumcumque antiquum ſit vetuſque non in annos modo aut menſes, ſed dies quoque ac quævis temporum ſpatia nimium fœcundo proventu ſeſe reſeminat. Virtuti deputandum, malo ſi quis tempore, inter malos, bonus eſſe ſuſtineat: eſt tamen aleæ periculoſæ plenum. Palmam ut optimus omnibus iſtis præripit, qui ipſemet eſt improbiſſimus peſſimuſque. Quod ſerio cum agit, ut privatim ſibi bene ſit, comprimiſque ut latere tecto malis agat inacceſſus, ſimpliciter quoque

ac bona fide annititur ut viri optimi videantur quos infandos novit peſſimoſque. Semper his, quantumcumque talis credatur, eſt virtus aliena formidini. Quod regnaret Pompejo cujus regnum patri is reſtituerat Ptolomæus debebat. Hoc ipſum, (quid Deo tam ſacrum ſanctumque ut ſacrilegum non inveniat?) in cauſſam trucidandi tanti viri evaluit. Nempe erat ut omni divino humanoque jure calcatis, peſſumdatis hoſpitii ſacris, idque vel ſub ipſos infeſtiſſimi hoſtis aſpectus avulſum hoc humeris caput, ac corpus ſine nomine jaceret, quo tranſtuliſſe in Cæſarem iſta videretur beneficia Pompei quibus reponendis imparem ſe ſciret, Cæſariſque ſe ſibi proniores affectus conciliare poſſe Ptolemæus anguraretur. At Marcus interim ſceleris reus peragendus eſt: debuerat in facinus diis juxta hominibuſque inviſum protinus ultore gladio animadvertere, fiduciamque tam nefariam revellere, qua fretus ſcelus hoc ſic perfici poſſe credi voluit, ac ſi Cæſare tantum non jubente fuiſſet patratum; ſeque tanta mercede Cæſari probari poſſe. Habeat quidem inſtar quoddam prodigii id quod jam ſum dicturus. Mihi bonus eſſe poteſt etiam qui propalam eſt improbus, ſi factorum inter ſe atque exemplorum inſtituatur comparatio. Si cui circa hæc Cæſarem cum Ptolomæo lubet componere, negari non poteſt, juſte egiſſe Cæſarem quod vita regnoque potiri Ptolomæum voluerit,

cujus

cujus beneficio caput Pompei jam tum eſſet conſecutus. Videri nempe potuit voluiſſe ut iſto clareret facto apud ſe locum gratiæ dari, nec non beneficiis. Interim cum maſcula illa quam requirimus virtus Cæſarem deſtitueret nec ei ad exemplum ſtatuendum ſatis eſſet animorum pudor ipſum tenuit, ad tam inauſpicatos diroſque aſpectus (ſibi utcumque gratiſſimos) ulla explicare lætitiæ ſigna. Erat ei, humani ingenii in morem, in proclivi, ut rideret, cœterum vero coactiſſimas quoque lachrymas oculi ad hunc caſum quantumcumque pumicei ut exſpuerent à ſe impetravit. Omnino juſtum eſt ab inimico ſibi metuere, quo ne ſi minoris ipſum feceris, ſi præ te contempſeris, incidas in noxam: eſt vero animi quam prorſus dejectiſſimi, ab eo ſibi non alio nomine metuere, quam quod metuas. Id vero, apud ſexum quem ſequiorem viri vocamus, pro vili eſt, atque infami quoque. Forti ut ab adverſario timeat ſibi, metus in proclivi eſt: timidus nec id ipſum ſine metu tranſmittat, quod ſentit ſe metu percelli. Metuit proinde inceſſanter, nec ullum ſibi metuendi terminum ſciſcit; niſi quid una cum metu, ſimul omnes metuendi cauſſas è medio ſuſtulerit; ſic ſibi demum tutus, ſic nec ullum exinde habiturus, qui quocumque tandem modo in ipſum retorqueat illum ipſum metum, quo cruciabatur.

Digitized by Google

Narrat Plutarchus in vita Phocionis, ſummi apud Græcos imperatoris, rebus Athenienſium per Macedonem Philippum admodum acciſis, & jamjam in ruinam devexis, nuntio Athenas de morte illius delato, agitatum fuiſſe inter animas nil magnæ laudis egentes de lecti ſterniis decernendis, ſacrificiis inſtaurandis, aliiſque lætitiæ publicæ edendis teſtimoniis, quibus indignabundus Phocion interceſſerit, indignum tanti populi majeſtate dictitans, prodere per illa lætitiæ ſigna, quam formidabilis ipſus fuiſſet viſus, quā formidatus Philippus dum in vivis ageret. Eundē, ait, alterum quam ſerio perſtrinxiſſe, Homeri ad id citato Hemiſtichio, qui male de Alexandro eſſet locutus. Nemo negaverit noſtra nobis è re evenire quod hoſtes interciderint: idem tamen dicet juſtiſſimam eſſe hoſte perempto gaudiorum quæcumque inde percipimus diſſimulationem. Majorum quoque operum capax ille, qui in manu rationem habet, & pro ratione judicium, cum gerundis rebus animus fortis præſtandus eſt. Novimus illud Enni.

Et Romanus homo tamen, etſi res bene geſta eſt
Corde ſuo trepidat.

Indigne ab inſubribus habita Frederici Ahenobarbi conſors, ultima iiſdem cauſſa ſtetit cur funditus Mediolanum periret, atque aratrum hoſtile muris illius tantus imperator imprimeret inſolentem per exercitum. Fuit hic ipſorum

rum abſenti inimico inſultantium improbæ lætitiæ finis, totis torrentibus fuſo ſanguine, vindictaque non niſi per internecionem ſimul omnium expleta.

Cœterum quantulamcumque maculam hic totiens nobis laudata Marci Bruti virtus videri poſſit contraxiſſe, nec virtus ſola, verum ipſa quoque fides, & ſuis quoque meritis præluſtre illiud nomen, quo clarus apud omnes magnuſque ferebatur, quod Cæſari viam non minus quam prædemonſtraverit: aſſequi Pompejum qua poſſet, ac delere. Fuerat ipſe Pompei miles, illius in armis pro libertate Patriæ contra Cæſarem conſtiterat. Quis hic animum cum fortuna mutatum laudet? quis non debitam imperatori requirat obedientiam ab illo qui ſe volentem illius partibus jam ante addixerat? Sed non eſt de inſtitutis factiſque magnorum virorum aliter quam mature cunctiſque rite exploratis decernendum. Nobis utique æquiſſimum ſemper viſum, nulla graviſſimorum criminum aſpergine tam illuſtres tam conſpicuas teſtataſque virtutes fœdatas velle; niſi quid aliter fieri debere diſcuſſis omnibus ſit liquidiſſimum. In omnibus ac per omnia vir mihi is eſt bonus, qui ſolidam veramque bonitatem in iis quæ deſignavit occœpitque, conſtanter, nuſquam ſibi diſpar explicuit. Habuit in ſe factum hoc Marci Bruti quid altius in receſſu, & quo primos ad obtutus penetrare in expedito non ſit, in crimen protinus omnia rapientibus quæ ſibi

ſibi minus probantur. Ita ferme lippientes oculos ipſa lux infeſtat, & effecti male viſus impotentia, transfertur in objecta, quæ ſeſe aut potentius in oculos male ſanos immittunt, aut emiſſum non ſatis firmiter lumen vi potentiore repercutiunt. Marcus Brutus Romæ quoadusq; privatus egit, Pompejum nec amore nec amicitia dignatus, etiam à comitate ſalutandi Virum principem inter cives abſtinuerat, memor videlicet ipſo authore patris interfecti. Ergo quidquid odii, quidquid odio ex illo contractæ æruginis animum obſederat, laborante patria; illius in extremum adducta libertate, poſuit bona fide, ſic quoque, ut una cum ipſo idem ſubeundum diſcrimen armis non ſegniter aſſumptis totus judicaret: illius auſpicia, ac ſub illis Patrios (ita ſciſcebat) Deos ſecuturus. Hæſit proinde ſic Pompejo, ut nuſquam abeſſet, quam diu Pompejus ipſe parem ſe credidit illi ſe aſſerendæ, tutandæ, cujus jugulo parricida Cæſar immineret. Is vero cum prælio tanto victius, nec ſe quidem ultra recolligeret, omni ſpe abjecta, nullas in adverſum vires renovaret, poſt relictam, unde in omnia regimen, urbē omnibus deſertis, (quod propudioſa id illius plus ſatis teſtabatur fuga) cuncta haberet pro conclamatiſſimis; alia atq; alia in fata ſe vocari ſenſit, & ſubiit mentem patriæ pietatis imago, quid à ſe patrii manes exigerent revocavit ad animum. Hactenus almæ matri ſuæ Romæ atque illius libertati ſe ſacraverat: ſuper-

erat

erat inultus pater, cujus manes vindicias ab illa manu nunquam non repoſcerent. Tum demum viam inveniſſe ſibi viſus eſt, qua nexu illo ſe exolveret, etiam citra crimen: in paternæ cœdis authorem quid ſibi licere vellet fors rerum, obſervans: recrudeſcente in horas vulnere, quod alte adactum preſſumque, ipſimet ſibi hactenus ſubduxerat, inferias immolandas paternis umbris judicavit, eas nec alias eſſe debere quam Pompejum, cujus ſceleri pater ipſius procubuiſſet. Quod jure poterat, Cæſari illum permittendum cenſuit: experiretur ergo Is quid poſſet, cui niſi illo interfecto nulla ab armis requies eſſet futura, non tam quidem ſibi à Pompejo metuenti, quam à piis illorum obtentibus, qui quoaduſque ſtabant ab illius partibus, parariam ſibi quaquaverſum habeant erga Patriam pietatem. Nemini noſtrum non conſtat, iſtis Brutum vixiſſe temporibus quibus necdum affulſiſſet Evangelii gentilium profligatis tenebris ſplendidior lux, quæ amandos etiam inimiciſſimos ingerit, quæ ſanctiſſimis hortatibus præceptiſque toti mortalium generi ſecuritatem apporrigit, dum junctiſſimos omnes agere vult fraternum in modum. Quod ipſum è nobis quilibet huic Evangelio quiſquis adhæſurus nomen dedit, notaret vel ultro, ni quid in peccata ruendi pronior lubido, & pro lubidine ſequior impulſus, obcœcata mente oculos teneret. Illa nos ipſus

Digitized by Google

etiam infra belluas ſæpe deruet, obbruteſcente quam circumferimus auræ divinæ in nobis particula, dum impotens ſui, unam iram non ſuſtinet. Hac ſuperante, curſu indefrænato in contraria omnia ferimur, proruimus. Ne quid in crimen deſit, inimicos nobis amare juſſi, non alios inimicos unice deperimus, quam qui in animarum noſtrarum certiſſima exitia, noctes dieſque pervigiles incumbunt; erga illos cæteroquin ingratiſſimi, qui nobis benigni, propitii, vitæ morumque candorem amplectuntur, quibus homini conveniens voluptas judicatur, hominem animans Deo gratiſſimum, quacumque datur, ſervaſſe. His certatim disjungimur, quòque diſſilire ab iis bona nos fide teſtemur, hæremus illis, qui Deo & quæ nobis imperavit res ſibi habere ſuas juſſis, nulla ſpirant, quam quæ probantur quibuſcumque profligatiſſimis. Quod quid aliud, quam totos nos malæ menti tranſſcribere? Egregios vero interim nos, qui, cum ſacroſanctæ hujus legis caſtimonia mites velit, comes, beneficos, alii ſumus, nulla non obtendimus, ut vel ipſo ſcelerum in molimine pii videamur, laudem vel à criminibus noſtris mutuaturi; atque in Marco Bruto hic interim indignabundi culpamus, quod juſtiſſimas ſimultates Ethnicus ipſe, tam ſibi diu ſuppreſſas in vindictam ſe efferre ſit paſſus. Quaſi vero non fuiſſet illud inter heroica iſtorum temporum Sectæ, quaſi vero non talibus qui ſic fortiter feciſſent, aras decretas, ſtatuas erectas,

divinos

Digitized by Google

divinos honores decretos latere poſſit: quaſi vero ignorari eadem omnia vel talibus qui de ſe decreviſſent fuiſſe conſtituta, ut merentibus: quaſi vero nec criminis qualibet morte piandi loco apud ipſos ſubitura fuiſſe, cladem clade non expiatam, cœdem cæde. Hæc penſantibus nihil Brutus peccaverit.

Qui patitur quod fecit ei jus contigit æquum.

Nihil tum vulgatum, quam nullam ea juſtiorem legem dari præ illa, quæ artificem necis fraude ſua jubeat occumbere.

Abſit, ut quam ab hoſtibus obtinuimus victoriæ fiduciam noſtri nobis circumdent, aut prorſus ſecuros reddant. Victor Cæſar, hoc ipſo quod viciſſet, Bruti in ſe Caſſiique mucrones exacuit. Abſit nimia fiducia in armis ſocialibus, amicorum auxiliis, ipſa fœderum religione Pompejus, ſi quid Brutum ſibi non ſociaſſet, nec illum fuiſſet habiturus per quem ſupremæ neceſſitati fuiſſet objectandus, loco in quem fuga ſe proripuerat detecto. Ipſas per victorias victores ſubvertere, frequens Dei beneplacitum eſt, non ſinentis ut qui victorem ſe videt, ſinceros victoriæ fructus ſuos faciat, lucreturve. Adde quod & turpius ſit victoria uti neſcire, quam ſit vinci. Quò in decretas ſibi pœnas pro de deſtinato exeat divinum numen, ſui juris agit. Non permittit ut juſtitiam ſuam ſociemus illius calamitati, quem armorum ſors depreſſit. In victores ipſos recidere

 quando

Digitized by Google

quandoque quæ velit, tacitus, nobiſque non aſſequenda, ſibi ſervat. Deus ut attenuet, locupletat; in ſumma evehit quos modo deturbatos velit. Contrà, ſæpe per ipſa, opprobria ac rerum ludibria effert depreſſos. Triumphis clades præludunt, viam emuniunt; aſſurgunt è ſterquiliniis throni. Eſſe hæc ipſo vero veriora docent nos Brutus, Cæſar, Pompejus, docuit quæ excepit illos omnis ætas, docebit quæcumque ventura excipiet: docebunt omnia perpetuam rerum vertiginem aliis legibus nec evolventia, nec evolutura.

TEXTUS.

Adverſus Catonem & Scipionem in Aſiam trajecturus Cæſar, Galliæ citeriori Brutum bona quadam ejus provinciæ fortuna præfecit. Cum enim reliquæ libidine atque avaritia eorum quibus commiſſæ erant, tanquam bello captæ diriperentur, huic prius toleratarum miſeriarum levamen & ſolatium Brutus fuit; omnium ſuorum beneficiorum gratiam ad Cæſarem referens. Itaque huic in Italiam reverſo, urbes Bruto creditæ jucundiſſimo fuerunt ſpectaculo, augente ſimul gloriam ipſius Bruto, qui unà circumibat.

EXCURSUS.

Pravo rectori Provinciæ bonus ipſe quiſquis ſuccedit,

non

non bonus modo eſt; ſed fortunatus quoque. Intendit quippe illius bonitatem nequam prædeceſſor, à quo quanto reſilierit longius, tanto ſe viciſſim præſtantiorem exhibet. Male habitam alii provinciam qui moderatur, non ei modo præeſt; ſed reſtaurat quoque illam, refocillat, ſibique reſtituit. Præcipuè ſi conſtanter averſum refuguinque ſe ab iis quæ ab altero male geſta ſunt ferens, ipſis rebus factiſq; teſtatur, nunquam eſſe imitanda quæ turpia. Iſta præterquam quod per ſe ſunt opprobrioſa, obtingit, utplurimum uti quæ in publicum exitialia ſunt, in ſequelam trahant poſt ſe. Tanta Marci Bruti virtus fuit, tanta alieni abſtinentia, tanta integritas, ut ipſum quoq; Cæſarem civitates deamarent, quem ante habuerant inviſum. Utiq; ei nec alia quam quæ juſtis piiſque Principibus præſtari ſolent, obſequia conſtat fuiſſe præſtita. Quæ bonorum Magiſtratuum ſunt benemerita, quæ laudes, omni jure in ipſum Principem transfunduntur. Hi ſi pravi ſint, omnium querimoniis eodem Princeps jure pulſatur. Statuant proinde Principes, quotieſcunque Civitatum aut Provinciarum rectores legunt, eſſe quidem quos legerint, alias à ſe perſonas; cæterum tamen, ipſos ſe, qui qualeſque ſint, ſpectari in illis quos legerint. Hæc circa, ſummis poteſtatibus Sol imitandus, qui ſuis velut radiis deſcribit quam clariſſimè, quid eorum ſit muneris. Ut videmus, implet ipſe totā hujus mundi machinam totum noſtrū hemiſphæriū majeſtate ſua.

Quæ circa motus convolutioneſque illius accuratiſſime ſe occupavit Matheſis Aſtrologica eſt, cujus ope quem ſe ferat obſervamus docemurque, ut nuſquam curſu ſuo deſerto feratur in remotiſſima, pari quaquaverſum influxus tenore, legis ab illo à quo donatus ſua luce eſt creatuſque datæ ſic apprime tenax, ut nec ei reſiſtere uſpiam aut imperium detrectare videri poſſit, nec tamen coactus obedire. Is cum omnium quæ orbis habet maximus ſit, illuſtriſſimaque exhibeat, quæ ſequi atque factis exprimere Reges fas ſit documenta; merito ab illo diſcent eò ſe forſan ſe ferre quò convenit, at non ſic tamen, ut velut à tramite ſuo devii, aut remenſuri quæ jam fuerant emenſi alienis velut in diverſa abſtracti deſideriis. Quæ tanta illius tamque exacte conſtans ordinis ſui cuſtodia, pulcherrime in iis quæ ſibi ſubdita habet eniteſcit. Nec hilum ſe quidem ſolari in corpore ſpectandum præbet, quod non ſit regale. Pervigil eſt, ſublimis, indefeſſus, ſuas ſe intra metas exactiſſime continens, nulla ſui commodi habita privatim ratione munificus omnibus, aſt unicus ſemper princepſq; quem tota rerum natura blando amplexu tenet; utpote à quo ſummis de die in diem commodis locupletur, foveatur, perque elementaria miniſteria (neque enim quid rectius elementa dixerimus quam famulos ſolis) reſtauretur, & quidem nullo ipſorum dum ſic famulantur diſpendio, cum nec ab ipſis mutui ſumat quippiam, quod non mutuatum

cumu-

Digitized by Google

cumulato cum fœnore reſtituat. Ipſe quidem quæ dederat recipit;ſed ut & plura dare ipſemet poſſit,& iis quæ dederit etiam potiora recipere. Neminem in muneris ſui curarumve partē Sol adſciſcit. Iſtis ne filios quidem ipſos recte admoveri,docet Phaetontæa fabula,quæ tricuſpide telo à Jove dejectum narrat in flumen Eridanum , & vel tunc cum caderet, in cineres defluentem. Eſt ea quidem hactenus fabula : cæterûm ſi quis Principum ſimile quid deſignet , rerum ſummâ à ſe abdicatâ , doceretur nomine mutato, hanc de ſe fabulam narrari ; idque malo ſuo, eodemque præſentaneo. Deſit in hac parte ſua Poëtæ fides. Verius eſt credamus, nullum Principem tam ſui dememiniſſe, ut ſui ſuorumque incurioſus Regnorum, devolvatur ad tam non digna regalibus moderamentis. Altera quoque eſt fabellæ iſtius vanitas , quâ timoris admiſſi, ut utcumque paterno pro affectu, quem nullus vincit, Solem redarguit. In quo ut nec metus locum ſibi inveniat, ſic neque ulla cauſa metuendi. Non eſt huic abſimile de Daphnes amoribus commentum. Benet habet,quod illam in laurum converſam cum vult, doceat inſimul, amores Regum ſi qui ſint, non debere eſſe niſi regales ; Si qua ex amore deliquia,eadem infra Regem non eſſe debere. Petatur & hinc alterum non alienum à regali faſtigio , Regium ſcilicet eſſe , eas non adverſari, modeſte quinimo cis movere, quos non improba ſpes eò provexit uſque, ut ſibi

ſibi fiſi crederent poſſe ſe navare egregio publico operas non inutiles; quibus tamen nec ſufficere aut pares eſſe ipſe ſua pro prudentiâ ſciſcat, vel hoc ipſo animum illorum ſuum facturus, regnique ſui amori innexurus, quod non deſperare, quin imo inſignes uſquedum niſus protrudere ſic juſſerit, velut eum ad modum ſuo calculo tacite adjecto. Quæcumque in ſubjectas terras Soli exercentur imperia: ſolus exigit. Quæcumque fecerit, omnia ſunt cœlo teſte acta peracta: quid effectum ſit omnes cum pervideant, nemo agentem quid vidit, aut huic illive ſe præ ſolito applicantem: ſtupet ad effecta qui nec agenti ulla inſtrumenta ad manum videt, nec ad agendum delecta temporis ullius præcipua. Eſt in ipſo majus quid etiamnum atque auguſtius. Ipſamet illius quæ videri poſſent deliquia (Eclipſeis vocamus) largè quibus doceantur ſumma iſta nomina ſufficiunt: quin ad ipſos ſe quoque miniſtros, quos rebus admoveri viſum ipſis ex bono publico, tota porrigunt: docent quã ſit illorum ſuo ſe metiri modulo, ſuo pede, toto erraturos cœlo, ſi quid (pumiliones ſe eſſe ſcire cũ debeant) infruniti præſumere ſuſtineant, Herculeos pedibus ſuis cothurnos aptari quãdoq; poſſe: ſi neſcire eſſe ſibi ſubſiſtendum, ni quâ in ruinas properent. Et ſunt quidem hæc & eorum generum moderamenta, quæ in publicas res negotiaque adminiſtrantibus, haberi evaleant pro meteoris. Placidus demum Sol eſt, inturbidus, ſe ſemper adæquans,

æquans, ac ſibi æqualis. Telluris, omnium quæ ſub ipſo punctum non datur, radiis ſuis quod non colluſtret: in omnia, medioxima, infima, ex æquo fertur: ad hoc videlicet creatus à Deo ſuo creatore, ut probis ſit reprobiſque ſemper idem. Munera ſua ſic dividit, ut illa recipere apta ſunt, in quæ dividit. Agnoſcas ex eo fideliſſime ſuo famulantem creatori, qui non aliter ſibi commiſſa diſpenſet quam ut juſſus, ſua quique expedit pro corporum rerum temporumque articulis. Hos ultra citraque conſiſtere ſe non poſſe novit prudentiſſimus. Hæc illi (fas eſto ſic dixiſſe) ſphæra activitatis. Quibus cera emollitur ignibus, limus indureſcit: idem urticarum qui roſarum nutritor: nullos ad interventus, interceſſiones, quarumcumq; demum planetarum, aut quos terra producit fructuum, aut formas innovat, aut vires immutat. Cum placidiſſimum credis, acerrimo calore percellit. Eſt ab ipſo, oculi noſtri omnia luſtrare ac perluſtrare ut poſſint, modo talia ſint, ut videri poſſint, oculis tamen ipſe noſtris cum nihil adſpici patiatur, præter id quod ſui ut videre poſſent id ipſum muneris eſſe jam ante voluerit. Hic illis terminus. Perquiri non vult tanti fulgoris interiora: nec quibus ſe locis condant. Atque hoc illud punctum eſt, quod habet ſolum ſibi unique, ſuprema Majeſtas: hic illi cardo, hoc centrum. Eundem Solem reges ſibi ante oculos habere velim, quò

ab illo diſcant, quanti diſcriminis rem aggrediantur cum ſummis regni rebus adhibent eos, qui gerundis illis aut non ſunt pares; aut non digni, idque nulla alia ferme de cauſſa, quam quod hæc ipſis vitioſa lubido imperet fieri ſic debere. Abſcondit ille vultus aureum ſui jubar atque obnubit, quotieſcumque ab intimo telluris ſinu illos attollit humores, qui nubibus permixti, cum iiſdem velut in coagulum coëunt, ac dum coagulantur, pulchri quidquid is habet ſplendidique, triſti obtenſo velo decolorant atque offuſcant. Quod ab illis intenſius fieri velim circa miniſtros illos, quos à ſe proximos, ſibique minimo minus vicarios legunt, neque alios habere poſſunt quam pro opere ſuo, pro corporis ſui parte. Adſpecto Sole, quæcumque famulantur ſydera, lucere abſiſtunt, atque ultro quidem, nec ſecius, quam ſi quidquid eſſe in ſe luminoſum cognoſcunt, ſciſcant ſupprimere ſe debere, atque à ſe, quoadusque majus iſtud adlucet lumen, abdicare. Nullo hic Solis imperio: neque enim ademptum luminis ipſe quippiam ſyderibus velit, nedum ut ſuo lumine ſuperobrutum omnino deſtrui, aut extingui. Id ſi ageret, tyrannum ſe aut proderet, aut nullus judicii, certe deſultorii, quà ſic ea deſtrueret quæ ipſemet præ cæteris eximia eſſe voluiſſet. Peccaret utiq; in ordinis illius quem tuetur ſervatq; conſtantiam. Oſtendit modo ſufficere omnibus id quod habet luminis, quod per ſe, atque in ſe tale ſit tantumque, ut minoribus

noribus ampliore illa qua prævalet magnitudine ſic ſuperincumbat, ut ne quidem ſecum collata minora luminaria, ſint id quod eſſe videntur. Tantũ interim luminis habent, quantum Soli, ipſis ut departiretur, expedire viſum. Hinc illis lux ſua non alia quam pro uniuscujuſq; modulo, quam pro conceſſo, major modo aut minor. Sole interim eoſdem ſemper oſtentante vultus, mutari neſcios illos, & majus quid minuſve nuſquam admiſſuros, nedum adſcitii ſibi quid circumdaturos. Diverſum plane in regiis eſt miniſtris, qui ſi conceſſâ majorem ſibi uſurpare lucem annitatur, ſuique proinde Solis lumini obſtruere, revera atque ipſo facto obſtruunt. Quantum in majus ipſi creſcunt, Sol tantum decreſcit: ipſis quidquid accedit, Soli decedit. Eſt deniq; monarchicum Solis imperium, ut quod non ſit niſi unius, ipſamq; repræſentet æternitatem. Idem ipſe eſt qui fuit ab exordio mundi, nec alius futurus quantiſper ſibi hærebit univerſi compages, ſtabitq; cœlum loco ſuo. Non inficior, mutati ordinis ac tenoris exempla, in ſacris, ut utcumq; paucula, tamen occurrere, nempe cum ſub Joſua curſum ſuum inhibuit, ſub Achabo retro ſe egit, cum patiente ſervatore noſtro, toto lumine, tenebris quidquid erat terrarum invadentibus, defecit. Sed iverunt iſta in miraculum. Pro reſponſo ſit, quod factum hoc à Domino: eſſe ut viſum hoc mirabile in inferioris hujus mundi imperiis agnoſcamus. De acie contendi, Regem qui præſens eſſe poſſit,

Digitized by Google

præſensque, juſſurus, diſpoſiturus ſit prout videretur, nolle turbari imperia illius quem exercitui præfecit. Subſiſtet curſu tantiſper inhibito. Da, res imperatori iſti non ſucceſſiſſe pro voto; etiam retro ſe feret, ut erroris illi emendandi, aut animum recolligendi ſpatium relinquat. Quin imo, etiam in quandam velut mediam ſe noctem abdet, ſicubi ea quæ prævalere nollet, præſentaneis majora remediis agnoſcat, nec ſciri velit quibus averruncandis, revellendis, etiam in meliora collocandis ſit impar: manum aliàs iiſdem illis, ſimul atque è re fuerit, admoturus. Cum ſic ſe componunt reges, rerumque quas admoderantur ſtatui conditionique attemperant, tantum abeſt, culpari, ut poſſint tanquam aut ordinis aut ſtationis ſuæ deſertores; ut à prudentia potius laudari mereantur. Sed ad Cæſarem Brutumque. Imitatus eſt Cæſar Solem, cum Galliæ Cis-Alpinæ Brutum præfecit. Nimirum ipſe quidquid id honoris fuit, Cæſari acceptum ferre debuit: honorari digniſſimus, qui integre caſteq; adminiſtratâ provinciâ, tantò ſucceſſorem ſe optimum probavit, quantò ſucceſſiſſet peſſimo. Idem è provincia in Italiam redux, toto aſſe in Cæſarem contulit, quidquid benevolentiæ, quidquid amoris ſibi comparaverat: eodemq; facto, Gallos, imperiorum præteritorum, male habiti quod fuiſſent, pertæſos, ex obſtrigilantibus, refractariis, duris, addictiſſimos, obſequentiſſimos, benevolentiſſimos reddidit. Omnibus proſpere fæliciterque

liciterque in Cæſarem derivatis, honorem ei ſuum eſt gratificatus, omni eorum quæ accepiſſet gratiâ non niſi in unum Cæſarem relatâ.

TEXTUS.

Multæ ſunt in Republica Præturæ, quarum quæ urbana dicitur, dignitate cæteris omnibus præſtat: videbatur autem eam vel Brutus conſecuturus vel Caſſius. Sunt qui dicant hos, cum jam ante ſimultates, neſcio ob quam rem mutuas exercerent, gravius tum ejus præturæ cauſſa contendiſſe: cum quidem Juniam Bruti ſororem in matromonio Caſſius haberet. Quidam Cæſarem utrique occulte ſuam pollicentem operam in hoc certamen eos pertraxiſſe ajunt. Brutus virtute ac gloria adverſus multa ac præclara Casſii Parthica facinora contendebat. Cæſar auditis eorum petitionibus, cum amicis de eo negotio conſultans, juſtiora afferre Casſium, Bruto tamen priores dandas duxit. Ita Casſius alia Prætura ornatus, non tantum gratiæ ob impetratum magiſtratum Cæſari habuit, quantum iræ ob alterius repulſam in eum concepit. Brutus autem cæteris quoque in rebus potentiæ Cæſaris fructus quantos vellet percepit. Ac licebat ſane ei primo inter Cæſaris amicos loco eſſe: modo ita voluiſſet. Sed eum Casſii ſocietas à Cæſare ad ſe retrahebat, tametſi nondum reconciliata cum illo gratia. Verum amici inſtabant, hortantes ne ſe ipſum à Cæſare demulcendo emolliri pateretur, ſed amicitiam tyranni ac blandicias fugeret, non honorandæ virtutis, ſed enervandi roboris, animiq; ſubruendi cauſa talē ſe ipſi præbentis.

 Et

Et quidem non omni ſuſpicione de Bruto Cæſar vacabat, erantque nonnullæ adverſus eum delatæ calumniæ, ſed magnitudinem animi dignitatemque & amicos Bruti metuens, moribus tamen hominis fidebat.

EXCURSUS.

Frequens eſt, ut affinitates quæque à communi ſanguine ſunt conjuuctiones, ea promoveant, quæ æquius foret per eaſdem ſemoveri, ac vel in totum repelli. Explicabo mentem. Longe ſubinde præſtiterit non eſſe patres filios, ſobrinos, optabiliuſque fuerit, ut cum tales ſint, id quod ſunt eſſe deſiſtant potius, quam ut aliquo iſtiusmodi neceſſitudinum obtento ſipario, juſte ſe per hoc admitti poſſe conſtituant ad illa ad quæ adſpirant, quæq; affectant, conſequenda. Mea hæc eſt ſententia, ad nihil (nedum tanquam debitum ſi foret) adſtringere atque obligare nos debere, quæcumque hinc in pretextum ſumuntur; nec in cauſſam quamcumque prodeſſe. Qui apud ſummates ſunt interioris admiſſionis, id omnino curare debent, ut quos ſibi ſanguine junctiſſimos habent, velint etiam abs ſe quam longe remotiſſimos. Duo id pervincant. Primum, quod omnem ſuam fidem, ac cum fide fiduciam, in illis princeps reponat quos ſibi arctiſſime devinctos, à ſe nunquam avulſos voluit, & tanquam ſui eorumq; quæ ad ſe attinent, eſſe protectores. Unde & merito non alii habentur tales,

tales, quam ſi ipſimet eſſent pars corporis Principis. Illis ergo innixus fidenſque, exiſtimat agere ſe poſſe ſecurum, & citra indignationem ullorum quibus nec male velit, & qui ſui ſuorumq; habendam quoque rationem putent hos illoſve quos commendaverint promovere. Unde ſæpe quam maximæ difficultates oriuntur. Namque cum admodum difficile ſit animos mortalium, ac præcipue regum, in manu, atque ita pro ut voveas affectos habere; ilico ipſis ad ſollicitiſſimas excuſationes quam anxie confugiendum eſt ſi quid diſconveniat, aut, tanquam ſi diſconveniret, in ſequiorem partem trahi à Principe contingat. Secundum non tam quidem magnum eſt, ſed quod non minus habeat periculi, videlicet, ſi contingat neceſſarios illos, per tales commendationes dignitatibus muneribus admotos, officii non ſatagere, deficere, ſpem de ſe conceptam fallere, delinquere; in id importune ſtatim incumbant, ut quæ à ſuis partibus deſunt, illorum per quos commendati fuerunt authoritas ſuppleat. Hi ſi talia per urgentibus minus faciles ſe præbent, ſi ceſſant, pro gratia odium rependitur: eos quin imo ingratos putant, ut quibus nec ipſi quid debeant, aut cur quippiam debere velint cauſa nulla ſit, cum non tam ſibi ſuiſve meritis, quam ſanguinis, generiſque communis claritudini acceptum ferre debeant id quod indepti ſint magnitudinis. Unde & alterum non minus durum, quod vel innoxii candidique & minus proſperos

Digitized by Google

ſperos commendationis odium ſibi concilient, inque ſequiores de ſe ſuſpiciones induant. Quid! quod iſtiuſmodi à communi ſanguine neceſſitudines illis ſæpe objaceant paroxyſmis, quos nec per revulſionem de facili cures! Hoc tot tantiſque exemplis in horas claret, ut ſi per illa cundum nobis ſit, tenebras citus veritati ſimus affuſuri quam lucem allaturi.

Sphalma hìc in Bruto, æmulum ſibi atque in ſe concitante affinem ſibi Caſſium, quem ſua apud Cæſarem qua valebat gratia, non vitæ modo boniſque interceſſiones per ſuas reſtituerat, verum etiam, ut æquatus ſecum contendere de dignitate auderet, effecerat.

Omnibus bene facere, nec in ullo cuipiam officere, non eſt niſi unius Dei. Non tamen id in cauſam ſatis ut quis ideo à benefaciendo deterreatur aut abſtineat. Intereſt hominis hominem beneficio affici: cœterum adhibenda eſt ipſis quoque beneficiis ſua circumſpectio: quidve bene fiat penſitandum. Eſt hoc in Sacro Codice ab ipſo ſancto Spiritu conſilium. *Si bene feceris ſcito cui feceris, & erit multa gratia in bonis tuis.* Quo quidem conſilio, tritum noſtrorum in ore proverbium. *Bene fac, nec quis ſit cui bene feceris reſpice*, erroris convincitur. Non ea mihi mens, omnibus indiſtincte non eſſe benefaciendum, ſive boni ſint, ſive mali, ſivi amici, ſive inimici. Digni quippe boni quibus quam optimè fiat. Mali beneficiis provocandi ut ſeſe

dignos

dignos illis quandoque præſtent. Amici, qua tales, jure ſuo beneficia à nobis exigunt. Inimici beneficiis evicti, ſæpe fit ut eſſe inimici deſinant. Quæ ſi probe excutiantur, obſervatu non difficile eſt, plurimum in ſe reconditi habere tam ipſam quam alii aliis ultro debemus charitatem, quam politicam illam beneficentiam, quæ etiam in beneficiis ſuam parcimoniam vult, & pro judicio rectæ rationis diſcretionem. Ita eſt ut dixi, & benefaciendum eſt omnibus, & quibus bene feceris etiam atq; etiam videndum. Benefacit alicui proculdubio qui illum ad honores provehit. At quam multos reperire eſt, qui non alio animo ad conſequendos honores aſpirant, quam ut eos conſecutis ſecure ac tuto improbis eſſe liceat. Quam ergo certum, ei bene fuiſſe factum, in quem honor fuit collatus, tam quoq; eſt exploratiſſimum, peſſime de eodem illum eſſe promeritum, qui ut improbus eſſet effeceris, idq; non alia occaſione quam quia per male aggeſtos ſibi honores facultatem ac potentiam ſe nactum eſſe agnoſcat. Adhibenda hic igitur exacta befacere volenti cautio, cum frequentiſſime talia contingant. Sed ex adverſo nec illud infrequens, ut cui malum oblatum fuit, bonus evadat. Cæſar cum iſta in Brutum ac Caſſium conferret beneficia, ſi quid penſitaſſet ecquinam qualeſq; forent in quos illa collatum ibat, occaſionem eis nunquam præbuiſſet vitam ſibi poſt illa collata adimendi. Si quo tempore vitam ac fortunas Caſſii ſuis ad Cæſarem preci-

bus ſervabat Brutus quis qualiſque Caſſius eſſet obſervaſſet, præcidere dubio procul æmulationem illam Caſſii potuiſſet atque illius ſimultatem evitare, ingratiq; eum non arceſſere. Tota proinde benefactori cura incumbit; qui ſive bene maleve fecerit, aut minus rectè, ſuas ſemper ſibi partes fert: Cui male feceris, retaliabit, redditurus vices, malum malo penſaturus: male quod feceris totum tuum eſt, neque alterum tanget, niſi quatenus erit à te derivatum. Nullus hic præſumtioni locus, nullus indiſcretæ liberalitati. Creavit hominem bonum Deus, beneficiis cumulavit, omnigenis bonis locupletem voluit diffluere. Quo fructu? cui optima maxima contulerat ingratiſſimum eſt expertus. Hominibus inter ſe quoties uſu venit, ut beneficia cum ſuperant, odium rependatur pro gratia? Imitandum hic nobis numen, quod inceſſanter beneficum, ut & nos inceſſanter benefici ſimus exemplo & præceptis jubet: cavendum modo ne benefactis noſtris deteriores reddamus ullos. Longe hoc potius fuerit, quam ut in illo quod malum eſt, boni quid nos facere poſſe credamus.

Certum eſt, ab utroque illorum ſibi jam tum Cæſarem prætimuiſſe, ſuſpectamque habuiſſe illorum affinitatem atque amicitiam. Fecit id, ut dividendos illos ſibi duceret, ſeparatim ſecretoque modo huic modo illi ſpem faciendo conſequendæ Præturæ urbanæ. Quâ certe in re judicii nequaquam falſus fuit. Vidit diviſos inter ſe collidi. Facilius

cilius tamen fuiſſet ipſi non conjungere, quam ſic conjunctos dividere. Horum primum ut erat ei factu quam facillimum, ſic quoque poſterius illud nulla arte nullove pacto potuit efficere. Fato ſuo proximus eſt, cui morbus ſuus, quæq; levando morbo adhibentur, æque exitilia ſunt, atque ex æquo timentur. Erat Cæſari opus authoritate utriuſque, ut ſe muniret adverſum fortuita. Hæc illi & præſidio futura videbatur, & ad fœlicitatem ſuam itura. Quare amiciſſimos illos ſibi ut haberet omni ope contendit. Nec minus interim illius intererat, ut ipſis inter ſe diſconveniet. Artibus ergo illos ductavit patritiis, unâque atque eâdem beneficentiâ ut & convenirent, & à ſe ut diſſilirent, catè perfecit. Sibi interim ſuæque ſecuritati neutiquam profuit. Nam ſatis factum Bruto, qui licet primas tenens, ipſo teſte Cæſare, ratione ac jure ſuperari à Caſſio fuerat judicatus: non Caſſio, cujus præclara facinora, Cæſari poſt gratiam Bruti fuiſſent: cujus cum rationes Cæſar dixiſſet eſſe potiores, tamen addiderat ſe Bruto non defuturum; cuique Prætura alia minor urbana conceſſa, id non æquabat, quod ni Brutus interceſſiſſet, deberi præclarè ab illo geſtis, Cæſar amicis edixerat. Cum ad honores venitur, exiſtimant omnes, ex æquo ad eos adſpirare ſe poſſe, nec meritis ab ullo petitorum vinci. Unde fit, ut ægrè, aut nunquam Principes ſatisfeciſſe videantur. Eſt interim inter impoſſibilia Principibus ut à

Digitized by Google

ſe abdicent illum ſuam cuique dignitatis ordinem aſſignandi facultatem, per quam fere eſt nt regnent, ut ve omnibus ex æquo hic placeant. Si quod res eſt libere proferri fas, in honorum diſtributitionibus magis eſt ut patiantur Principes, quam ut agant. Quis circa hoc negotium Cæſari animus fuiſſet, erat Bruto juxta & Caſſio ex æquo perſpectum. Quo facilior fuit amicis intercedentibus, eorum inter ſe reconciliatio, quæ ut ut magis in labris nata quam in fibris potuerit credi, in mortem tamen Cæſaris duravit: non futile ejus quæ mox hæc excepit conjurationis incentivum. Creditus Cæſar has Præturas tanquam in hamum miſiſſe, ſe contra conjurandi princeps anſam dedit iis, qui tyrannidem privatim exoſi, ne beneficentiam quidem tyranni æquis animis admiſſuri fuiſſent.

TEXTUS.

Ac primùm allato Dolabellam & Antonium novas res moliri: Non ſibi pingues & comatos negotium faceſſere dixit, ſed pallidos & graciles iſtos: Brutum indicans & Caſſium. Deinde Brutum quibuſdam traducentibus, utq; ſibi ab eo caveret monentibus, manu corpus ſuum tangens, An vobis inquit non videtur Brutus hanc caruncuIam expectaturus? ſignificans, tantum quanta ipſe præditus eſſet, potentiam præter ſe nemini, niſi Bruto convenire. Et vero videtur Brutus haud dubio princeps civitatis futurus fuiſ-

ſe

ſe, ſi aliquamdiu tantum priores Cæſari, ſibi poſteriores relinquere ſuſtinuiſſet, potentia illius & tot rerum geſtarum gloria elangueret.

EXCURSUS.

Non eſt pertimeſcendus, quiſquis animum culturæ corporis emancipat; quive ad inſtar belluarum, quas natura ad paſtum projectas fecit, unum id, belluis ipſis hoc illo belluoſior, accurat, ut ſe probe ſaginet. Quod comendo componendoque ſe capillitio ingenium impendit, non eſt ut capiti ipſi, quatenus arx eſt rationis & palladium, multum à ſe impendi debere confiſcat: nedum ut conferat, eive ſe regendum permittat. Illa ipſa ornandi, molliter, delicate habendi cappillitii cura, quantulum abeſt ab aſcititiorum falſorumq; crinium quæſito contextu? Judicii alicujus ingeniive aliquod argumentum ut ſit, longe eſt. Guloſum qui videt, dixerit is, multum ſe hominem videre, dixerit amplum, quatenus quæ carnium moles illius animæ (ſi quam habet) circumfunditur, amplitudinis in multum protenditur, ipſo ſuo pondere gravis & moleſta; cœterùm nequaquam eſt animo ut valeat. Illum talis ſarcina emergere non permittit, ſe ſeve exerere, quin etiam qua premit affligit, afflictum tantum non ſuffocat. Hoc torpentem facit, hoc ut ad nulla ſeſe pulchra aut præclara quæ ſint applicet. Quicquid è melioris par-

Digitized by Google

ticulæ circumfert occluſum, ne dictamina quidem rectæ rationis excipit, nedum ut faceſſat quæ ab illa mandantur. Nec mirum, cum nihil admittant iſti mortales quam quæ palato, ventri, peni, lubentiam concilient. Otio dum affluunt eidem ſuccumbunt. Ei potiſſimum ſic dediti, ac ſi mancipes forent, & vectigales. Si quæ tamen alicujus in ipſis laboris trama, veſtigium, aut vola, in eo eſt omne, ut alienos oculos veſtium quas jactitant nidor percellat, ingenioſæque porro ut gulæ cumulate ſatisfaciant. Bene recteve facere neſcii, ſatis habent, quod, ſe potioribus ut male velint, intus habeant; ſuamque hanc malevolentiam ubicumque ſunt, ſeu lectus eos habeat, ſeu ſagina detineat, ſecum ſine rivali circumferant comitem indivulſam, quamq; nec à ſe revelli ſint paſſuri. Quo ne quippiã agant, quo ne aliud; nihil agunt. Macilenti contra, & ſub-flavum pallidi, aliam longe viam inſiſtunt. Stomachus quem ſaburrent, ipſis eſt cerebrum, eſt ingenium, eſt in omnia diſcurrens judicium, quæ torpere, languere, emaciari præ eorum quibus exerceantur agitentur defectu, non permittunt. Quæ vis ipſis digeſtiva eſt, homini ut homini animali impenditur, quæ ſanguifica, cerebro. Hinc luteus iſte ipſis color pallorque, cutem quippe deſtituente, & in interiora ſe retrotrahente ſanguine. Ille cor circumvallat, tam ſe fixa ſede circa illud detinens, ut vel ipſummet arrodat, modo aſſequantur, quot-

quotque quibuſque modis quos exoſos habent plectere, damno maliſque multare poſſint. Si in vindictam feruntur, eſt alimoniæ loco, quod accurate atque examuſſim omnia & ſingula exagitent; cuncta præcipiant, animo ante peragant. Linguam comprimis habent in poteſtate. Norat Cæſar, ſe admodum etiamnum adoleſcentulum, magni nominis Philoſopho, eò macilentus quod & eſſet & pallidulus, & nullius circa veſtes curæ, notatum: illo ut ſibi Quirites à puero male præcincto caverent, edicente. Verè hæc de ſe monuiſſe, edixiſſe qui ſciebat, jure Brutum Caſſiumque, at nequaquam cum Antonio Dolabellam habuit ſibi ſuſpectos, ut quos crudos, turgidiq; vultus quotidiana reddidiſſet redderetque crapula, quos ſciret animi corporiſque vigorem luxu continuo deterere, tutòque popinis, ganeis, lenonibus, ſcortis ulciſcendos permitti poſſe. Quæ quidem recta, quo ad Cæſaris de ipſis judicium. Sunt interim in aulis qui Dolabellas, Antonios exprimunt, aularum, virorum bonorum peſtes. Habent illi obſeſſos ſummates, quos ad amœna, placitura, mollibus influxibus ſubitura, detorquent: ſubeunte hac illa ducledine, quæ primum mortalibus inviſa, ad extremum amatur. Sicubi ſuos fecere, latrocinantur non ultra ignavi: ut nequid boni rective aut cordati illorum aures admittant, cautionum ipſis ſumma eſt. Huc ſuſurri, maligna quarumcumque actionum interpretamenta centurian-

turiantur, & totos ſolles deſtendentia mendacia, hæc ut veritati impervia ſint, & ſi vel revelli queant, ne quis veritati favor ſit vel apud volentes, curarum proxima: quod ſuper eſt, alios arrodendo, carpendo tecte propalamve, ut ſeres dant, traducendo, conſumitur: in omnibus odiorum cauſſas aut ſibi promendas inquirunt, aut repertas evulgant, ac ſic quidem vitam trudunt; & quo ne ſint nominis prorſus nullius, per infida pacis, per incerta bellorum animos eorum ſuſpenſos tenent, ancipiteſque inter artes minantur quandoque: tum perſæpe acerrimè, cum maximum pavent. Sic regnant, ſic pugnant, ſic formidatos ſe reddunt. Alios macilentos illos vultu tetricos, ac ſilendi pertinaces, ubi quæ animis concepere, profundùm impreſſa digeſſere, ſtant illorum exceſſus in præcipiti tendentes, ruentes, nihil ſiſtit: impelluntur illis, ſternuntur obvia, cœdi ſtragi promiſcuis cuncta involvunt, quæ habent obverſantia, incendio, ruinis extinguunt, nullo ſibi reliquo facto: ſolitudinem, vaſta omnia cum fecerint, pacem appellant.

Dolabellam, Antonium inſuper ne haberet Cæſar tanti ejus non intererat, quam ut in Brutum ac Caſſium ageret intentus. Fatebatur illos ſibi timeri, nec tamen illos timere didicerat. Intendebant maligna hæc ſuſpicionum apud Cæſarem, qui lateri illius aſſidui, hirquis obverſa tuentibus fortunam Bruti adſpectabant. Hinc illa ut à Bruto

ſibi

Digitized by Google

ſibi cavendum ſciſceret monita. Agit interim ſecurus Cæſar, neſcius quis quantuſque inſideat miſero Deus. Amare vel invitus volebat, (quod nulli effatum) quem in ſecundis tabulis ſcripſiſſet heredem, quodque dictum, filium ſibi creditum. Quod non omnino ſupinam ejus incuriam, ſi non & affectatam, per quam ſibi ipſi met verba dedit, ipſe capi voluit, reddere poſſit non omnino inexcuſabilem. Huc illud quod manu ad pectus admota dixiſſe fertur, perinde ac ſi futurum judicaret ut à Bruto ſi vel vultur eſſe vellet, cadaver expectaretur; neque tantam ineſſe impatientiā moræ, aut ulciſcendi ſe cupidum, quanta inſit ambitioni nihil ſacrum, nihil profanum habenti. Quantiſper neſcius eſt filius quæ ſuper eo quod poſt mortem fieri velit juſta ſententia patris ferat, patrem amat, novit ita jus eſſe uti quiſque rei ſuæ legaſſit, eundem ſe cum patre eſſe tenet. Eo comperto ratum illud eſſe judicium toto aſſe hæres ut ſit, detinentur illi per male fauſtam ſenectam bona, quæ non invadit violentius hæres: tam ſe patrem habere non credit, quam nec recordatur paterni id ipſum quod vivat facti fuiſſe: inter verſa putat, quæ nondum tenet Ambitionem nulla promiſſa ſedant, tanto illam accendunt flammantque admiſſius, quanto largiora ſunt aut minus expectata. Longam qui dives vitam trahit, hæredem habiturus pauperem, inviſus hæredem vivendo necat. Neque cum huic ſua moleſta ſit paupertas,

quam quod ipſe non exeat è vivis. Prope eſt, ut qui id quod alterius eſt detinet, abſolvat ſua repetentem, venturum quovis modo in ſua: utique ſic illum inflammat, ut aut ultra detinentem non ferat, aut citatus ad ea feratur, per quæ ſua faciat, quæ animo jam dudum devoravit ut ſua. Non tam erat ut pallidum ac macilentum Brutum Cæſar timeret, quam ut hæredem à ſe ſcriptum. Erravit, qui majoris id quod eſſet diſcriminis exire ſe poſſe confideret, per ea, quæ minoris eſſe periculi parum prudens apud ſe conſtitueret.

TEXTUS.

Sed Caſſius iracundus, magiſque privatim Cæſari, quam publicè tyrannis infenſus, eum inflammavit, & ad feſtinandum impulit. Ferunt Bruto principatum, Caſſio principem inviſum fuiſſe. Huncque, cum alias odii cauſas habuiſſe, tum leones quos ipſe Æditium munus editurus comparaverat, Cæſar autem Megaræ, cum urbs ea à Galeno eſſet capta, deprehenſos retinuerat. Magnam leones illi Megarenſibus calamitatem intuliſſe perhibentur. Cum enim cives urbe jam occupata clauſtra diripuiſſent, & vincula ſolviſſent, ut hoſti irruenti liones impedimento eſsent, feræ in ipſos cives converſæ, inermes paſſim diſcurrendo laniarunt, ita ut ipſis hoſtibus hic aſpectus miſerandus eſſet. Cæterum errant qui hanc potiſſimum cauſam inſidiarum in Cæſarem fuiſſe tradunt. Nam jam inde ab initio odium univerſi tyrannorum generis Caſſio natura ingeneraverat:

id

Digitized by Google

id quod puer adhuc ipſe demonſtrarit. Cum enim Fauſtus Syllæ filius qui in eundem ludum commeabat, inter pueros patris ſui dominationem jactantius prædicaret, inſurgens Caſſius pugnos ei incuſſit: quod cum tutores neceſſariique Fauſti ulciſci, & injuriam judicio perſequi vellent, Pompejus obſtitit, puerisque ad ſe vocatis de eo quæſtionem habuit. Ibi ferunt Caſſium dixiſſe, Agedum Fauſte coram hoc viro tuam iſtam qua irritatus ſui orationem refer, ut tibi rurſus os ego comminuam.

EXCURSUS.

Qui Caſſianæ contra Cæſarem conjurationis cauſſam putant leones Megarenſes, næ illi prorſus ignorant quid Caſſio lævæ ſub mamillæ parte ſubſultarit iracundum, acre, fervidum, inexorabile. Si quod Momus deſiderabat, cor illius introſpicere liceret appoſita ad id feneſtella, deprehenderetur non tam hominis cor fuiſſe, quam vincula recuſantum rudentumque leonum ſpelæum, hyrcanaſque vel duris è cautibus genito tigres ubera ei immulſiſſe. Adeo irâ ipſe ſuperbiâque ferox, dira tremendaque ſuper omnia concitatum ſe efferebat ac præcipitem. Talis cum eſſet admotis ſtimulis opus non fuit. In Rebuspublicis, iſtiusmodi mortales, quorum effrænes iras indomiti quoque pectoris impulſus certatim aſperant, ſubinde eſt ut non ſint omnino inutiles; ſed rariſſimum eſt, (neque enim ullum hic expectari poſſit ab ulla diſciplina præſidium)

dium) ut agnoſcant ipſimet, utiles in publicum eſſe ſe poſſe. Longe Regi ſit utilior, qui eum ad agenda omni, caute impellat & vel ad tuta quævis timenda ſubigat, quam qui ingenium nolit habere intra ſervos, ant infra illos agere. Rex ſicubi regnum probe curat, qui regni curam ipſius religioni commiſſam ſubditus novit, ex quo talem tantamque curam permiſit, totum quoque de facili quantum quantum eſt imperium permittet. At enim vero tales in republica cives quales Caſſius, quique iſtiusmodi ſunt farinæ, horrendas verè leges Majeſtatis pro iſto habent, quod in ſumma poteſtate datur extremum. Ante majeſtatem regiam vel libari nolunt niſi cum de ſtirpe excandicarunt, ut excandicent ea emendari debere præferunt, quæ nec ipſi reges, ſibi ſi permittantur, ſint toleraturi. Tali cum excetra quoties reges contingit committi, inter ſaxum ſtant & ſacrum: ferendo ipſis ſuperatur hæc fors fortuna: ſi contra nitantur ab oppoſitis vires atque animos deſumunt. Tremenda hic, ut in omnibus, pandunt ſe judicia, ſpiſſamque humanarum mentium inter caliginem clarum juſtitiæ jubar eglomerantia. Qui Deus reges non niſi ſibi ſecundos habet, eorumque cui doloribus dolet, non aliud potentius alexipharmacon quam tales admovet, quæ in regibus non probet ſic revulſurus, ab iis revulſis, eos qui reges, Deos quippe, id eſt ſuos vicarios, deteſtati ſunt: æterno involuturus exitio. Regem vaſal-

lus

Digitized by Google

lus non adverſatur qui Deo magis quam homini parere doctus id in ipſo non probat, quod Deo ſuo, cui ſtandum ipſi cadendumque eſt, novit improbari, ab illis avertitur, quæ illum in nefaria devexum, Deo hominibuſque Deum timentibus reddunt averſabilem. At nec ſibi deeſſe tali reges tempore jus faſve ſit, niſi quid ſe ipſos Majeſtatis ſuæ regiminis ſibi devinitus commiſſi velint parricidas. Quidquid emendationem regni ſpecioſe obtendentibus pro velo deſervit, telum ipſis ſufficit. Hanc curandi, urgendi, in perfectum ſtatum deducendi ſibi jus & pro ſuo jure eſſe dicenti, quidquid per facilitatem mollitiemque animi concedit, ſibi concedendo eripit; abſciſſa ſibi in æternum illa poteſtatis authoritate, quæ in iſtius modi Majeſtatis regalis cunicularios ſuffoſſores æterna eſt, non minus quam adverſum quoſcumque fures, etiam privatis æterna eſt in rebus furto ſubductis autoritas. Hoc nempe Rex agit. tali conceſſâ licentiâ, ut conceſſum ſibi quippiam, ipſi negent, id quod revera ceperint, cepiſſe negent, donatum ſibi jactitent, donationi titulum accommodent, titulo jus quæſitum, juri quæſito vim, conſtituti conſtituto æternitatem. Regnum alto de culmine everſuri tales, regni publicum bonum præferunt: ſi evaſerint ſuperiores omnia ſuſq; deq; habituri: Eſt in talibus, ut in ſe collectus ſit Rex, totus ſuus, nihil in arbitrium det, nedum in ſequeſtrum. Ipſis præſertim, qui

Digitized by Google

regni neceſſitatibus, diſtractionibus (ſi Diis placet) obviaturi, ſic accinguntur, ut ab hoc obtento, vel tùm, cum omnia quam compoſitiſſime habentur ac modeſtiſſime, quidquid uſquam regii juris eſt, quidquid majeſtatis, ſic interverſum eunt, & abolent, ut vel mentibus venturæ poſteritatis eximatur, quin imo credibile fiat, nec unquam extitiſſe. Eſt, quæ Regum eſt majeſtas, aureæ maſſæ non omnino abſimilis. Hanc qui malleo ſubigit, è quadrata aut rotunda oblongam reddit ac teretem: tanto vero tenuiorem, quanto in longius cudendo extendit. Intacta fabrili malleo quæ confringi non potuiſſet, ſic ſubacta in bracteolam deſinit, ad leviſſimum cujuſque ſpiramentum agenda in gyros, torquenda pro ludibrio. Habent hoc illi regnorum Machaones, ut nihil tam ſibi ſanctum, tam ſacrum, tam non temeratum, tam non temerandum edicant, ab omnibus credi velint, quam regis Regnique majeſtatem: ſemper in ore habent nihil à ſe curari præter illius augmentum: in recto collocatis omnibus, quæ medicas manus requirant: Nec larvam hanc prius ponunt, quam omni, quod ſacram Majeſtatem obarmabat, imperio ad precariam ſortem dejecto, aut annullato. Fuit hæc apud Græcos olim virtus Oſtraciſmi, ut premi poſſent quos virtus ſplendidior, præclara merita, pro meritis favor, in ſpes ſupra civem ſe efferentes arrigere poſſent, in exilium ire juberentur. Idem illis erat Oſtraciſmo percelli, quod nunc apud Ro-

Romanenſes referri in Divorum numerum. Cauſa ei, à rebus bene fortiter, præclare pro patria geſtis. Non quidem illa diſplicebant; ſed metus unus is erat, ut ne aſſumerent ſuperbiam meritis quæſitam ſic meriti, nec alia plura, quæ patriæ libertati exitiale quid traherent in ſequelam ſui. Multum præclaris Scipionis, cui ab edomita Africa nomen, facinoribus ſe premi Roma cum judicaret; animadvertens ipſe Scipio, eam eſſe temporum ſectam, ut integritatem vitæ, morum cum candore gravitatem ac conſtantiam in ipſo S. P. Q. R. ſuſpiceret, ut quæ timeri poſſent; exilium ſibi ultroneum delegit: malle ſe dictitans Scipionem Roma carere, quam Romam Scipione. At cui non hoc novum medicinæ genus, ipſam exterminare, projicere ſanitatem, quò ſanus evadas. Æqualitas libertatem conſummat: æqualem ſibi reddit: etiam ut perpetua ſit perficit: hanc, ſi quid ei inæquale admoveris; è veſtigio totam confundas. Hoc illud axioma fuit, ad quod non inſtitutum fuiſſe, ſed à natura arripuiſſe Caſſium credibile eſt, cum nec puero ſibi æquali ferre quippiam potuit, quod æqualitatem hanc exiturum appareret. Non alio ſuffectus incitamento, in vitam ac fortunam Cæſaris ivit, cujus deinde contagium, ab ipſo ad Brutum cœteroſque derivatum, pervaſit.

Digitized by Google

TEXTUS.

Brutum multi familiarium ſermones, multi civium rumores & literæ ad facinus excitarunt. Quippe ſtatuæ illius qui reges ejecerat Bruti ſubſcripſerunt. Utinam nunc eſſes Brutus, & Utinam viveret Brutus! *atque ipſius Bruti tribunal ubi Prætor jus dicebat interdum plenum repertum eſt hujuſmodi literarum.* Brute dormis, neque vere Brutus es. *Horum in Cæſarem populi odiorum cauſam præbuerunt aſſentatores, qui & alios honores, invidiæ obnoxios, Cæſari habendos excogitaverant, & ſtatuæ ejus noctu diadema impoſuerant, quaſi multitudinem illecturi, ut pro Dictatore eum Regem appellarent.*

EXCURSUS.

Erat Marcus Brutus vita ac moribus exacte ſeverus, amicorum vitia non verbis, ſed per ſuas ipſius virtutes redarguendi ſuetus. Inerat tanti viri ſilentio ſua eloquentia, quam quoties loqueretur ſolidiſſima rationum compages ſtiparet. Ipſe interim tractabilem ſe ferebat ac ſociabilem, quo ne rudis aut aſper videretur. Eminebat ore illius eminens decus, quod non tam venuſtas, ſed læta, nec minus majeſtuoſa honeſtaret tetricitas. Pauci admodum riſus cum eſſet, quis foret quantuſque è verbis quæ proferret judicari potuit. Hilarem ſe ferebat, quo ne haberetur treticus, aut ipſo quid vultu proferre quod averteret. Corpus

Digitized by Google

pus ei ſolidum ; tolerandis militiæ laboribus ſufficiens. Agendo indefeſſus, quà poterat, ſtudiis ſe dabat, ſummâ erga ſe majores reverentiâ, promptis obſequiis, cum nulla affectarent quam quæ eſſent & honeſta. Quidquid in eo turbulenti turbative videri potuit, totum id imputandum Caſſio, nec non amicis, zelum ſuum pro patriæ libertate illiuſque vindiciis, in quas ipſum identidem exſtimulabant, ſpecioſo nomine obtendentibus, animumque ipſius ad libertatem per ſe plus ſe anhelantem, varie afficientibus. Sed non ſunt omnia in Caſſium aut amicos conjicienda, neq; enim negari poteſt Brutum proprio animi motu Cæſaris ambitionem plus ſatis fuiſſe deteſtatum, at nec minus cauſam ob quam Cæſar arma ſumpſerat; ex quo domeſticarum injuriarum poſita memoria à Pompei, cui patrem interfectum imputabat, partibus miles ſtetit; cum eodem improſperi martis duram ſortem expertus ad Pharſalum. Quod alienatioris à Cæſare animi eſſet texit ſolertiſſimè, gnarus quam non tutum ſit in illa obverſum incurrere quibus ſe communia omnia vota, totius præſertim populi, non tam accommodant quam ſubſternunt, tanquam ſi ſic jus eſſet æquumque: quo tamen nihil mutabilius, inque adverſus quotiens partes fertur etiam exitio eſt iis quæ probaverit acceſſiſſe, vel cum acceſſerit à ſe ſequutis linquendo, & adverſæ parti tradendo in manus, ſi non ſupplicium. Oneri plebs ipſa eſt, & quidquid ab incondita

plebe ſperari poſſit auxilii. De facili illa convenitur, de gradu dejicitur in momenta verſatilis, animos ſumens, ponens, prout quiſque vel minutiſſimus rerum tranſitus ſumendos, ponendos ſuggeſſerit. Mare omnis eſt multitudo. Quos ad aſtra evexiſſe viſa eſt, ad infimi quoque barathri fundum cogit qua non manet. Nitebantur, quibus tam altum Bruti ſilentium non poterat non eſſe niſi quàm ſuſpectiſſimum, id quo verſum tenderet, pernoſcere, cùm quod conjuraſſent partim gnari, tum quod in eadem cum conjuratoribus ſtudia ferrentur. Ab illis quidem averſum eſſe aut alienum non credebant, neſcii tamen exploratura viri animum tentamenta vel per artem placuit adhiberi huc illa ſceſdiaſmata ſtatuis Junii Bruti impacta, huc tendere toto Prætoris jus redditurі, & non viſa ſibi aſſeverare non auſuri tribunali injectæ literæ, Brutum requirentes, abeſſe, ultra nec vivere quiritantes.

Sedet illa nonnullis Principum ac graviſſimis, adeoque & longo rerum urſu verſatiſſimis ſententia, non curari quidquid id ſit infamantium chartarum (*paſquinatas* Itali vocant) debere; ſatis eſſe ſi deſpiciatur; agnita videri omnia quibus iraſcare, quando & inſuper habita contemtaque exoleſcant, ſpatio temporis quam breviſſimo evanitura; quæ eadem acrem ſui perpetemque memoriam ſint relictura, ſi quà publicari vetita, incurrant in meritum pœnæ, quando & punitis ingeniis authoritas gliſcit, & quam

quam multis in exitium alicuius conjuratis, quæ eum exitio deſtinent, pueris vel tacentibus multorum quidquid eſt ſilicum jumentorumque ſit ebuccinaturum. At ſuum diverſæ ab hac opinione ſententiæ; quando quidem in illa mihi ſatis penetrare videtur, in quæ debeat. Dicatur, ſodes, quorſim hæc ſcediaſmata ſtatuis affixa, quorſum toto tribunali ſparſa? Eruendum quis affigendi fuerit iſta, quis ſpargendi finis. Scribuntur in illis famoſa carmina quorum collutuentam famam deſideres: Nihil hic tale vel per ſomnium. Altius eſt obductiuſque ſceleris hujus venenum. Quod tamen quotuſquiſque primo obtutu habeat pro illicito? Non vult illorum author, publicator deprehendi, quo ſimul omnes inobſervatus deprehendat. Exploratis illorum qui legunt mentibus, amentivè videlicet, ea habeant odio, num vel fors alieno peccent, aut odio privatim concepto quem ſic petunt? conſertos ne habeant ullos ac nullos? paucoſne an plures? Non agunt hoc, ut iras ſibi conceptas iſta via expectorent ubi evomuerint, veſtigant, rimantur, quid laturi ſint operæ pretium, ſi quæ in illum, publice ſic proſciſſum deſignaverint, deſignatum perfecerint. Ut ad plebem cæteroſque quorum hic intereſſe poſſit, oculos verto, ſunt hæc mihi quidem carmina, idem quod ventorum ſummis in turribus indices verſatiles bracteolæ: non minus omnibus ubique præſto ſunt, nec animorum motus tam explorare, quàm muto hoc mini-

Digitized by Google

exploratos deſignant, illis interim qui iſta poſtibus affixere ſtatuiſve, aut aliàs in publico ut extarent fecere, gnaviter ac non minus indeprehenſim obſervantibus, quouſqne aliorum odia in vindictam excurrant, profeſſane numquid ſint an tacita, ſtent ve ſepultos intra gemitus, etjam indignari metuentia, at vero etiam in necem, ferrum, flammaſque, per extrema quæque auſura prorumpere. Non alius iſta omnia explorandi magis dexter modus. Quam vero id infrunitiſſimæ ſit audaciæ, taliſque omnino, ut deſtabiliorem nec ipſæ orci fauces eructaverint, pro teſte ſit illa recti conſtanter tenax, atque hactenus immota, ac diæ proxima Marci Bruti mens; in cujus ſacrarium hæc ubi ſe penetravere loco mota, ſic excuſſa, ut nec recti, nec ſui potens ultra perſtiterit. *Brute dormis? Brute non es Brutus? Brute ubi nam es?* quibuſcunque Circæis herbis ac maleficiis illam faſcinarunt animi vim, quam nihil turbare, loco movere, nedum expugnare, de gradu dejicere poſſe credi potuiſſet. Hæc qui ſcribo, majorem in modum etiam atque etiam peto, fraudi mihi ut ne ſit vitiove vertatur indicaſſe iſta & renudatis harum machinationum ſubterraneis cuniculis ſuorum ac principes periculorum commonuiſſe. Quæ ejus erat ſagacitas, potuerat vel nullis aliis ſe prodentibus indiciis plus ſatis per ſe Cæſar judicare, hæc iſta ad ſe ſubvertendum, quinimo de medio tollendum ſufficere, ſed ebrium dulci fortunâ,

quam

Digitized by Google

quam ipſe cum poſt vota veniret, male de ſe mereri dicere ſolebat, etiam ſua privatim credulitas atque adulantium, & ſcæva omnia verbis ſpecioſis ambientium turba ſubverterunt. Utique ſi fidem hæc noſtra quam merentur invenire poſſent, ferrem me inter principes eorum, qui ſibi Principum ſuorum ſalutem curæ cordique eſſe, seriò profitentur. Malus me tamen habet metus, hac in parte fidem mihi defuturam, quando & illi qui rationes in partem adverſam adducere non poterunt, uſque obgannient, & ut ne pro omni argumento nihil dicant, credi non debere occentabunt. At vos ſaltem Monarchæ liberas aures ſi non poteſtis arrigere, illas ſaltem à lethiferis deſperatorum hominum morſibus his defendite, ſciſcite eos mordere, non loqui, nec alios in fines exitiale os recludere, quam ut intercipiant, intercepta male perdant, quæ ad vos pervenire nolint ſalubria conſilia ac monita. Doceat vos hæc ipſa Cæſaris vita, doceat quæ vitam tanti herois mors violenta excepit, illarum utraque vos permoveant, ut quæ ſic conſervandis, tutandis vita ac ſalute veſtris adferuntur, animo quam profundiſſime demittatis, demiſſa ſervetis. Id ſi facitis nunquam non agnoſcetis, hæc à me non minus ex vero quam ex fide vobis ebuccinata.

Quæcunque à conjuratis cogitata, dicta, facta ſunt, in id directa fuere, ut fieret omnibus Cæſar quam exoſiſſimus.

mus. Quo voti redderentur compotes nihil iſto prius ipſis potuiſse viſum quam imperium ipſius prorogare, honores intendere, potentiam attollere, adgeſtis titulis, nominum honorumque, iis ſuper additis inſignibus, quæ quamcumque etiam maximorum in rep. ſortem ſic ſuper egrederentur, ut nihil æquare ea poſſet, nedum ante ire. Quæque nec ipſe petere poſſet, nec ſibi ut concederentur honeſte velle: Statuæ ipſius ac ſi & ipſa tyrannidem affectaret, impoſita corona fuit, in caput viventis tot mucrones provocatum; atque ne ſupereſſet quibus vivens ornari poſſet, in marmora Cæſaream effigiem exhibentia congeri ornamenta placuit. Subſcriptum ſtatuis *Cæſari Regi*, quo populo perſuaderent, ſordere jam nunc ipſi dictatoriam, cum nomine poteſtateq;, altiora eum ſpirare, abſolute ſummis, nulli obnoxiis, parem, ſuperiorem juxta non agniturus non deceſſura. Scilicet hi illi male fauſtæ ambitionis maleferiati architecti, coronam ei plectendam non alia fine cenſuere, quam ut eſſet quam deſcerptam ſibi diſruptamque, populo calcandam darent: honores excogitandos, ut finem honoribus illius facerent, ut vitæ: vota pro illius ſalute facienda, ſed quæ diris devoverent: nec quid per cumulatiſſimos applauſus adnitendum, quam ut feralia in ipſum odia concitarentur. Vaniloquus videri poſſim qui hæc ad principes; ab ipſis hauſta principibus Patria. Gnarus hæc in crimen venire nec poſſe. Fungor

ſpeculi

ſpeculi vice, quod ſemetipſum ſibi repreſentare cum nequeat, aliis quæ ſpectent exhibet. Hic vultus ſui nævos, maculas qui non videt, quales ſint, illo conſulto animadvertit. Miſeram vero magnatum ſortem, hæc ſi non admittant, miſeriorem ſi tranſmittant ſine mali alicujus ſenſu: Diviné ante nos Cous Hippocrates, quibus ægre eſt, nec dolor, iis mens laborat. Nunquam læduntur gravius, quam cum illi ipſi qui lædunt avertunt ab ipſis mali ſenſum. Uno membrorum male affecto, cœtera ut afficiantur, pariter doleant humanum eſt. Eſt ſubditis rex quod nobis caput, ſunt regi ſubditi quod membra corpori. Cum in triſtes querimonias ſubditi ſe laxant, Regi dolet. Apoplexiâ cerebrum ferienti, manus deficiunt, titubant pedes. In cerebrum ſequior ſi caſus inciderit, ſi vocem intercluſerit, funguntur vocis officio, vel brachia quæ valent emoliuntur. Ex guttâ in cor deciduâ, malum caducum, cujus preſentiſſimum ſignum violentus ille impetus, quo torrentis inſtar rapidiſſimi, per omnia membra fertur, deſævit. Quæ malum inſania ſit, ſic affectis non ſuccurrere! circumſtant tamen obſeſſiuſque tenent veternoſi lethargici, (Conſiliarios miniſtros deſigno) inſuper habendas querimonias tales, non admittendas, intra verba & voces ſtare, nihil clari auſuras accinunt, cum verius ſit eas non diſſimulari, repræſentari, quæ ſecum triſtia, quæ inominata ferre, quæ in regem regnumque mala attrahere quando-

que

que poſſint, doceri: ut ſit tempeſtivæ medelæ ſuus Corus. Acutus dolor eſt quem vehementer ſentit. At gravior hic quibuſque etiam acutiſſimis doloribus non dolenti ipſa eſt indolentia. Illum quidem tormenta lancinant ut huic etiam nec ipſa quoq; vita vitalis eſt. Buſtium eſt ſibi ipſi. Viſitur hic impoſita ſtatuæ corona, quo caput ei demetatur viventi, cui corona deſtinata credebatur: ea utique ſic ſtatuæ impoſita, impulſiva comprimis cauſa fuit Cæſarem de vita deturbandi. Statuæ Nebucadneſaris montis de culmine provolutum ſaxum pedes eliſit, totum proſtravit. Eſt ô reges quod à ſummo capitis vertice ad ima uſque pedum innumeris expoſitis periculis utraque hoc vos ſtatuarum edoceat. Adgeſti ſupra modum, ac quos nec ſors veſtra capiat honores, vertiginoſum vobis caput reddiderunt, quod vos eſtis, commiſſis vobis populis, pedes etiam levis ictus ſubvertit, ſunt autem vobis ſubditi quod pedes. Omni vobis cura providendum, tam ne quæ modum ſic exceſſere in caput veſtrum ruant, ſuaque mole peſſumdent; quam ut ne leviſſimus quidem ictus ſubditorum etiam minimos & vel abjectiſſimæ conditionis ac ſortis convulneret.

Digitized by Google

TEXTUS.

Caſſio amicorum animos in Cæſarem pertentanti, omnes ea conditione aſſenſi ſunt, ſi Brutus ducem ſe præberet. Non enim manibus, non audacia hoc facinus indigere, ſed gloria viri, qualis Brutus ſit, qui autor ſua præſentia confirmet, jure id factum eſſe: alioquin & in eo perpetrando facinore ſibi minus animi, & re confecta ſuſpectos fore, quod ita ſint homines exiſtimaturi, nunquam Brutum ſocietatem hujus facinoris ſi ab honeſta cauſſa eſſet profectum recuſaturum fuiſſe. Hæc ſecum expendens Caſsius, prior Brutum poſt illam contentionem acceſſit, cumque reditum in gratiam, & renovata amicitia eſſet. interrogavit, eſſetue Kalendis Martiis in Senatum venturus: audiiſſe enim ſe, ea die de regno Cæſari deferendo ejus amicos relaturos. Bruto ſe venturum negante. Quid ergo, inquit, ſi nos vocent: Tum Brutus, meum jam erit non ſilere, verum libertatem tueri ac pro ea vitam profundere. His excitatus Caſſius: Quis vero, Brute, ait, Romanorum te pro libertate mori ſuſtinebit? An te ipſum ignoras? an à textoribus & cauponibus, non à primis & potentisſimis civibus inſcribi tribunal tuum credis? ab aliis Prætoribus largitiones, ſpectacula & gladiationes à te velut paternum debitum exigunt tyrannidis everſionem, parati quod vis pro te ſubire, ſi te eis qualem & poſtulant & optant præbueris. Hæc fatus Brutum amplexus eſt & ſalutavit, poſt eum digreſſum ſe ad amicos converterunt.

Digitized by Google

EXCURSUS.

Nulla tyrannis datur quæ non de facili eradicetur, ſi Conjuratorum unus tyrannidem oderit quâ tyrannidem, alter, quia omnis ei tyrannidis eſt inviſa ratio. Illa demum eſt omnibus numeris abſolutiſſima conjuratio, cum convenere qui tyrannidem quiqe tyrannum ex æquo deteſtentur. Agitator ille eſt; hic præſunt ordinem agendi, unus quid alter velit, quò tendat intelligit. Hi duo ad illum modum conſpirantes Cæſarem de medio ſuſtulerunt; tanto valentiores, quod ipſos Cæſar inter ſe diviſos divulſoſque ipſemet conjunxerat, quò in ſe irruerent. Factum conjurationis exordium à Caſſio, quem in tyrannos odium ab ipſa natura hauſiſſe memoravimus, cum & puer quæ hauſerat expreſſerit, ſibi puero hauſta expreſſa vir tandem factus arripuerit (ſi modo quæ ex animo nunquam poſueris, arrepta recte dicantur.) Poſtquam conveniſſe videt quos cœptis ſuis idoneos putarat, ipſe hunc ferme in modum locutus fuiſſe perhibetur.

ORATIO CASSII.

Si per ambitionis impotentiam Cæſar perſuaderi ſibi paſſus eſt, ut patriæ Tyrannus, publicæ libertatis carcer eſſe vellet, quin & nos, Cives, ratio juſtitiaque permoveant,

veant, ut quam debemns communi patriæ fidem impendamus. Adeone averſos à nobis ſuperos putamus, ut qui illius tam impenſe faverunt latrociniis, tam ſanctæ reſtaurationi noſtræ ſint defuturi? Nullam illorum eſſe providentiam dixerimus, culpemus, hic ſi vel dubitaſſe mentes ſubierit. Cum porro non diuturnior ſit illius vita qui malus eſſe novit, quam ſit ejus, qui ſe præſtare virum bonum, ſingulæ nos dies, horæ, momenta, criminis arguent, quod vivere illum diutius paſſi ſimus. Quid timidi per metum ceſſamus? Numquid ergo huic peſti occurri Reſpublica non deſiderat? Duo (nec diffiteor) circumſtant, urgent nos pericula, & quidem ſatis magna. Cæterum ut infami nos ſaltem eximamus diſcrimini, noſtrum eſt: vertitur in illo apex libertatis: Longè pejus vivere nos, qui hoc nomine nec digni ſimus qui vivamus, quod neſciamus mori. Habet adnexa ſibi pericula, quidquid ex arduo petendum eſt. Majoris interim diſcriminis res eſt, tyranno mortem intentare velle qnam inferre. Qui infert, omnes quod percupiant abſolvit. Quid viro forti acerbius, quam alium ab animo vultum geſtitare: quam tyranno, quem per ſe deteſteris, per adulationes adrepere? Habet perſpectum tyrannns, veros honores ſe nunquam ab illis conſecuturum, qui animorum ſuorum ſenſa diſſimulationibus obvolvunt: citius attamen in illos deſæviat, qnos ſuſpectos habet, quam quos pnblicæ jam

deſignarunt querelæ, non alios eſſe poſſe. Quod maligne tegi perſuaſum habet, illo ipſo quod videt, eum tacitò pejus urit, quantò plus eſt periculi ab hoſte quem neſcius quam qui in propatulo hoſtem ſe apertum fert. Arma illius timetis? mihi credite ſimul atque ipſe eſſe deſierit, erunt illa noſtra. Defunctum præter tumulum nihil comitatur. At enim HOC AGITE Nihil hic morâ damnoſius: Si quid differimus, colliget ſe in vires ſuas, regnum firmabit, intendet potentiam, amicos, inſtrumenta tyrannidis, quibuſcumq; modis quam poterit plurimos adjunget. Nullo privatim in Cæſarem odio feror, tam modo mihi quæ jam nunc fecit diſplicent, quam quæ porro facturum appareat. Auditis ut in nullam ultionem quæ loquor exeant, nihil quam meum pro libertate Patriæ zelum ſpirent. Vocat creberrimis vos incitamentis Populus Romanus: ipſum an cœlum prorumpentibus ſuſpiriis aures veſtra converberant. Meas rationes probe capitis. Honorem veſtrum & conſilium adhibete, tnm quoque, & jam atque etiam perpendite, quæ ex jam dictis vos tangunt, vos attinet. Ea mihi in votis fiducia, ut pro certo ſciſcam, apud vos valitura.

Avidis animis auribuſque virus hoc inbibere qui convenerant: uno omnes ore reſpondentes ſibi nec manus neque animos tanto facinori perpetrando defuturos: geminabant modo abeſſe Brutum, cujus præclara virtus &

præ

Digitized by Google

præ cæteris excellens nomen, ad hæc fœlici ſucceſſu terminanda quamplurimum eſſent profutura; qui ſiquid in partes ſecum venire velit, nulla ſe driſcrimina refugere. Credibile eſt viros fuiſſe prudentes & circum ſpectos, qui tanto ſe parantes facinori, quantum in uno ſibi homine momenti præſidiique eſſe judicarent, quanquam nec ignorarent, eſſe eum in flagranti apud Cæſarem gratia. Ita fermè ſemper cibis quibus inſuevimus miſcentur toxica, veſtibuſve quas frequentius induimus implicantur.

Ut vidit Caſſius omne in Bruto momentum eſſe, abit compellaturus affinem affinis: facta prius animorum reconciliatione poſt ſopitas in quas inter ſe exercuerant ſimultates: cauſam cur prior adierit, ſalutavit ſilentio tegens numquid ad Kalendas Martias in ſenatum venturus ſit perquirit, addito Cæſaris amicos ad ſenatum referre iſto die decreviſſe de regno Cæſari deferendo. Illo ad tam inexpectata, tam adverſa libertati Romanæ indignabundo bilem Bruto non leviter commoverat. Cœterum, ut magnaminus erat, juxtaque providus, nec in ſe ultro pericula provocare vellet non neceſſaria, neque ſe non offerre vocantibus nollet, ſi vitari omnino aut exui poſſent, reſpondit, decreviſſe ſe iſto die Senatu abſtinere. At quærente Caſſio ſi à ſenatu requireretur venire juſſus quid ageret: tum demum cordatè, ut omnia, Brutus venturum ſe repoſuit, & patriæ pro libertate ipſam quo-

Digitized by Google

que vitum poſiturum. Liberum eſſe Senatori quandoque ſenatu abſtinere, id ſi non liceat, agendum id ei, quod ſit Senatoris, quod vocati quocumque modo conſtare ſibi eorum quæ facturus ſit juſtitiam, quæ tota quoque ſit à partibus libertatis patriæ. Si moriendum ſit per vim aut violentum, moriendûm eſſe aſſertâ, quæ à Senatore requiratur conſtantiâ. Quibus demum lætatus Caſſius, rem ei totam renudat, laudatum macte eſſe jubet, amplexumque dimittit.

Illud notandum quæcumque nunquam Cæſari infeſta obvenerunt præſertim per conjurationes, non ad aliam magis cauſam referri poſſe aut debere, quam quod poteutiam ſuam minis intenderit. Impoſitam ſtatuæ illius coronam abſtulit Populus. Bruto Caſſioque id ipſum maximum incentivum fuit, cur adverſus illum conſpirarent.

Textus.

Erat quidam C. Ligarius, unus ex ex amicis Pompeanis, quem & eo nomine Cæſar abſolverat. Is non gratus ob eam veniam, ſed dominationi ob quam in diſcrimen venerat infenſus Cæſari, eratque ſummus Bruti familiaris. Ad hunc tum ægrotantem Brutus ingreſſus, ô Ligari, inquit, quid alieno tempore ægrotas? tum is in cubitum ſe continuo elevans, dextera ejus apprehenſa. Ego vero, Brute, ait, ſi quid te dignum animo concipis valeo. Inde animis notorum

Digitized by Google

notorum hominum quibus fidebant exploratis, rem cum iis communicant: aſciſcuntque ſibi de familiaribus non modo delectos, ſed & ſi quos alios animo intrepido mortiſque contemtores eſſe ſciebant. Quæ cauſa fuit ut Ciceronem, qui fidei benevolentiæq; cauſa primas apud eos tenebat, inſtitutum ſuum celarent, ne is qui timiditati ſibi innatæ per ætatem jam ſenilem etiam in cavendo accurationem adjunxerat, ſingulorum rationes ut quam tutiſſima eſſent ſubducendo vigorem ipſorum conatus celeritatem requirentis debilitaret. Sic de amicis ſuis Brutus Statilium quoque Epicuræum & Favonium Catonis ſectatorem præterit, quod cum per ambages inter commentandum de rebus Philoſophicis de ea re animos eorum tentaſſet. Favonius injuſto unius principatu bellum inteſtinum pejus eſſe, Statilius ſapientis non eſſe propter malos & ſtultos in periculum ſe & turbas dare reſponderat. Labeo tum interfuerat, & contra utrumque dixerat: huic poſtea, cum ſe pro quæſtione dubia & perplexa habere ſimulans tunc obticuiſſet, conſilium ſuum Brutus detexit, promptumque in coeunda facinoris ſocietate eum habuit. Viſum deinde Bruto etiam Albinum adjungere, virum neque ſtrenuum ſane neque audacem, ſed gladiatorum manu quos ad exhibendos Romanis ludos alebat munitum, & cui fidem Cæſar haberet. Is Caſſio ac Labeoni rem aperientibus cum nihil reſpondiſſet, cum Bruto ſeorſim collucutus ut hunc ducem facinoris fore audivit, promptam ſuam operam detulit. Reliquorum etiam plurimos & præſtantiſſimos Bruti authoritas ad eam conſpirationem illexit. Tanta autem fide & taciturnitate rem penes ſe illi omnes continue-

rant

runt, atque occultarunt, quanquam neque juramento ſe mutuo, neque lata acceptaque cum ſacrorum obteſtatione fide obſtrinxiſſent, ut quanquam auguriis, oſtentis hoſtiarumque prodgiis eorum inſtitutum judicaretur, fidem tamen nemo habuerit.

EXCURSUS.

Quotiens concitatus adverſus principem populus intumeſcere aut animis ſævire occœptat, viri boni ſapienteſque inter querimonias populi, & circumfuſos inter delatores ac clancularios eorum quæ geruntur obſervatores, non leviter laborant: vixque adeo eſt, ut tuto quippiam vel audire poſſint vel loqui. Sibi enim timenti, qui tacet, quique loquitur, unum eundemque ad modum ſuſpectus eſt. Si quid ſileat, altiora agitare creditur, ſi qua loquatur, male preſſos dolores ultra non capere. Imo nec ille quidem tutus eſt, qui cognitis ſibi delatoribus, propalam facta per vim & violentiam etiam laudat. Tales ſibi dari delatoribus in voto eſt, ut ſint quos ingenii penetrantis in omnia acumine ſuperaſſe ſe pervincant: nihil adverſus ipſos quidquid circumſpectionis adhibuerint iſti, valere potuiſſe. Ergo nec illis quibus ſe manciparunt quid ex vero referunt, ſed omnino tale quod ſit, ipſi quale referri poſſe voluerint: idque dum faciunt, majorem per iſta mendacia fidem ſibi haberi, plus deferri, plus committi debere perſuaſum volunt. Male quotienſcumque de

Principe

Digitized by Google

Principe loquuntur, & accuſatores ſe præſtant, & ſuſurrones: cum bene, id accurant, ut nuſquam ſibi male ſit. Agnoſcunt tantò ſe majores, tantò acceptiores, quantò plures deferunt, quantò plures ipſi tyranno male peſſime velle perſuadeant, ſtatuunt habendos ſe pro veſidibus, ſi quà ceſſent, pro inutilibus, ſi nullis ultra per delationes præbeant cauſam calamitatis. Tum regnant, cum non alia volventes incumbunt in quæq; peſſima, niſi quid optimos aliquâ ſuppreſſerint, oppreſſuri ſemetipſos. Sibimetipſis triſte ſuppliciū debituri. Quintus Ligarius, has quo ſecurus evitaret ſymplegades, morbum finxerat, ſic ſuæ conſulturus vitæ, quod videri volebat, ſic ſecuritati. Nec aberant ulla Bruto quæ prudentiam præ ſe ferrent, cum res poſceret, quæque eandem tegerent: cæterum ipſe quoque etiam nullo incruſtamento vafer erat. Ipſe illico ficto ſub hoc morbo, ſtrategematis quid ſibi deprehendere viſus, Ligarium viſit, tandemque, Quid, inquit, Ligari, tam alieno tempore ægrotas? ne quidem verbo ſuper morbo, morbi genere, aut cauſa, facto. Periculoſa cū ſunt tempora & turbatæ res, directe quæ ſcire quis deſideret percunctari fugit. In vicem, non ut medico, non ut ſuper morbo quærenti Ligarius reſpondet, ſed erectus in cubitum, Valeo inquit, Brute, ſi quid te dignum animo concipis. Hæc aut his ſimilia tunc loquutum fuiſſe Brutum crediderim.

Digitized by Google

ORATIO BRUTI.

Hactenus, Q. Ligari, Brutum nomine tenus compellari audis. Majus quid quam ſolum Bruti nomen res poſcunt. Reſuſcitandus mihi Junius Brutus quandoquidem Superbum Cæſar reſuſcitavit. Commoda quæ reſpub. per illius mortem conſequutura eſt, jam dudum animo meo emoverunt omnia quæ mors mea mihi poſſit comminari. Longè accidi malim pauxillum quod mihi reſtat vitæ, quam ut exactam hactenus quippiam denormet. Pro poſteris me ferre, poſteros prævenire, poſteros erudire certum mihi. Diſcant, me præeunte, illos peſſumdare, qui per ſuperbiam, qui & quales eſſe debeant dedidicerunt Brevis, quin imo nulla eorum eſt vita, qui præteritorum obliti, male perdunt præſentia, futurorum quà ſecuri quà deſpectores. Is mihi vivit, qui cum in præſentia ſe defigit præteritorum memor, etiam quæ accidere deinceps poſſint, ſibi repræſentat. Præſentibus qui præterita applicat, jam nunc omne id aſſecutus eſt, quod aut ex illis hauriri, aut per virtutem conferri poſſet, dum venturis per providentiam ſuam antecapiendis accingitur. Huc mea, Q. Ligari, ſe vota provehunt. Temporum ſum memor, quibus ultoris Bruti vindici ferro repreſſa Tarquinii Regis ſuperbia in ulteriora ſe proferret inhibita eſt. Agnoſco me Patriæ debendi reum, placet expungi nomen ut illud

ubi

ubi expunxerim, ei in futurum quoque eſſe quam optime poſſit. Hactenus almam habemus matrem Romam. Quoties quiſque noſtrum novit, numquid & ſe Roma pro filio agnoſcat? Libertatem beſtiis adimimus: eâ privari qui ſe viri patiuntur, quid! niſi quod etiam infra beſtias imbelles ſe demittant! Qui vitam ut proroget, ſervitutem patitur, quam ille craſſe ignorat, ſervos nec caput quidem habere. Occidi quiſquis timet, ſuo ſe timori præbet occidendum. Honeſtum putamus per morbum vita exire: at, ſi qui patriam aufert morbus idem nos ferat, alione id loco? Et morbo cadimus, & pro patria. Agit inhonoratus, ſic ut nec vivere dici poſſit, quiſquis mortem ſubire non audet, ut honorem tueatur. Almæ noſtræ Romæ citius non ero civis, quam non ſim filius. Improſperi campis in æmathiis ſucceſſus tam non me modo non deterrent, ut acrius quoque inflamment. Juſtum piumque erat Pompei in Cæſarem bellum: noluere ſuperi tam bonam cauſam arbitrio cœcæ ſortis dicidi: rationi illam ſupremæ reſervarunt, nec minus & Virtuti. Quidquid ad Pharſalum ſanguinis datum hauſtumque eſt, nobis quid agendum ſit præmonſtrat. Ibi feci quod potui, hic facturus id quod debeo. Si quà mihi Dii non aderunt, adero ego illis. Impediri hactenus non potuit quo minus forent fortunata arma Cæſaris, eſſe porro talia ut deſinant, ego dabo Si quos ſequi me juvat, ſcient per illos poſteri, plures quo-

que extitiſſe nominis Romani gloria dignos,ſi neminem; fatebuntur iidem eum fuiſſe, qui ſe præſtitent virum bonum, bonum civem. Quod unus cæteros bonitate vincas omnino pulchrum; habet interim quippiam in ſe, quod ſit illiberale. Nihil in me tale deprehendi velim qui & patriæ meæ volo quam optime,& perſpectiſſimam habeo civium noſtrorum virtutem. Nec exoſa mihi virtus Cæſaris: quæ deſignavit deteſtor. Effera ejus per ſubrutos, correptos magiſtratus Ambitio,in eam pervaſit veſaniam, ut imperium decerni perpetuum affectet. Incubat iis, quæ ei decernenda duxit Patrum error, calcatis ſaluberimis Marcelli monitis, & raptis ex Saturni theſauris, ipſa Româ per ſacrilegium eſt locupletior. Victorem ad Pharſalum dira eadem forrunæ lubido voluit,quæ per infamem quoq; proditionem truncum Pompei caput ei detulit. Nihil habet præcipui, quod non debeatur ſceleri. Nec ſuum quid ullo jure dixerit, in quo non aut ipſius, aut alterius flagitium deprehendas. Recipitur per legitimos tramites, quidquid furi eripitur. Nullam ego, hæc dum Quinte Ligari ago, molior conſpirationem: Tribunal erigo, amicos mecum conſpirare ut conjuratos nolim, qui id curo, ut ſanctiſſimi judices hujus de cauſæ juſtitia decernere ne grave putent. Nulli ſira judicum illuminat, citius abſumit. Iniqua patienter tolerando, boni qui ſunt, improbos ad audendum pejora proritant. Aut omnino hic nihil, aut quod inter juſtam iram

ac

ac patientiam medium ſit tenendum eſt: danda opera tam, ut quæ patientiam ira ſibi ſociavit pro Virtute haberi poſſit, quam ut quæ iraſci ſuſtinuit patientia, in vitio ne ſit. Propudioſi illius aſſeclæ ad Kalendas Martias pleno ſenatu in verba Cæſaris jurare decreverunt. Occupanda, ſolo affligenda, peſſumdanda tanta impietas: nequaquam committendum, ut Regium nomen ipſo Majeſtàtis jubare populum percellat, plebem ad ſe ſuis trahat illiciis: optimorum, qui alia omnia velint ardorem præfocet. Perſpectum habeo jam nunc modos, quibus ſe improbus iſte obſeſſit. Eorum quos ſibi fidiſſimos retur, ingens pone ſequentium globus ſtipabit undique circùmcinctum. Conſtat is potiſſimum ex illis, quibus nulla ſalus ſalvâ Republicâ: his una, ſe ſuppliciis quæ promeriti ſint ſubducendi & ſpes & ratio in Cæſare. Ipſi tyrannidem aſſecuto, ſacrilegi, delatores, mortales famæ ac pudoris detriti, quos lingua perjurio alit, manus civili ſanguine ſunt ſpurcæ, ſancti nihil, aut intemerati: omnes denique quos egeſtas & flagitiorum conſcientia in deterrima atque extrema protrudit latus deinceps munient. Addent ſe illi, primæ quoque admiſſionis futuri, qui per ſycophantias ſuas ea communiſcentur in dies ſpargentque, quibus dementatus populus nunquam ſe recolligere aut ad ullam frugem retroverti poſſit. At quid ceſſamus? quid optimum quod nobis eſt inſtitutum, per ſegnes ignavaſque moras male perdimus? Si quid, quo aduſque diadema capiti

circumpoſitum habeat præſtolamur, donis, honoribus, congrariis latrocinabitur. Judiciis convictos, aut pro factis judicium timentes ſibi miniſtros leget, omnia virtutum præmia nefarii invadent, tenebunt ſceleribus ipſorum per ingeſtos honores obliturantis, inducta per clariſſimas dignitates infamia. Quod miſerrimum, nec pœnis quidem locus futurus eſt, niſi in eos qui ferendæ pœnæ capaces videbuntur. Latè regnabit, (facere eſt id quod velis eſt regem eſſe) quicunque pœnarum quas exiit ſecurus, omnia quæ volet ſibi licita perſuadebit; & quæ ſcelerata ei cumque lubido ſuggeſſit, protenus eſſe volet infecta. Is rerum ordo vertetur. Hæc nos, ô Ligari, ut properemus jubent. Omnia non celeriter minus quam fortiter pulcherrimum ut patremus facinus efflagitant. Me quod attinet, ad nullum te diſcrimen voco: ad gloriam te vocari agnoſcis. Tua quæ ſit virtus, teneo: nec ut reſpondeas urgeo. Ipſa illa mihi quid non poſſis omnino non facere, quid faciundum ſciſcas jam dudum indicavit.

Ad hæc ille. Ita eſt, Marce Brute, quæ adduxiſti, promptum pro omni reſponſo obſequium volunt: operam pro verbis. Non ſunt hæc operosè, cum vel per ſe loquantur, dicenda. Ac nec ipſe mihi quid dixiſſe videris. Agendum pauciſſimis, cum paucula etiam verba crimen non effugiunt, & neque valeant in excuſationem. Quantum animorum fœdus ſit, manus quam optimè declarant: quas in omnes

omnes occaſiones pronas & nuſquam non præſto futuras, prudens fidumque ſilentium etiam victores fecit eorum omnium quæ adferre potuit volvendus dies, talibus datum ut ipſos commodi temporis articulos ipſæ circumferant. Qui nunc improbi Cæſari latera cingunt, eo interempto, actutum diffugient, bonarum ſe partium volent: ſaltem videri. Habent hoc unum ſcelera, ſe ipſo pejus, quod ad illa per ſe ipſa geminanda, intendenda, ſpiſſanda, opus ſit ſceleratorum miniſterio ac manibus. Abſque hoc ſeu tuendi, conſervandi invalida. Omittenda ſunt in tam arduis quæ adverſatura judicas Nullus conſiliis locus cum aut improbitati aut prudentiæ permittenda ſunt omnia. Ea nobis eſto pro norma. Quæ profligata, deſperata ſunt peſſimorum hominum flagitia: per ea ipſa quibus valuere ſcelera ſe diſſolvunt. Fortiter facere ſi me vis, ſi jubes, miſſis verbis, da agendo ſpectari.

Et ſic quidem obfirmatis animis finis dicendi fuit. Quam in adſciſcendis ſibi ſociis, eandem in non allegendis prudentiam Marcus Brutus adhibuit. Intimus ei Cicero fidei exploratiſſimæ Senator, ſed cui cordatos animos in ſenium vergentes anni non ſinerent. Ipſe à natura ad cautiora propenſus, largâ quidem fundi copiâ, eloquio detonare ſolitus, nihil in caſum dari dum vellet, mucronem animorum nihil minus quam talibus indigentium retuſurus

rus timebatur. Tum quoq; de illius in ipſo ſilentio conſtantia non tanta promittere, quam res exigeret Brutus audebat. Inertia illa & timida conſilia quæ id genus mortales qui vocem qua una valent exercent, cauſas vocant, nihil ad inſtitutum, non quo jure, ſed quid agendum inſtaret ſciri Brutus volebat, certus opere fœliciter perfecto jus æquum, bonum, omnia à partibus ſuis futura. Nolebat diſquiri is ne eſſet Cæſar, quem jus faſve eſſet occidi, ſed cum occiſſus eſſet, etiam jure cœſum ab omnibus dici. Statilium quoque Epicuræum & Favonium præteriit, cum quod animi non ſatis obfirmati deprehenderet. Ajebat Favonius iniquo unius principatu bellum civile deterius eſſe. Statilius, propter malos improboſque & ſtultos, in turbas ſeſe dare & diſcrimina, defendebat non eſſe ſapientis. Peccabat hic in eo, quod non veris nominibus res votaret, cui Fides in patriam diſcriminis nomine veniret. Homines patriæ amantiſſimi, cordatiſſimæ devotionis, laudatiſſimum explicantes zelum, mali dicebuntur & ſtulti.

Semper, inque omnibus rebus publicis invenire eſt quoddam mortalium genus, quod per veternoſam & non niſi teſtudineo ſe gradu ferentem quietem, nomen politicorum aucupatur. De quibus, quod de recutitis poëta, *Rarus ſermo viris & ſumma lubido tacendi* Hypochondriacos dixeris iſtos, magnam ſibi authoritatem per altam, aliiſque

aliiſque moroſam melancholiam circumdare annixos, qui tamen cum ad rationes earumque momenta eſt veniendum, infantiam ſtatim produnt. Cum ſoli & ſine contradictore loquuntur ſic ſe componunt, ac ſi tantam omnium indepti eſſent experientiam, ut nata cum ipſis itidem interitura ſit ſapientia. Ab illa parte unde plurimum commodi ſperari poſſe videatur & plus tranquillitatis affulgere, aſſiduo ſtant. Da propalam improbos, & quod nihil pro ſalute audeant quos cives bonos vocare non poſſit, pacificos appellabunt, ſpecioſo pacis amore, quidquid in animis abjecti habent ac vilis obtecturi. Tam in publicum ſunt illi noxii, ut omnes poſt ſe ponant in publicum noxios, iis modo à quibus vincantur exceptis, qui ipſorum ineptiis ſtultam credulitatem accommodant. Horum in claſſe Bruto Statilius Favoniuſque; à quibus ille diſſentiendi certus nec hilum repoſuit, ne quidem Labeoni acerrimo eorundem contradictori accedens, ſciſcenſque tales præteriri rectius, quam in præclari alicujus facinoris partem aut conſcientiam aſſumi. Idem conſpirationem hanc nulla jurisjurandi religione muniendā judicavit; non cœsâ porcâ aliove ullo ſacrificio. Quorſum enim iſta judicium de facili factura, quovis modo ſuſpicionem motura, monſtri quid ali? præbere, in quod ſuſpicionibus ſic concitati, curioſiores, penitius inquirant? Accedit, quod ipſa illa juramenta, ſacrificia, aut aliàs adhibitæ confœderatio-

nibus cerimoniæ, tantum abeſt ut tutiores illas reddant aut firmiores, ut diffidentiam in coeuntibus in fœdera redarguant, alterum alteri non uſque fidere, quin imo ſibi timere pervincant. Qui requirit, de eorum ſe fide dubitare prodit, à quibus requirit. Expeditioris executionis ſunt, quæ quam minimis obvolvuntur circumflexibus. Ita fieri debere docuit nos hoc ſuo facto M. Brutus, non paſſus evulgari id quod decreverant, omnia ſic admoderatus eſt ut attentiſſime ſuppreſſa, nulli propaleſcerent. Cujus & fructum tulit, qui Aſtrologos, Aruſpices, Augures, Cæſari mortẽ vel quam diſertiſſime prædenunciantes ad unum omnes eluſit, fidem ademit, quam ſi mens non læva fuiſſet, eis habere debere Cæſarem judicaſſent ſalutis ſuæ non omnino incurioſi. At deprehendere in talibus eſt divina judicia, quorum latentes cauſas, progreſſum, mentium noſtrarum anguſtiæ non capiunt, nec ut capiant aſſequuntur. Adde quod niſi improbi mortales forent, ſubinde per incrudelitatem temerarii, non tam facile ipſos divina pœna aut nemeſis deprehenderet. Hinc fit ut talibus admovendi ſuppliciis, inque reprobos ſenſus dati ſuæ ſe ſuperbiæ permittant, inſuper habito eorum mediorum ac remediorum uſu, per quæ nocitura vel in totum evitare, vel pro parte declinare potuiſſent.

TEXTUS.

Enimvero Brutus, ut qui civium magnitudine animi, nobilitate ac virtute primis ducem ſe & & auctorem facinoris præbuiſſet, periculumque animo totum cerneret, foris conatus animi ſui curas diſſimulare, & pacata ac tranquilla omnia præ ſe ferre, domi & noctu alius erat, cum modò invito ſomnis ſolicitudinem excutientibus, modò altioribus defixo cogitationibus, diutiuſque immorante uxore, una cubantem non falleret, plenum eum ſolicitæ perturbationis eſſe, & volvere ſecum grave aliquod ac perplexum conſilium. Erat ea Portia, filia, uti diximus, Catonis, qui Bruti fuit avunculus, quam ille non virginem duxerat, ſed viduam ætate integra, quæ ex priore marito filiolum habebat Bibulum nomine, cujus extat de dictis & factis Bruti exiguus libellus. Hæc, ut erat ſapientiæ juxta ac viri ſtudioſa, magnoque & prudenti animo prædita, non aggreſſa prius arcanum mariti expiſcari, quam ſe ipſam exploraſſet, ſcalpello, quo ungues ſolet præcidere tonſor, arrepto, omnibus pediſſequis cubiculo ejectis, vulnus femori profundum inflixit, ita ut ſanguinis multum profluxerit; ipſamque paulo poſt acres dolores horroreſque febriles corriperent. Bruto anxio, & ægre caſum iſtum ferente, ita eum cum maxime vigeret dolor, allocuta eſt. Ego, Brute, Catonis filia, tibi nuptum data ſum, non ut pellicis in morem lecti tantum & menſæ, ſed cùm bonorum, tum adverſorum omnium tecum eſſem particeps. Quod ad te attinet, plane reprehendi in hoc noſtro conjugio nihil poteſt. Ego

 autem

Digitized by Google

autem quâ re tibi animum meum demonſtrabo, quamve referam gratiam, ſi non in occulta perturbatione & ſolitudine fidelitatem requirente perferenda ſociam me tibi addidero. Non ſum neſcia naturam muliebrem pro imbecilla haberi, & quæ arcano reticendo non ſit. Sed profecto, Brute, facit aliquid ad mores honeſta educatio, & bonorum conſuetudo. Mihi hoc acceſſit, quod & Catonis ſum filia, & uxor Bruti, quibus cum antea minus fiderem, nunc etiam me eſſe inſuperabilem à dolore cognovi. Hæc locuta, vulnus viro oſtendit, & factum virtutis periculum narrat. At Brutus attonitus, manus intendens, Deos comprecatus eſt darent ſibi ut re præclare geſta dignus eſſe vir Porcia demonſtraretur: tum mulierem refecit.

EXCURSUS.

Quæcunque à primævi ſtatus conditione res degenerant, ſuique egrediuntur naturam, ſemper ut ferme ſunt prodigioſæ & admirari dignæ, qua ſe mutant in potiora; ſic quoque mutatione factâ in deterius evadunt abjectiſſimæ. Quid propudioſius viro, non niſi fœminam factis ſuis exprimente, & (loqui ſic liceat) evirato? Quæ mulierum præſtitere animos viriles, quæ laudarentur omnibus ſæculis habitæ ſunt digniſſimæ. Quanto eſt ignominioſius à præſtantiori ad minus bonum deflectere, tanto verſa vice glorioſius, à minus bonis promovere ſe ad præſtantiora. Porciam, Marci Bruti conſortem, tam mul-

Digitized by Google

multæ præclaræ actiones reddunt illuſtrem, ut ipſa potius Cato quæ diceretur digna fuerit, quam quæ filia Catonis; citius Brutus, quam cenſors Bruti. Ut plurimum videmus, illius quæ ſunt ſexus, eſſe dejectiores, amare illicias comitatis, curare formam, iis ſtudere quæ placeant, & quibus adhibitis placere poſſint. Porcia animo nihil agitare ſolita præter labores, & curas, in quarum ſe partem veniſſe noverat, non minus rebus mariti ſui commovebatur, quam ſuis. Tacita premebat indignatione quod ſe nec capacem judicarat Brutus, atque (ita videbatur) indignam cui ea quæ animo volveret renudaret. Triſtis erat, quod affectum triſtitia maritum cerneret, tum vero & pudebat, quod ad aſpectum turbati aut per triſtitiam dejectioris vultus quem maritus ei oggeret, id ipſum quod eſſet deprehenderet, in non altiora penetrandi potens; nullâ quippe, quæ cauſa indigna ſerenos vultus fœdaret, ei reclusâ, nullo eorum quæ ipſum agitarent patefacto: Ipſum hoc, quod ſe ſociam tantus ſibi maritus refugeret torquebat intenſius. Timebat in moribus ſuis notatum ei quippiam, quod non eſſet tam grave aut conſtans quam id requireret quod ipſi tanta cura vellet latere: ac malle proinde ipſum ſeſe ſeorſum habitæ nec minus prudenti triſtitiæ permittere, quam non citra ſuſpicionem aut metum ab ipſa cum conjuge dividere. Sexum ſuum quoties reſpectaret, nihil marito in culpâ quod

taret reperiebat, ut vero ipſa marito oſtenderet, quod ſe ferret proſperorum atque adverſorum non minus conſortem, quam vitæ utrimque communis, id demum totis animi viribus connitebatur. Ante in ſe quid poſſet, quid in quæſitiſſimi doloris tormenta, ſibi certa eſſe voluit, nec ante id maritum rogare poſſe, aut ab ipſa requirere, quam id haberet exploratiſſimum non revincendo documento, ſibi quovis teſtimonio certior teſtis. Quod ab inflicto, quod dictum, ſibi vulnere, plus quam muliebriter impetravit. Noluit ut aliqua inquirendi ſuper quo doleret eſſet neceſſitas, quæ vel curioſi quid haberet, aut quod inquirenti marito non auderet non ſubducere; ſe vero, ſi quâ ſecreta res eſſet, nec rogandam ut celaret, nec ut ea quæ commiſſa ſibi ſilentio fideli tegere non noviſſet, jure pro ſuſpecta haberi; ut quæ media vel morte probaret, juxta ſe maritum celare poſſe mortem ſibi imminere, & cauſam cur moreretur. Si tempora quibus id factum reſpicimus, nempe ſub paganis & ethnicis, atq; ante illatam ab Evangelio lucem, doctiſſimus procul dubio fuit iſte religioſiſſimuſque vitæ contemtus. Porcia quò fidem Bruto faciat, morituram ſe potius, quam ut ſecretum revelet, irruit quaſi morti, illam vadem conſtantiæ heroicæ præſtitemque factura. Non vult ut ad ea Brutus attendat quæ ipſa forte promiſerit, vult ut pari paſſu gradiantur quod ſit mortua, quoque ſit mortua ſecreti celandi capaciſſima.

Claras

Digitized by Google

Claras bello multas mulierum fuiſſe ſcimus, ac ſibimet ob id ipſum triumphales quadrigas confeciſſe, multas iſtis ſæculis, ac Gentes inter, per virtutes præclaras illuſtre nomen æternitati ſacraſſe; proſperâ nominis ſui famâ ab interitu vindicatâ. Illarum tamen nulla quid ad Porciam: Noverat, ut quæ ſequioris ſexus eſſet, haberi ſe pro imbecilla poſſe; ſed & noverat, fidem forſan nec inventuro argumento, revincere, non eſſe ſemper vera quæ de ſuo ſexu prædicarentur. Norat ſic exhibere ſuo marito cùm ſe illius conſortem, tùm & cauſam immenſi luctus, nec non, & quovis exemplo majus exemplum conſtantiæ fideique: ad quarum aras ipſa ſe ut victimam mactaret. Si qua ſupereſſe contingeret, ſe infracto animo, & ſecundis dubiiſque recto, eum indeſinenter in omnes caſus comitari velle, in cujus amplexibus recubaret. Brutus ſimulatque media jam in morte natantes ocellos attonitus aſpexit, tum verò, quam, quantamque eſſet amiſſurus, animo remenſus eſt; atque hic quoque ſemetipſo major, ne ſuperos quidem rogavit, ut animæ jam jam evaſuræ manum injectam vellent, marito aſſertam ſupereſſe ſinerent: tantum ut rite ſecundarent ſibi pro Patriæ libertate quam pulcherrime deſtinara; quo & ſeræ exinde innoteſcere poſteritati poſſet, Porciæ Catonis filiæ ſuperfuiſſe M. Brutum, maritum tanta conſorte non indignum.

Succur-

Digitized by Google

Succurrunt hæc notanti, illa apud Poetam Turni ad Juturnam *Et jam fata ſoror ſuperant, abſiſte morari.*
Quo pacto ſodes ultra Brutus ab abſolvendo quod deſtinaverat potuiſſet retro moveri, cum tam præſenti, tam domeſtico, intrinſeco, acri impelleretur prodigio? Is erat, ut vel tum ille ille Romani orbis domitor Cæſar, ut vilis, & non ſatis digna quæ in inferius Porciæ, Catonis Brutique manibus hoſtia procumberet, oculos ipſius ſubiret Cæſarem pulchra pro libertate ad mortem ſecum vocaturus, jam tum volebat eſſe de medio ſublatum, ut eſſet ſaltem vel quippiam, quod poſt tam crudos dolores ſentirent illius manes. Exagitabant omnia, at comprimis in extrema defecto ſpiritu ſubſidentis verba fortius ſe quam pro vulneris magnitudine attollentia.

Una eademque, Marce Brute, via ſanguinemque animamque Porciæ ſequi vides. Si quid tuorum mihi credidiſſes ſecretorum intra nos ſtetiſſet. Si mulieri niſi extinctæ credi nefas, abſolvit ſe tibi, conſors quondam tua dicta. Cui nec id ipſum credidiſti, non niſi mortuæ credi poſſe. Ea tibi potius conſors ut eſſem volui, quam eſſe merebar, quam hactenus quæ fui. Obtinui ut tumulo compoſita id eſſem, quod viventi non licuit. Duabus unicum nos hoc vulnus curis abſolvit. Te, quod ereptū videas tuum quod habueras: me, quod moriar quæ id quod habere me jus atque æquum fuiſſet, non habuerim, aut habi-

Digitized by Google

habitura ſim. Juxta ignoro quid quantumque aut patiaris, aut bajules in te recœptum. Non aliam ob cauſam quæ me pati vides, & pati ſciſce. In longius ſi tuæ provehendæ ſunt curæ, quæ ad mearum dierum finem pervenere, ſecum illam laturæ, longius quidem ob id vives, at non rectius, non melior me futurus, ſed diuturnior. Oneri me tibi eſſe quod cenſeas, lubens condono. Tam te efflictim amo, ut imos quoque ſub manes ille ad me ſortis quam hactenus mihi invides ſenſus, ſeſe ſit penetraturus. Salutem meam Divos ne roga, longe tibi eſto ad mihi ſuccurrendum accurſus. Intempeſtivus ſit, unum optanti, ut quaſcumque medicorum manus, quæ & mortem dedit, meæ à me conſtantia removeat. Eſto tibi ad gloriam pluris, habuiſſe conſortem quæ viventi exciderit, quam quæ fatis functo tibi ſibique ſupereſſe valuerit. Nec ut vivere nec ut mori velis peto. Vivere ſi potes, ſupera, ſin minus, etiam morere.

Ab his auditis Brutus, ſuas cum ſanguine ſingultantis lachrymas confundens, omne quod tam maſculæ virtuti debebatur cumulatim præſtitit, totoque illi expoſito negotio quod ultimum jure ſuo paſcebat jam tum ut videbatur moribunda, ei non id quod debebatur perſolviſſe, ſed & quantillas in gaudium vires affudiſſe viſus eſt. Recolligere ſeſe heroïna, agnito jam tandem meritam ſe, ut ſocias cum marito ſuo curas haberet, quod vocis ſupereſſe,

O defe-

defectæ vires ſinebant, nec pro viribus Bruto dedit, tantum effata.

Nihil tibi Marce Brute mali: ſi cadis, ſtat patria. Tibi ſervatori vitam debet, morte tua vivens. Comitaberis conſortem conſors. Sin minus, amantem amans aſſequeris. Non ut Cæſari parcas Deos veneror, ſed ut, qua dabitur caveas tibi. Fero mecum ad manes quæ ſecreta haberi cupis. Satis deliberationibus datum. Maturentur optime conſulta. Sponte ſua multa in vulgum prorumpunt reticenda, ſi diuturniore ſupprimi ſe ſilentio indignentur. Ut ut ne ne prorumpant; non poſſunt non eſſe ſuſpecta. Eſt ſua quid cogitanti ſecuritas: præcidunt illam, in quibus crimen eſt vel cogitaſſe. Excubat pro foribus noxa non pellenda niſi per moras ſublatas. Exitio ſit ad tàm grandia ceſſaſſe.

Acerrime Brutum hæc pupugere noviſſima. Idem tamen qui ſemper & ſuus fuit, cum nec eorum quicquam quæ res exigeret prætermitteret, nec ſe tam triſtibus aut ſuſtineret aut dignaretur vinci ut minorem infractumve.

TEXTUS.

Indicto ſenatu cum certo exiſtimaretur Cæſar ei interfuturus, ſtatuerunt rem aggredi: quippe & ſe quoque nemine quicquam ſuſpicante frequentes ibi futuros, & habituros in promptu primos optimoſque viros, qui tanta re confecta ſtatim eſſent libertatis defenſio-

ſenſionem ſuſcepturi. Locus quoque omen ipſis proſperum videbatur habere. Erat enim ſenatus indictus ad idus Martii in porticum unam earum quæ theatrum ambiunt, excedram habens, & in ea imaginem Pompeji à populo poſitam cum is porticibus & theatro locum iſtum exornaſſet: ita ut numen quoddam videatur Cæſarem ad dandas Pompejo pœnas adduxiſſe.

EXCURSUS.

Quam flagrantiſſime hoc Brutus deſiderabat ſua ut Cæſarem manu perimere quantocyus poſſet; quam acerrime ignes hos illi ac plus quam gladio fodicante Portiâ: cujus ipſi ſemper in oculis imago, tam triſtis, tam indigna animam, ut videbatur, cum ſanguine poſituræ. In votis erat ut illius morti mors tyranni anteverteret: ſanguinis tam conſtanter profuſi qualecumque redhoſtimentum, tam care redempti ſecreti qualecumque ſolatium. Eam, quæ ut ſciret quid vellet ſic morti præluſerat, ſcire antequam expiraret volebat effectum eſſe quod voluerat.

Quotquot adverſum principes ſunt conjurationes, ut periculoſæ itidem quoque iniquæ ſunt. Multo plus adhæc periculi in inchoandis illis, quam in ipſa eſt executione. Fuit hoc negotium à Bruto Caſſioque ſumma prudentia tractatum. Non aſſumtis niſi iſtis, quibus omnino neceſſarium erat ut ipſius Cæſaris latus ſtiparent, ſic, uti nec abeſſe citra ſuſpicionem poſſent, præſentes nullam de ſe

ſuſpicionem præberent. Omnes Senatores erant: locus executioni deſtinatus, Senatus ipſe. Nec ſolus, neque unus inter principes eſt Cæſar qui à conſiliariis ſuis ſit interfectus. Plures perdiderunt mala conſilia quam inimici. Hac in re paria faciunt leges cum Medicinâ. Qui homines occidunt medici, ab iis quos occidere, habent ipſi unde vivant. Ubi occiderint culpatur morbus mali moris, rejicitur in cauſam mortis illius malignitas. Ubi principem ſuum conſiliarii, miniſtri, male perdidere, fortunam adverſantem cauſantur: unum utriſque commune quod & illi & hi ſint homicidæ, quibus ob navatam operam ſtipendium perſolvitur. Eodem illo pharmaco quod ſalutiferum fore medicus dixerat ſumto, æger interit. Id ipſum quod Conſilarii expedire quam maxime bono publico confirmaverunt, unum illud ſæpe eſt per quod, cujuſve cauſa princeps & regno ſuo & omnibus excidat. Contrucidato Cæſare, rumor nihil præterquam quod interfectus fuerit, habet. Quod nec mirum iis qui diſtrictos in ipſum mucrones notarant, quibus autoribus, aut per quæ id factum fuiſſet deſtinata, perinde cum notari non potuerit. In eo differunt à medicis qui per inflicta vulnera mortem inferunt, quod negare non poſſunt quæ fecerint, illis in tuto ſemper locatis, quod nullam habeant admiſſorum à ſe conficendi neceſſitatem. Quæ ſane inſignis & magna prærogativa, non tamen quò major,

jor, eò melior. Eſto hauriat unum alterumve ferale ferrum: plures mala conſilia auferant, de medio tollant. Quin imo nullus unquam iis ſe permittat, cui non paratum ſit exterminium. Miſeram vero ſortem Magnatum, qui nec vitam eſt ut propriam tueantur; iis ſibi inimicis, quorum conſiliis ſe ſuaque permittant. Quin imo miror ego ſuperfuiſſe ullos, cum vix ulli extiterint, qui non ſint experti plurimum ſibi obfuiſſe illos privatim tectèq; inimicos; raris illis, quibus in dominos amor fideique conſtantia in ſolido ſemper fuerint. Noxia ſemper iis conſilia, qui cum capere ea norunt, neſciunt, ſuam ſemper conſulentes in oculis fortunam habere etiam tunc cum quid ſuadent, ac proinde non temere iis eſſe accedendum. Eſt interim conſilium res ſacra, eſt apprimè neceſſaria. Audiat hoc ergo Princeps capiatque, ea ſed lege, ut quoque percipiat, perceptumque ad ſua principia nunquam non reducat: quid ſub eo lateat retegendi peritum ſe præſtet: Ut optimos habere conſiliarios, optima conſilia Princeps poſſit; in ſemetipſo quid ut habeat neceſſe eſt, quod utriſque præſtantius ſit ac majus. Quod cum eſt, & recte quæ dantur conſilia recipit, facitque, ut non alia ſuggerentur, quam quæ recta ſint. Revera Rex ille eſt, qui quæ determinat habeat ſibi undecumque perſpectiſſima, ipſiſque conſulentibus demonſtrare doctus eſt, aliter conſuli, fieri, nec debuiſſe. Multo ſæpe plurima concurrunt quæ ex illis ipſis quæ conſulueris docearis:

neque numero quoque minora quæ ex illis diſcas, quæ pro rejectaneis habita fuere. Intrat in ſenatum Cæſar, ea mente, ut cum illo in commune conſulat. Sed non jam conſulturus cum maneat eum certa & ex deſtinato mors, omnibus quæ animo præceperat fibulam injectura. Non eſt ut unquam timore improbi vacent, ſi qua læſum à ſe numen recordantur. Ea immenſæ juſtitiæ miſericordiæque divinæ ſunt beneplacita, ut cum judicia ſua exercet eadem per circumfluentium rerum circumſtantias ipſos in oculos potentior immittat. Non viſum ei ſufficere, quod contrucideretur Cæſar, niſi quid tot undique petitus perfoſſus telis, etiam in ſuam gratiam fœde interempti Pompei procumbat. Nihil æque inviſum ſibi eſſe quam hypocriſin Deus teſtatur. Gaudet Cæſar exhibito ſibi capite Pompeji humeris avulſo; ſic tamen ut oſtenderet lachrymabundus ipſe, eſſe ſuas rerum lachrymas, & quæ ſunt humanarum rerum ludibria etiam inimicas mentes ut ut renitentes percellere. Sed & tum bonus eſſe ſocer videri extimuit. Non tulit hæc tam improba figmenta divina nemeſis quæ ipſum ante ora, ad pedes ejus cui exitio fuerat projecit. Eſt ſuum Deo rerum humanarum regimen, cujus & veritas & juſtitia nunquam non ſibi conſtent. Quæ circa hæc ſunt opiniones, cum ambigitur, magiſne Deo curæ ſimus ipſi, quam nos ulciſcendi ei ſit voluntas, verminationes ſunt maleſani cerebri totidemque

Digitized by Google

que argumenta noſtræ fragilitatis. Nec minus illæ quæ plures eſſe Deos, quorum etiam juſtæ ſint iræ ſibi finxere. Idem ſemper atque in omnibus eſt Deus qui fuit: eadem ſemper illi juſtitia eſt, eadem in judiciorum tenore conſtantia, quæque & tùm, cum remiſſior videri poſſit, nunquam ei omittitur: juſta ejuſdem, nobis quæ latent quæ non aſſequimur ſunt judicia: hæc ut alioverſum quàm ad ipſum, male detorquendo referantur, omnino eſt impoſſibile. Tyrannum perimit cui id faciundi conceſſa potentia eſt: at nec ille dum in eo eſt ſæpenumero recordatur & ſe occidi eundem in modum poſſe, aut omnino eſſe moriendum. Ab extrinſecis, quoque loquendi mos à poſteriori, de divina juſtitia & ipſi judicamus, nec inquirimus quis ille ſit qui prior judicaverit, pro judicato decreverit ſic fieri debere. Ipſe ſi vel Cæſar in ea quæ hic ſibi obvenere perquirere adnixus eſſet, vel inſpecta illa Pompei ſtatua, non obſervaſſet eam tam quid alti, tam quid non fortuiti ac divini prorſus in receſſu habere. Non crediſſet inanime illud æs aut marmor pro iſto tribunali reum ipſum peragere, atque altioris vice perfungi poſſe, ipſius nedum vitam petere, utque ſecundum ſe decernantur vindiciæ poſtulare. Nec alias illas, quam quibus ſuum ipſe ſanguinem vitamque ſit debiturus. Sic & aliis obſervatum, ipſum Hieroſolimitani ſub intuitum templi, quod Sacrilegus violaverat, Pompejum cecidiſſe.

TEX-

Digitized by Google

TEXTUS.

Ea cum dies appetiiſſet, Brutus pugionem ſuccinctus, ſola uxore rei conſciâ, progreſſus eſt: cæteri ad Caſſium congregati, filium ejus qui virilem tunc ſumebat togam in forum deduxerunt. Inde omnes in porticum Pompeji ſe conferentes, ibi Cæſarem jam jam ut putabatur, in Senatum venturum expectabant. Hic maximè virorum iſtorum vacuitatem perturbationum, animique in tanta periculo tranquillitatem admirari potuiſſet cui de ipſorum inſtituto conſtitiſſet. Quippe multi ipſorum propter magiſtratum quem gerebant coacti jus dicere, non modo ocioſorum inſtar placide compellantes & diſceptantes audiverunt, ſed & accuratè prudenterq; ſententias tulerunt ac reſponderunt quærentibus. Et cum quidam judicium detrectans ad Cæſarem provocaret, multuſque eſſet in clamando & obteſtando, intuens adſtantes Brutus. Me quidem, inquit, Cæſar ſecundum leges agere neque vetat, neque vetabit. Et vero tunc multa ad perturbandos eos fortuito acciderunt, quorum id primum fuit atque præcipuum, quod Cæſar jam provectâ die morabatur, quem ob ſacra adverſa & mulier domi detinebat, & prodire aruſpices prohibebant.

EXCURSUS.

Exigunt hoc quæ de magnis atque arduis rebus inſtituuntur deliberationes, ut aliorum improbitates, technas, vafritiem prudentia noſtra præveniamus. Tam ſtrictim,

Digitized by Google

ctim, tam addictæ nobis habendæ ſunt noſtræ cogitationes, ut non modo non ſit per quod prodere ſe poſſint aut renudari, ſed ne reſpirare quidem, aut à ſenſibus ad potentias ſe provehere. Oculi quippe ſæpe loculuteji ſunt, actioneſque ſubinde noſtræ (ſeu facto ſciſmate ac divortio) ſe ab intellectu noſtro avellunt. Qui in ſe collectum quid meditatur, non tacite profert id ipſum quod tacet. Ita componendæ ac gubernandæ noſtræ nobis ſunt cogitationes, ut ne Tyrannus credat eſſe quippiam, quod in eas ſubintrarit. Aliam atque aliam ſuſtinere perſonam qui didicit, ab eo quod agere intendit averſum ſe fert, perinde ac ſi alia omnia ageret, id ni fecerit, nec illud quidem aget, quod agit. Multum in hac palæſtra tyranni deſudant. Populus ubi rerum eſt dominus, anxie perquirit in actus externos, quo citra periculum ſecuritati ſuæ conſulat. Oſtendendum id quam minime velle, quod unicè velis. Quæ in moralibus vitium longe maximum eſt hypocriſis, in politicis pro virtute tranſmittitur. Quidquid id eſt mihi, nec totus ni fallor, male, poteſtatis iſte ventus vocatur, quo ſe ea ceu Chameleon ſuſtinet, cum ſe in omnes colores induit. Aderant conjurati ad unum omnes, Cæſarem occidendi certi, nec aliter, quam ſi ad rem tam arduam tot expoſitam caſuum fortuitis, animum non advertiſſent, audiendis, componendis diſceptationibus tam adnixi adhærebant Prætores, ut nemo tam

attentos, tam nullis impetritos perturbationibus ſimile quid in animo habuiſſe, vel præſumere potuerit, aut tegi prætoriâ ſub togâ virum ad extrema quævis patranda ſubeunda devotum. Non magis rem ullam nedum talem cum Cæſare futuram deprehendi poterat, quam ſi vel ipſe non fuiſſet in rerum natura.

Nullis unquam vel Paganiſmus vel Judaïſmus temporibus, divinam accuſare providentiam potuit, quod in ſontibus plectendis eſſet tardior, aut extra curas ſuas haberet improborum ſupplicia. Eſt hic divinæ juſtitiæ proceſſus, ut ſalubribus monitis quam benigniſſime illos præveniat, quorũ capitibus extrema ſuppliciorum ſuper impendent. Multi admodum fuere qui Cæſarem monerent, etiam mortis quæ ei inſtaret judicio facto. Cæterũ ita eſt, culpis quæ altas in pectoribus radices defixerunt, majores ſæpe mortales accumulant, comprimis inter illas incredulitatem, & obſtinati cordis duritiem, unde fit ut altior ſubinferat ſe, ſui fiducia, aut ſic dicere ſi liceat, confidentia, à qua fœcundiſſima ſemper omnium illorum ſcaturigo, quæ principes de ſummo deturbant. Hinc clades, hinc ruinæ, & quæcumque ad ipſos dira atque horrenda pertingunt.

Paucos ante menſes cum in colonia Capua deducti lege Julia coloni ad extruendas villas vetuſtiſſima ſepulchra disjicerent; idque eo ſtudioſius facerent, quod aliquantum

tum

tum vaſculorum operis antiqui ſcrutantes reperiebant, tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capiis conditor Capuæ ſepultus, inventa eſt literis verbiſque Græcis conſcripta hæc ſententia. Quando oſſa Capiis detecta eſſent, fore ut Julo prognatus manu conſanguineorum necaretur, magniſque mox Italiæ cladibus vindicaretur. Cujus rei, ne quis fabuloſam aut commentitiam putet, auctor eſt Cornelius Balbus familiariſſimus Cæſaris. Hæc Suetonius. Multum fidei gentiles verbis morientium deferre conſueverant, nec non ſcriptis quæ è monumentis mortuorum eruerentur. Certe hæc comprimis habita magni momenti. Erant illa tempora quibus odia in Cæſarem concepta latiſſimè graſſarentur. Quidquid utique faceret concitandis, irritandis in Cæſarem animis quæſitiſſime adgerebantur, quod plus ſatis evincunt coronæ ſtatuis Cæſaris impoſitæ.

Tralatitium eſt, multa ut affingantur morientibus, quaſi divinum quid ac præſagum emittant illi ſpiritu non reverſuro. Sic multorum credulitati illuditur. Per nos, talium fidem eſto apud autores. Scribit interim alibi gravis Autor, debuiſſe Cæſarem, hæc ut utcumque tanti monumenti fidem elevare vellet, ſic tamen interpretari, ac ſi Deorum iram minaſque protenderent. Obſtinate in talibus uſque dum ac pertinaciter contraniti ſtuporis verius ſit & dementiæ, quam ut in conſtantiæ nomen aut

 laudes

laudes intrare poſſit. Memoria itidem à ſcriptoribus proditum proximis ante diebus, equorum greges quos in trajiciendo Rubicone conſecraverat ac liberos dimiſerat, compertos quam pertinaciſſime à pabulo abſtinere, ubertimque flere. Sed & hujus Homerus Virgiliuſque in ſimilibus meminere. Mirum non ſit hiſtoricum hæc mutuatum à Poëtis. Fors & adulatores Cæſaris, qui ab ejus exceſſu inter Deos relatum volunt, ardentem ſibi ſtellam viſam commenti, etiam hoc mendacium cœteris ejuſdem farinæ commentis addidere. Immolantem aruſpex Spurrina monuit, ut caveret periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. Alii Spurrinæ loco neſcio quem ſubſtituunt, qui evidentibus prodigiis circa id tempus mortem ei denuntiari edixerit. Me quod attinet, Aſtrologiæ, quam judiciariam vocant, parum admodum fidei defero; qui ſcientiam eam eſſe judico quam mortales animi puſilli avide quidem arripiant, ſed non alio fundamento quod plures alios fidem ei dare videant. Dixeris de hac quod de peccatis, quæ etiam ab iis committuntur qui ea quam maxime deteſtantur ac culpant. Falſò hæc & ſimilia ſideribus adſcribuntur. Nec niſi mortalibus quibus bonas horas perdendi, otioque abutendi lubido eſt, accepta hæc ſunt ferenda. Non eo inficias, inferiora hæc regi, temperari à ſuperioribus, non nego à ſuperiorum influxu ea dependere; ſed pernego (qua in re adſtipulantes mihi

ſummos

ſummos judiciarios ipſamque adeo hanc Aſtrologiam poſſim adferre) ſolidæ quid veritatis aphoriſmos habere qui ex illa conſtruuntur: quando quidem nulla dari experientia poteſt, quæ ſic habere conficiat; nulla utique talis, quam non revellant atque erroris redarguant infinita exempla, è quibus aliter ſe iſta habere doceri poſſimus. Unus idemque aſpectus, una eademque cœli domus, hunc violentæ morti damnatum nil miſerantis orci victimam judicabit, alterum in editiſſima provehendum & vel ipſa ſublimi vertice pulſaturum ſydera. Quid quod in ipſis quas ſic appellare collubitum, domibus, ac ſuis illis ſtellas & fallaces ſæpius invenire ſit, & diverſas, ut inter cœteros doctiſſimos ac graviſſimos viros demonſtratum à Sixtino, ab Hemminga Friſio, tractatu ſuo, cui Aſtrologiæ ratione & exemplis refutatæ titulum fecit. Quo quidem ipſe triginta natalitia ſchemata proponit atque excutit, totidem Pontificum, Imperatorum, Regum, quorum vitas morteſque plurimi caſus illuſtrarunt. Quod & à Leovicio Cardano, Gauricoque quantis viris! obſervatum. Jungamus quod qui ſe ex illis animis timor inſinuat, præpotens ſit, nulliuſque ſani conſilii capax. Adeo vix attinet dextrine quid ac proſperi aſtra promittant, an ſiniſtra minitentur & adverſa. Subſcribi tamen huic opinioni videas & applaudi. At nos, ſane merito, vaniſſimos mortalium exploſerimus, qui mediam ad lucem cœci,

Digitized by Google

ipſimet quid quive ſint neſciunt,qui ejus quod fuere,obliti, in illa quæ necdum ſunt inquirunt, ſoliciràque ſe futurorum curâ diſcruciant. Non me fugit multum admiranda & portentoſa ſæpe ab Aſtrologis adducta; ſunt ſed enim qui per fraudes,& proxima fraudibus involucra alienæ illuſere credulitati,quibuſcumque aſtrologis multo vetuſtiores: nec defuere,qui paſſi ſint, quiq; ab his ductari ſe patiantur: ut nec ullum tam impudens mendacium, quod careat aſſertore. Author ſim Principibus hujus generis homines ad ſe ut non admittant, non audiant, fidem nec ullam habeant admiſſis auditiſve. Quorum poſterius, etiam quæ religioni reverentia deferenda eſt, omnino vult. Nolim interim ut diſpicatui habeant: à quo ſibi prudenter, ita reor, cavebunt proprios errores, ipſimet illo ipſo, quod tales quandoque admiſerint, audierint, propalaturi. Pridie Idus Martias avem (Regaliolo nomen eſt) cum laureo ramulo, Pompejanæ ſe curiæ inſerentem volucres varii generis ex nemore perſecutæ, ibidem diſcerpſerunt. Ea vero nocte cui illuxit cædis dies, & ipſe ſibi viſus eſt per quietem interdum ſupra nubes volitare. Aliàs cum Jove dextras jungere. Et Calphurnia uxor imaginata eſt collabi faſtigium domus, maritumque in gremio ſuo confodi: ſubitoque cubiculi fores ſponte patuerunt. Concedamus hæc ita ſe habere ut ſunt à Suetonio conſcripta. Quot hiſtorias hic legimus, quot

Digitized by Google

quot occurrunt ipſis narrata prodigia; totidem occurrunt monumenta miſericordiæ divinæ cum ut qui conſpirarant abſtinerent à tam male ominatis; tum ut Cæſar ad tantos monitus, ultra ſe non duraret. Sint porro mille aruſpices, augures, vates conſulti; omnia ut ut contigerint nec Cæſar habet, ac ſi præmonitus non foret, quod de Deo queratur, nec habent qui conſpirarant quid ſe quo excuſent. Attendant quotquot ſunt rerum domini, cum hæc in ſe demittent, non eſſe illa nuda hominum commenta, aut quæ deſpicere impune liceat, ſunt digitus, ſunt manus regnantis Dei, in ſe hæc dirigi, intendi agnoſcant, nec minus ſummam illius benignitatem devenerentur, qui non admonitos modo velit, ſed & præmonitos.

TEXTUS.

Deinde ad Caſcam unum ex his qui conjuraverant quidem accedens manu apprehenſa: Tu quidem, Caſca, arcanum tuum nos celaſti, ſed Brutus mihi omne detexit. Conſternato ad hæc Caſca ridens pergit, Unde enim tam repente ditatus es, ut ædilitatem petere intendas? Tantillum abfuit, ne Caſca ambiguitate lapſus, arcanum efferret. Ipſos Brutum & Caſſium Popilius Lenas vir Senatorii ordinis cum ſtudioſius ſalutaſſet ſubmiſſa voce, Precor, inquit, vos fœleciter quod ſtatuiſtis perficere: neque enim tacita res eſt. Ita locutus præteriit, cum quidem magnam injeciſſet ſuſpicionem eſſe evulgatum conſilium. Interim quidam domo ad Brutum

Digitized by Google

Brutum accurrit, mori uxorem ejus nuntians. Porcia enim de eventu graviter anxia, magnitudinemque ſolicitudinis non ſufferens, ægre ſe domi continebat, & ad omnem ſtrepitum clamoremque, earum inſtar quæ Bacchi agitantur furore exiliens, ex unoquolibet à foro veniente quid Brutus ageret ſciſcitabatur, alioſque ſubinde ſpeculatum mittebat. Tandem cum tempus traheretur, vires corporis non ſuffecere, ſed animo ob anxietatem æſtuante collapſæ ſunt, ita quidem, ut in cubiculum ire non occupaverit, ſed ut conſederat in medio, ſtupor eam ingens & exanimatio corripuerit, unde & color mutatus eſt, & vox penitus intercluſa: eo viſo ejulationem ſuſtulerunt ancillæ, concurrentibuſque ad voces vicinis, ſtatim rumor diſſipatus eſt eam obiiſſe: verum eam, cum mox rediiſſet, ancillæ refocillaverunt. Brutus autem, quanquam erat, ut par eſt, eo nuncio perturbatus, non deſeruit tamen publicum negotium, neque affectus eum ad curam ſuorum avertit.

EXCURSUS.

Turbatis Reipublicæ rebus; dum ſurſum deorſum aguntur omnia homines otioſi quibuſque male feriata libido eſt omnia ſciſcitandi, quo ne nihil agere, nihil ſapere videantur, credi ultro geſtiunt multa eſſe quæ prævideant, eaque cum efferunt, haberi eo loco volunt, quo habentur quæ ex Jovis tabulariis. His affines ſupra quos notavimus, Aſtrolgi, tam & illi, quibus domi res non eſt nimium larga. Cum ſecreta propalari poſſint, poſſint tegi, & multa

multa inter utrumque intercurrere; non ſtatim credendum, ob id quod alicui notitiæ, veri cuipiam referuntur affinia, & à vero non abeuntia, vera ideo eſſe aut referenti cognita, aut ſi qua per caſum reticentur quæ dici potuiſſent, taceri utique non debuiſſent, luxatam fidem ex ſe aut ſuum ſecreto non conſtare ſecretum. Dominatur in talibus fors fortuna, fortuitis etiam maligna ſubinde intercurrunt. Vafros hic eſſe velim, utique non inparatos, quin imo ut in utramque ambigua habendi non neſcios illos, qui in illos incidunt, qui videri ſe ſcire volunt id quod neſciunt, & cum interrogant quicquam, non aliter id faciunt quam ſi de ſibi probe notis interrogent.

Titubabat ad quæſita Caſca, & dum tacebat, ipſo multa ſilentio vulgabat, quæ ſciri nollet. Major altero tanto in Bruto & Caſſio prudentia: audiebant Pompejum Lænatem non à vero aliena dicentem, cæteroquin ullam ab his dictis ſuſpicionem ſibi injectam, ſic ut nec obſervari quid poſſet, cati diſſimulabant; neque omittebant ob his ſibi injectos metus vel tantillum, quod eſſet inſtituto quod præ manibus erat maturando, contra Cæſarem atque omnia quæ arietare in ipſos poſſent, æquè immoti. Audito conſortis ſuæ è vivis exceſſu Brutus, ſeſe, quò ne Reipublicæ deſit, dolori negat. Tyrannum contrucidaturus, ante eſt ut in ſuam quam in tyranni necem conſentiat; exciſuris abſque hoc ſuis auſis. Pacem hic videas

Q &

Digitized by Google

& honoris & prudentiæ rationem à Bruto habitam. Si quidem expleſſet illius Porcia diem ſupremum, ſciebat ſibi non eſſe in manu ut in vitam revocaret jam defunctam: occaſionem è manibus hanc elabi ſi pateretur, videbat ſibi nec expectandum quo ad uſque illa exinde ſeſe daret: quod nec futurum unquam ſi vel fieri poſſet apud ſe revolvebat. Duxit eſſe ſibi pro omni ratione, pro ſuprema lege debere necem tyranni, iret, expiaret morte Cæſaris domeſticum funus. Non tempus lachrymis, quos oculis tanti undique animi confluctus, quidquid humidum in eis eſſet ſiccantes, ſuum facientes nec ſufficere poſſent.

TEXTUS.

Iam & Cæſar lectica advenire nuntiabatur, qui ob ſacrificia parum læta animo æger, ſtatuerat, nihil de rebus magnis decernere, ſed valetudinis excuſatione uti, & in aliud ea tempus differre. Egreſſo lecticam Popilius Lænas, (quem paulo ante demonſtravimus Bruto & Caſſio proſperum ſucceſſum ejus quod intenderent precatum fuiſſe) ſe adjungit, & aliquandiu ad eum verba fecit ſtantem & diligenter animum intendentem. Ergo conjurati (ſic enim appellentur ſane) vocem ejus non percipientes, ſuſpicantes autem eum indicium inſidiarum deferre, conturbatis rationibus mutuo ſe intueri, vultuque ſe invicem docere, non eſſe expectandum donec caperentur, ſed ſtatim ſuis ipſorum manibus appetendum: Jamq; & Caſſius & alii

alii capulos ſub veſtibus arripuerant, & ſtringebant pugiones, cum Brutus Lænatem & vultu & geſtu non accuſare, ſed aliquid flagitare colligens, hilari vultu (nam quod permixti etiam alieni à conjuratione his multi erant verbis uti non licebat) Caſſium confirmavit, ac paulo poſt Lænas dexteram Cæſaris oſculatus deceſſit, ſatiſque apparuit ſui eum & neceſſariorum alicujus cauſa cum Cæſare collocutum.

Quæ ſequuntur ex vita, non Bruti, ſed Cæſ. ris apud Plutarchum deſumta ſunt.

Artemidorus quidam Gnidius Græce dicendi magiſter, atque ob eam rem quorundam Brutianæ conjurationis ſociorum familiaris, ita ut pleraque eorum conſilia haberet cognita, indicia rei in libello perſcripta ad Cæſarem attulit: cumque eum videret libellos accipere, ac ſuis famulis porrigere, proxime aggreſſus: Hunc, inquit, O Cæſar, ſolus lege, & celeriter: continet enim res magnas & tua plurimum referentes. Acceptum Cæſar cum ſæpius conatus eſſet legere, prohibitus interpellantium multitudine in manibus retinuit, ſolum omnium reliquorum itaque ſervans in curiam intravit.

Ex Suetonio.

Quinta fere hora progreſſus eſt libellumque inſidiarum indicem ab obvio quodam porrectum, libellis cæteris quos ſiniſtra manu tenebat, quaſi mox lecturus commiſcuit.

Dein pluribus hoſtiis cæſis cum litare non poſſet, introiit curiam ſpreta religione, Spurrinamque irridens, & ut falſum arguens,

Digitized by Google

quod ſine ulla noxa Idus Martiæ adeſſent, quanquam is veniſſe quidem eas diceret ſed non præteriſſe.

EXCURSUS.

Præterquam quod imbellem animum ac nihil auſurum fortiter redarguat; ut ait ille, *Furor eſt ne moriare mori.* Non alius vilior ab intellectu noſtro partus edi producive poſſit, cum ignorantiam & metum parentes habeat, duo illa vitia quorum infame contubernium nullo unquam divortio ſeparatur. Ita eſt. Ignorat quiſquis timet, quiſquis timet agit ignarus. Unum ſcire deſiderem, unde id ſui interficiendi ei profluat animi robur qui non habet aut vires aut media per quæ ſibi proſpiciat ne interficiatur. Suſpicor produci hunc effectum à timore mali venturi, qui multos in extrema ſæpe immiſit pericula & multos quoque in ſanguinem durat ac vulnera. Plures in prælio metus hauſit quam ferrum, nec exiguæ numero victoriæ deſperato citius timori adſcribendæ ſunt, quam veræ Virtuti. Victores id ipſum edocuit, quo ſinceræ quam obtinuerant victoriæ ſibi fructus conſtaret, hoſtibus in fugam actis, contentos agere. Unde colligo, quod metus ipſe formidabilem ſe reddat, quodque qui ſe prælio ſubducit anſam vincendi porrigat inſequenti. Potiori jure illum excuſes qui metu moritur, quam qui per metum violentas ſibi manus infert. In illo abſque cujuſquam noxa natura

id

Digitized by Google

id quod facit perficit; in hoc & crimen, & vitium, nec minus turpiter dejecta mens concurrunt. Claros contra æternoſque habere ſueverant, qui aſſumto ſibi arbitrio ſui, quo ne in manus hoſtiles inciderent, de ſe decernebant; cum nec tamen obſervarent eſſe utrobique eundem animi projecti ac vilis effectum; idem utrobique ipſis ab hoſtili inſolentia ac furore expectandum fuiſſe. Stulta ſunt impedimenta quæ à metu proficiſcuntur. Infert ſibi mortem Cato, quia non infert Cæſar. Hoc ſi verum, victus fuit ille ac per ſuammetipſius confeſſionem; ſemetipſum damnavit, de ſe vindictam ſumſit, ipſe ſibi carnifex, & quæ Cæſaris erat futura contra ſe ultionem executus. Hæc ſi ab illo ad timoris calculum fuere ſubducta, ſi quot dies ſupereſſe potuit, totidem ſibi mortes exiſtimavit, unam ſi maluit quam plures, qui fieri pote, ut qui fatetur metuere ſe ne alteri ſubmiſſus cogatur vivere, alio quam timoris nomine appellari velit, quod ſemet interficiat præ metu ne incidat in ſervitutem? Confitetur utique indignum ſe eſſe qui invictæ patientiæ & quibuſque calamitatibus valentior audiat. Patientia, tolerantia veræ virtutis ſunt ſtatumina. Manca in tales ſemper ruit fortuna, quæcumque dura atque aſpera ſunt ab his convulnerantur: in his contuſas, infractas ſentit vires ſuas, quidquid eſt calamitoſi.

Tandem demum Cæſar inſomniis, divûm auguriis, por-

Digitized by Google

tentis, à periculo ſibi ut caveret jubentium monitis, ac quibus non denique diſtrahi ac miſerandum in modum exagitari ſe animadvertens, fata ſuperare, cedendum duxit, quocumque letho potius habens occumbere quam in ſingula momenta ſuæ ſecum vitæ ſupplicia circumferre, mortem in ſinu geſtitando, nec alia mercede, quam ut nunquam non ſentiret ſe mori. Non attendit utique ſponte neminem in mortem ſuam irruere, qui totus in eo eſt, ut quibuſcumque poteſt modis illam vitet. Atenimvero ſciebat uſurpatum ſibi in liberam, in rerum dominam ante gentem imperium, affectatam tyrannidem illud ipſius (loquar verbis Poëtæ)

Uſque adeone mori miſerum? vos ô mihi manes
Eſte boni, quando eſt ſuperis averſa voluntas:

aliunde non potuit quam ab animo ſibi male conſcio prorumpere. Quanto ſciebat verius, tyrannum ſe eſſe (omnes habentur & ſunt tyranni qui in civitatem liberam imperium affectant) tanto ſe quoque ipſum magis condemnabat, non aliud de ſe, quam quod de tyranno laturi ſint omnes judicium ferens. Judicii in ipſo fuit, non temeritatis, quod Iberâ ſe legione communire neglexerit: gnaro quippe, quaſcumque excubias circum ſe fruſtra fore, quantiſper omnia non reſtituiſſet in priſtinum ſtatum, refuſis damnis, poſito quod detinebat imperio. Noverat ad extremum ad mortem ſibi jam tum deſtinato

uſui

Digitized by Google

uſui futuram quam circumdederat legionem, quam ut forte ſublati de medio funus comitarentur. Mortem quæ jam fores pulſaret nequaquam averſuri nihil pronius, quam ut ſciſcant nec eſſe ut eum ultra principem ſervent, quem ſui pro principe ultra non habeant, quemque in vivis amplius non eſſe nemo ſit judicaturus, quam qui eum ſuſtulerit; at neque ab eo occiſo porro quid ſibi reliquum, quam ut ipſimet carceri mancipentur ſuplicio ſubdantur. Ab illis, qui ſpolium vitæ illius, ſic facti domini rerum, jam nunc tulerent. Cæſar (ut facile notatu eſt ſecum hæc putaſſe ipſum) vitam ſuam legionariis defendi poſſe deſperabat. At neque à ſe impetrare poterat, illos ſe pro ipſo moturos, quem tyrannum judicatum animadverterent. Meo judicio, quod ultra nihil ſibi præſidii ſuper eſſe judicavit, neque temeritati illius, at nec animi magnitudini adſcribendum. Horrendis & plus quam decumanis illius mentem oportet fuiſſe conquaſſatam fluctibus, cum facto in contrarium deflexu ad illam abripi ſe ſui fiduciam male temerarius pateretur, ut contra hæc oggerere auderet. Nullius ſalvus ut foret magis intereſſe quam Reipublicæ. Næ illi dementes ſunt, qui à periculis, à diſpendiis quæ ſubitura, paſſura ſit reſpublica, iſto ſibi nomine ſecuritatem polliceri audent quod ſuis agnoſcant eſſe permixta. Nec malorum publicorum aliam menſuram putant quam quæ ſit ſuorum. Nemo cui cor ſapit animum

indu-

induxerit, potiorem alteri ſalutem ſuam futuram, quam fuerit iſta ſibi ipſi. Prodidit, ſicubi uſquam, hic ſaltem Cæſar, magna nimium ſe de ſua fortuna præſumere talem tantamque cum crederet: omnibus à ſe toto vitæ circulo fortiter ac præclare geſtis, teterrimam nubem induxit, ſi non & exitiali veneno afflavit. Non alio magis facto eorum qui ſe contra coïerant res locavit in expedito, totũ ſe atque intectum adeoque ſuis inimicis præbuit. Aream aperuit in qua copias explicarent, campos apertos, nullis ultra quæ morarentur, nedum ut premerent aut attinerent, obſeptos. Undecumque ex æquo exacerbatos & parili in necem illius pertinacia duraſſe conſtat. Videas hinc Cæſarem certum moriendi, dum contra tot ſanæ rationis dictamina tot quæ dehortarentur amicorum monita, atq; ipſum quoque naturam ſeſe non aliter quam ſibimet ſi irruendum ſit componere. Brutum ex adverſo ſocioſque conſpirationis malum niſi cum Cæſaris vita facturos finem: nec niſi ab illo contrucidato quieturos. Altiuſque ob id, ab ipſis quæ obſtarent impedimentis aſſurgentes, cumq; nec deeſſent, illo ipſo temporis puncto quæ ſiſtere potuiſſent: præſertim ambiguo ſibi atque in longum extracto illo Popilii Lænatis colloquio. Lancinabat animum Cæſaris conjunx Cæpurnia, terrebant augures, pervellebant aruſpices, tetræ hoſtiæ, eſt tamen potentior his omnibus Decius Brutus unus è conjuratis, qui viſu cavilliſque iſta omnia elu-

eludens, ei ut ſe permitteret effecit, ab hoc in Curiam deductus. Fas mihi ſit dixiſſe, ipſum Cæſarem fuiſſe primum, ultimum, maximum denique omnium eorum qui in ſe conjuraſſent ſui proditorem: conjurationemque omnem ſi talem ſe ipſe ſibi atque in ſe non præbuiſſet, in fumos iturum fuiſſe. Credunt majore periculo magnates, quam addubitant. Qui ſuper aliquo partem in hanc aut illam ambigit, etiam dum deliberat ſui juris eſt: ſuus eſſe deſiit, alterique ſe tranſcripſit, quiſquis præter illius fidem nihil ſibi ut ſupereſſet fecit. Quam ab omni periculo ſe immunem crediderit, argumento ſit, quod cum ingreſſurus curiam obvium ſibi Spurrinam haberet, à quo tam ſerio monitus fuerat malum aſtra ipſi intendere quod tamen ſe ultra Idus Martias non porrigeret, Spurrina dixerit, hodie ſunt Idus Martiæ. Credi poſſit ipſi Cæſari moleſtum fuiſſe, quod ſi qua ipſum manerent incommoda tam non citatis paſſibus ſe promoverent. At eſt mortalium in rebus hoc frequentiſſimum, ut periculis ſuis ludibrium exinde debeant, qui notato quod in illis eſſent conſtituti, ea nihilo ſecius contemſerint. Quantum vero & hoc quod veniſſe quidem Idus Martias, ſed necdum prætериiſſe reſponderit? Si mens ei læva non fuiſſet, ſuffeciſſet vel hoc ſolum ad ipſum ab incepto retro retrahendum; verumque ut fateor, tacitus me horror ſubit, cum contra hæc omnia tantum virum duraſſe recordor. Poſſet tamen

idipſum quoque minus illo videri, quod cum alter ipſa codicillos in manus daret conjurationis judices, nomina quoque omnium qui conjurarant percenſentes, addito, ut ſtatim legeret; id enim uti faceret, ipſius quam maxime intereſſe. Cæſar iſtos ab aliis item quos manu teneret codicillos ſeparandi curioſus, hos intra digitos habuerit complicitos, at non lectis tamen illis curiæ ſe intulerit.

Evidentiſſimum eſt his tot tantiſque in quæ Cæſarem animo prolapſum videmus deliquiis, divinam ſe providentiam immiſcuiſſe. Quis expectaſſet ut uni homini, eique in ſe conjurato fidem haberet, ſe caputque ſuum permitteret qui nec avibus, nec animalium ſpirantibus extis, nec ſepulchris, nec aſtris, nec ſacerdotibus cor victimum non habere dicentibus, nec ſibi ipſi qui eodem die, eadem hora, ſenſerat ſe diis litare non potuiſſe, nullis denique divinis amiciſſimorumve hominum monitis fidem ut adhiberet induci potuerat? Apparet quam labilis, quam fluxa illorum ſit memoria, qui rectis omiſſis rebus ſeſe crimen habentibus invergunt. Habet vitam ſuam in manu Cæſar, nec habere ſe ſcit ejus quod habeat in tantum negligens, ut obliviſcatur. Scit, ſcire utique & potuit & debuit, mortem ſuam in alterius eſſe manu, nec eo minus, iſti ſe in occurſum præbet. Ita eſt, nihil in manu noſtra habemus quod lucro nos augeat, nihil Deus manu ſua atinet nobis quod damnum ad ferre poſſit. Raro conſilia

ſalu-

Digitized by Google

ſalutifera quæ in manu tyranni ſunt fœlices exitus ſortiuntur: novum non eſt ut recta monentes illi quidem audiant, ſed iis quorum monentur non admiſſis ut neque novum quoque ut omnibus ob non admiſſa fuerint excuſſi. Ut ſæpe principes ad ſe miſſa quorumque ut neſcii non ſint ipſorum intereſt, ſive id per negligentiam, ſive aliis intercedentibus, omittant, negligant, tam non eſt nuperum ut incanuiſſe in aulis dico poſſit. Tempus quod ad legendum ſibi ut deeſſet Cæſar fecit, etiam fecit ut nec ultra ei tempus fuerit vivendi. Summæ æquitatis eſt, ut qui profutura, qui tempori adhibenda malis remedia male ſanus non adhibet, differt, & tempore ab ipſo, & remediorum quæ applicare neglexerit, omniumque quæ profutura fuiſſent, fructu deſtituatur.

TEXTUS.

Poſtquam in excedram pervenit ſenatus, reliqui ſellam Cæſaris circumſtiterunt, tanquam de re aliqua compellaturi: & Caſſius fertur ad Pompeji ſtatuam converſa facie hunc quaſi ſentientem ad auxilium vocaſſe. Trebonius Antonium ante fores in colloquio detinuit.

EXCURSUS.

Aptum & rei magnæ præruptæque executioni mandandæ convenientem noſſe locum eligere tanti refert,

Digitized by Google

quanti ipſum quod moliaris refert ut fideli ſilentio contineatur ab iis, quod tecum in conſcientiam vocaveris. Omnia quæ in conjuratione hac accurrunt, oſtendunt quanta omnibus, ſingulis fuerit circumſpectio, quanta cura ut agerentur omnia ſummo cum judicio, & quantum pote caſuum fortuitis eſſent inaccercecſſa, quam minimum ſaltem in caſum ut daretur: Ergo cum de perſonis qui peragerent provide conſtituiſſent, eadem providentia locum ubi perageretur deſpectum ipſis. Ejus nonnulli opinionis erant, aggrediundum eſſe Cæſarem in publico, quorundam in propriis ædibus rectius id fieri poſſe, quorum neutrum à maturo aliquo conſilio: ſed ab impulſu aliquo concitatioris per iram animi profectum potius fuiſſe, de facili deprehenderis. Marcus Brutus ut erat omnium caput, omnium quoque meditamenta ut in urnam conjecta colligebat. Placuit tandem ipſo in ſenatu tranſigi. Allegarat nempe Brutus, aggredi in publico quæ iſtius ſunt generis vaſtis obnoxium eſſe periculis, quæ & ipſa talia ſint ut præter certam inde perniciem certum exitium nihil ſibi ſint relaturi. Eam Cæſarem ſuſtinere dignitatem quæ multo magnoque ſtipatum aſſeclarum globo offendi eum ut deprehenſum in aliqua ſolitudine, non ſineret, eſſe etiam in iſto globo quam plurimos quos omnis generis beneficiis ſui ut eſſent jam diu perfecerat, plurimos item quos ob inſignē meritorum famam

Digitized by Google

famam experiretur addictiſſimos, neq; minores qui privatis de cauſis ipſi eſſent adſtricti, quoſque adhæc ſua dignaretur amicitia, quibus omnibus, neque numero neque authoritate deſtitutis, illum admodum exacta tam ſanguinolenta mors devexos ad miſericordiam animorum motus ipſo auſpectu ut ne daret metui debeat. Ita comparatū eſſe ut vel ſceleratis nedum infœlicibus ipſæ amorem miſeriæ parent, amores provocante, dum nimia videtur, iniquitate ſequioris fortunæ. Populum in ſucceſſibus repentinis publiciſque ad primos motus, concitatum rapi, eique accedere, quod quaſi quaſi modo præjudicio ſe probare potuit in non alia quam quæ in primos obtutus ſe inferunt intendere ſe valenti. Plurimos ad hæc è populo, ut utcumque vel alias à Cæſare male fuiſſent habiti, minuſve ei addicti, neutrarū partium ſe habituros, quamquam ſimilius ſit vero acceſſuros majori potioriq; parti qui eſſent animi generoſi & à patriæ libertate non averſi. Eſſe quidem mortem extremū omnium etiam quæ inviſiſſima habemus atq; illorum quos inimiciſſimos habuimus lineam ultimam; ſed quis in tanta turba, tanto mortalium quid agant quid non agant, quo ferantur aut non ignorantium confluxu, colluvie, tamque confuſis & turbatis omnibus, ea quæ in rem præſentem ſit de morte Cæſaris ediſſerat, ea quæ diſſeruerit aſſenſu publico probatū iri ſibi promittat? At & citra hæc tam confuſa, qui

è populo ſedatiores ſint atque in ſe collectioris, ignaros ſe horum fuiſſe ſe cum videant,& aut ſtudio non adhibitos,aut tacite præteritos, alieniores futuros eſſe, & ſeceſſionem ab iis facturos à quibus contemptim ſint habiti. Stultum denique omnium aſſenſus, omnium applauſus ideo hic ſibi velle ſpondere, quia patriæ expediat, ut agat expers tyrannidis; ac ſublato tyranno pulchrum ſit ut poſtliminio ad libertatem quam ei interempto Cæſare re donaturi ſint,ut revertatur. Vidiſſe eos, quam multi ex præſtantiſſimis & maximæ in Republica potentiæ atque authoritatis ac primi ordinis Cæſaris partes ſecuti fuerint, eum per ferrum & flammas eum ſubvexerint in illum apicem quem tyrannide nunc ſua occuparet, horum omnium intereſſe ut ne pereat. Cum ſpes eorum totæ in Cæſaris collocatæ unice ab illius incolumitate dependeant. Proſpici ſat poſſe, quam difficile ſit futurum ubi lacerum mutilumque interempti corpus cum populo plebs oculis uſurparint, primos illos ad obtutus perſuadere ipſos, qui numero nimis multi non ſint ad ea patranda, non alia de cauſa quam patriæ libertatis amore impulſos deſcendiſſe, nullo livore, nullo odio aut privatis rationibus adactos: non ſublatum voluiſſe privatim Cæſarem, ſed in Cæſare & cum Cæſare bono egregioque publicis, uſurpatam ei tyrannidem. Quid ſi & occlament pro uno qui ſublatus ſit tyranno plures obtrudendos ſub quibus Res Romana ſuſpi-

ſuſpiret? ſi tyrannidem affectare ipſos tyrannicidas? Eſſe eam populi indolem ut odia in illos quibus viventibus quam peſſime voluerunt ultra mortem ex quo nihil ſit quo nocere poſſint, non extendant, inſuper proinde habere eorum omnia: ex quo vita exciderint etiam laudes audire, elogia cum applauſu admittere, funerum apparatus ſolennia, magnificentiam laudare, externis moveri, ut quæ mortuos fas ſit comitari. Magnos hic quoque faciendos ejulatus planctuſque ſequioris ſexus, quos ſcire debeant ut immodicos & inconditos, valere quoque impellendis virorum animos, & in partem quamcumque ut per revulſionem raptandis. Intereſſe proinde acta, tranſacta eſſe omnia, antequam quid agi propaleſceres: tutius ſciri mortuum eſſe eum, quam quid morti cauſam dederit: nec expedire ut quem jam extinctum ſciant, quemadmodum perierit adſpectent. Non poſſe hæc omnia commodius aut haberi aut vitari, quam ſi in ſenatu cadat: quod & factu ſit facillimum, loco nimirum ad ipſum facinus appoſitiſſimo, eos inter homines, quos non abeſſe ex re foret ipſorum atque inſtituto, ipſi facinori ex quo fœliciter patratum fuerit authoritatem non levem tam ab ipſo quo patratum ſit loco acceſſuram quam ab iis qui adfuerint. Patratum ut quod ſit ipſo in libertatis alioquin etiam volentibus & magnus diis. Nihil proclivius quam ut pronis animis ac ſtudiis totus accedat Senatus, FACTUM BONUM

ſciſcat.

ſciſcat. Ipſam quoque Cæſari quam intulerint necem indepturam eſſe non levem ſui (ſic dicamus) reverentiam, nec fore ut odioſe per ora vulgi traducatur. Nullo pacto tutius validiuſque incompoſitos ſequioris ſexus planctus exiri, iis occurri quæ crudo mulierum luctu & protuberantibus ab illo incitamentis maſculis ſe virorum pectoribus immiſſura timeantur. His ſublatis, utique remotis, protelatiſque redituram ſperari poſſe, veram quæ ſit ac ſua, rebus faciem, profuturos omnia ſecum abſumentis, depaſcentis temporis decurſus; & quæ in crimen rapi poſsent ab incitatis, juſto trutinata judicio, ire de tempore poſse in illas, quas mereantur laudes, credi adminimum, è Republica fuiſſe ſic fieri. Abſit ut ad inſtruendas conjurationes hæc à me ſcribantur: id ago, ut ab his prævifis ſumma illa nomina petenda ſciant illa, quibus ſibi cavendum eſse ſtatuere debeant. Loqui pauca in hanc rem mihi & quidem pro re, peto ut concedatur. Folia ſalviæ, cum ſint ſi qua herbarum ulla, apprime ſalutifera, non ideo pro lethiferis aut exitialibus culpari fas ſit, quod uſus eis nonnullus jus fuerit ad dentifricium, veneno perierit. Recidente videlicet omni in bufonem noxâ qui ejus radici adſederit, venenum affuderit, tanto animalium omnium ipſe peſſimus, quanto meliorem herbam elegit per quam in vitas mortalium, nihil tale ſibi metuentium tectus ipſe atque inobſervatas poſſet latrocinari.

Digitized by Google

cinari. Non metuo ſi qua innoxiæ hujus ſcripti pagellæ incidant vel in oculos alicujus baſiliſci, qui ſcio ferales illis eſſe, neque culpam in læſos ullam conferri, ſed in illos ſolo etiam aſpectu necare conſuetos. Nemo qui inſtituti mei rationem novit, accuſare id, aut ab alio culpari velit, niſi & ipſe, tactum ubi ſe ſentiet, doliturus ſit iſta à me propalata atque in medium lucem protracta, quæ ſibi nec obſervato in actum deduci poſſe ſperaverat. Reges ſimulatq; timere didicerint, ſcient etiam vivere. Non bibunt aconita niſi ab illis præbita quos habent à poculis, & nec præbent niſi ſibi libata. Nunquam ab iis quos magna locorum ſejungit intercapedo convulnerantur: non ab iis decipiuntur quos ſuis non adhibent conſiliis, præſertim ſi neque illi cum privato ſe lare tueantur, extra ſe nihil quærant, eorum extra ſe nihil ad ſe pertinere ducunt omnium ſecuri. Memoria teneo, extitiſſe in tantam furoris rabiem qui ſint abrepti, ut in publico quoque reges trucidarint, ſed non niſi unus alterve tot jam à ſæculis, numero utique pauciſſimi occurrant. Dicas in annulum poſſe compingi. At nemo eorum numerum teneat, qui ſuorum manibus cœſi occubuerunt. Quot filios paternam in hæreditatem fatis patris præcipitatis amici & neceſſarii paterni immiſere. Tot bella (ter centies prælium commiſiſſe perhibetur) ubi plurima ſemper imago mortis, ubi mors ipſa indefrænatos curſus exagitat, incolumem, quem

Digitized by Google

ad ſuos quem remiſere, morti dedit ille locus, in quo ſpiritus reipublicæ vitalis, dia mens imperii. Deum veneror, ut quos ſublime Cæſarum nomen auguſtos voluit, longe ab iis habere velit. Quæ publice privatimque, quod Cæſar eum ad modum perierit, in cauſam ſtetere.

Factum quoque Caſſii ad ſtatuam Pompeji reſpectantis dignum eſt quod notetur. Quod eum ut in auxilium ei ad ſufficiendas vires velut excierit, Idololatricum quidem fuit, ſed quod ab ira ob depreſſum illum, optimarum pro republica partium ducem, & per fœdiſſimam probationem de vita deturbatum concepta protunderetur. Quiſquis alteri mortem per vim machinatur, perſuaſiſſimum habeat, non eadem facilitate quo ſanguinem inimici datur effundere, impediri poſſe aut effici, ut non longius ebulliat ſeq; ejaculetur in citeriora. Fuit Pompeji ſtatua conjuratis auxiliaris numinis, & ad vota quæ vocares eſſet reſponſuri loco. Jam tum latera Cæſari cum vixdum curiam ingreſſus eſſet conjurati circumſepſerant, dixiſſem à turba venantium cinctam indagine belluam, quo ne quid ageretur animadverterent alia atque alia adgerunt. At non erant ipſis agendi tempora verbis amittenda, erat HOC AGENDUM. Sublato Cæſare, de cæteris erat deliberandi, ſtatuendi ſuum tempus. A conjuratione Antonium excluſerant. Prudenter erat ille &

fortis

Digitized by Google

fortis, animique magni, & pro re mentis efferæ, laborum, inediæ, ſitis ſic juxta patiens, ut virium inexhauſtarum indefeſſus ipſe videretur, natus ad bellum, nec minus bellis fœlix, tum quod in cauſam valebat maxime, erat ob hæc illa Cæſari acceptiſſimus, tenebatque in illius amicitia locum inter primos, eoque ipſis amovendus. Sciebant jam ante bellum civile motum, Antonium inter eos facile principem fuiſſe, qui Cæſari authores fuiſſent, ſeſe ne pacatis conſiliis patriæ daret, ſenatui permitteret, legionibus demiſſis arma poneret. Sciebant eum à Curione muneribus expugnatum, literas quibus Cæſar abſentis ſui rationem haberi, ſibi conſulatum prorogari poſtulaverat pro concione ad populum legiſſe, quas tamen ne legerentur ſenatus decreverat. Sciebant ab ipſo populum ad ſeditionem concitatum, Catone adhæc & Scipione, ad illas deſcendere conditiones, quas amici Cæſaris propoſuiſſent nolentibus: ipſe cum Quinto Caſſio, nec ſine vi, properato ad Cæſarem ſe contulerat, magnis illum & ſeditioſis clamoribus ad capeſſendam tyrannidem impellens. Porro excludendum ſtatuebant quod temerarius eſſet, immenſæ ambitionis, rerum novandarum cupidiſſimus, peſſimis idem ac profligatiſſimis moribus, qui publice privatimque audiret quam peſſime, ebrius, lenonibus, cinædis, proſtibulariis aſſiduus, facinoroſorum proſtrati pudoris ac famæ

talium acerrimus protector, & quæ plura de eo dixeris, qui nulla virtute à vitiis redemptus non eſt niſi dehoneſtamentum ejus in qua vivit civitatis. Opera hic ergo Trebonii uſos videmus. At ut utcumque omnium conſenſu pariter cum Cæſare de medio tollendus Antonius eſſe judicaretur, ſolus ſe ſic cenſentibus Marcus Brutus oppoſuerat, omnia intra unum Cæſarem ſtare debere dictitans, quo ne aut ipſi bello civili præluſiſſe viderentur, aut alias privatim ob cauſſas, ſumptas tantum in obtentum quas præ ſe ferrent libertatis vindiciis, in Cæſarem exarſiſſe. Quæ quidem prima (neque enim alio nomine vocari aut poſſit aut mereatnr) Bruti ſtultitia fuit. Judicii alicujus nemo hoc in facto vel volam vel veſtigium deprehenderit, ſcire debebat, omnia quæ per violentas actiones intenduntur ab executione ad ſecuritatem ferri tanquam ad centrum, at ſecuritatem non dari per illa quæ inter utrumque ſunt media: ſecuritatem non haberi niſi extirpatis omnibus, quæ eam aut poſſe morari, aut ex tranſverſo incurſuta in illam quandoque præſumas. Credebat, demens, Ceſare interfecto Antonium ſecum in partes venturum. Longe fuiſſet ſatius ut exitio eidem implicitus in eaſdem cum Cæſare partes, jugulo præbito conſenſiſſet. Peccavit ergo quod eouſq; præſtolandum ſibi duxerit. Nihil poterat, debuerat utiq; eſſe compertius, quam eundem ex quo ad invadendam patriæ libertatem Cæſarem eum

ad

ad modum ſtimulaſſet, juviſſet, nec occaſioni defuturum, ſimilia ſi qua unquam ſe illa offerrent deſignandi, nec eſſe ut ſervatum eſſe vellent quem è medio tolli eſſet è republica.

TEXTUS.

Cæſari ingredienti ſenatus aſſurrexit atque primum adſedit, conjurati ſe ei circumfuderunt, Tullo Cimbro ſubornato qui pro fratre ſuo exule deprecaretur, manus Cæſaris tangebant, pectuſque & caput deoſculabantur. Cum initio preces aſpernaretur, deinde ut non remittebant vi aſſurgeret, Tullius utraque manu ab humeris veſtem diripuit, & primus Caſca (ſtabat enim à tergo) ſtricto gladio humerum Cæſaris leviter vulnerat: Cæſare capulum ejus arripiente, & latine exclamante, Scelerate Caſca, *quid facis. Græco ſermone fratris auxilium implorat. Multis jam ferientibus Cæſar, cum in orbem vultum circumferret & manus eorum exire cuperet, Brutum ubi vidit gladium adverſum ſe ſtringere, manum Caſcæ quam tenuerat dimittit, caputque veſte involvens ictibus ſe præbet. At illi confeſtim irruentes multis gladiis, ſe ipſos quoque mutuò ſauciarunt, ut & Brutus vulnus in manum acceperit, & ſanguine omnes ſint oppleti.*

EXCURSUS.

Iidem illi qui ut Cæſarem inominatum redderent atq; inteſtabilem, cœteris illius honorum inſignibus adjecerant

rant & coronam, & ab eo facto, quantis poterant honores cumulatim aggerere non deſtiterant, & potentiam illius quaquaverſum intendere pro ſe quiſq; erant adnixi: ut nihil aliud per hæc ipſa voluerint quam ut tanto minore moleſtia ipſum obtruncarent, nemo ſit qui non obſervet. Neque enim alio tendebant quod aſſidenti ſe circumfunderent, omina prolixæ atque officioſæ humanitatis ſic exhiberent, non flexis modo corporibus, ſed & impactis capiti ac manibus oſculis vel in tantum graves eſſent, ut vi conaretur aſſurgere. Utique plus in illis amplexibus homicidii delituerat, quam per diſtrictos in caput ipſius mucrones, qui nec mucrones fuiſſent futuri, nec homicidium perpetraturi (dicendum quod res) in Cæſarem ut affectantem tyrannica diſtricti, niſi tam obſequioſa in ſpeciem adhibita fuiſſent in anteceſſum. Novum non eſt ut pugionibus confodiatur quis nullis præcendentibus aut verbis aut minis; at nunquam à blandimentis quæ ſic admoventur pugiones, quibus mors inferatur abſunt. Inter arma quæ offendendo lædant adulationem pauci habent, pauciores tamen, ab illa qui non lædantur quam peſſime. Eſt adulatio clandeſtinus latro, qui ſe nec ab iis qui corpus principum cuſtodes circumcingunt conſpici patiatur. Morti ad peroccupatas primum aures quas vocibus Sireniis excantatas ſuas fecit, morte viam applanat, totum mox illius coragium explicitura, & erepto ex ſumma

ma

Digitized by Google

ma rationis arce palladio pronos de ſummo deterbatura. Quæ in aulis frequentia ſunt benignitatis inſignia & comitatis, in proditione intenduntur, proditores effabricatura. Eadem ſiqua etiam innoxia videri velint, non niſi diſſimulatorum & diſſimulandorum ſunt anteambulones. Omnia prorſus mendacia latere non poſſent quorumcumque oculis expoſitiſſima futura abſque hoc adulationis incruſtamento. Hæc coloribus illa conveſtit, ſtrophis adornat, dat non obſervari poſſe, dat fallere, & vel in ſtrages & ruinam valere. Quoſcumque doli apparatus habent & mangonia, in hac officina proſtant venales, tùm & quidquid habitæ ſeorſum ac dudum adſervatæ ſupellectilis fraudum improbatas ſibi conceſſeravit; non alibi reperire eſt. Invenit iſthic quibus latrocinetur mucronis ſimultas, in tegumenta ſua ſepultus nec è latebris protrahendus dolor, vultus pro re nata ſumendos, ponendos proditio: quos ſcelerum dirorumque factorum conſcia mens attonitos habet non aliunde petenda norunt quîs ſe recolligant, ſibi ſe reddant: hinc ſuæ inſidiis latebræ, ſua ſubornationibus gaudia, ſui nitores cultuſque ambitioni: nec alibi certum fixuque infame lucrum fovet larem: verbo ut abſolvam, quidquid impurum, quidquid diis hominibuſque infeſtum eſt, quo ſe probare poſſit compertum, habet non modio aut trimodio, ſed totis quoque horreis ſibi hic admenſum iri. Cæſari ergo in

adula-

Digitized by Google

adulationem ruunt, ut eidem de vita deturbato inſultent, cineribus deturbati immingant, ampleĉtuntur, lethalibus oppleturi vulneribus: Viſus ut uſum auferant, caput oſculantur, oſculantur manuſque ſtringunt qui ſuæ defenſioni pares ultra nolunt, ut in alterum ab ſe ipſo vitaque ſua illum diſjungant, cunctim circumcingunt. Cæſar tam indigne ſe præventum animadvertens, perculſus atrocitate facinoris quantillum tardat: arrectum ſe tollere nititur quo violentiam avertat. Ægrè domeſticas inſidias abs ſe principes amoliuntur: His ut anſam præbere ipſis nimium facile, ita ubi dederint evitare illas vix eſt ut poſſint, nedum ut ſuperare. Damnum ſibi nulla arte reparandum addit, ita quiſquis principum, ſe componit ut ſua qui mora ac culpa eo reductum videt, ut neque remediis quorum incapacem ſe reddidit locus ſuperſit. Humeris veſtem avellit Tullius Cimber: inter humeros primus Caſca telum figit. Qui veſte ſpoliari ſe Princeps inultus patitur, animum ſpolianti addit, ut cum veſte eripiat & vitam. Anteriora veſtium diripientes, ſtantibus à tergo attollebant ſignum, quo dato ferirent, necarent. Primus ille ictus quem non magni fuiſſe periculi vult Plutarchus, eo ipſo quod primus eſſet, lethifer fuit. tum quoque quod animaret cœteros, & ad ſpiſſanda vulneribus vulnera exemplo dato concitaret. Funditus omnino reges evertit, quicumque animis ſubditorum

excutit

Digitized by Google

excutit, quam illis debet reverentiam. Hæc ubi vel paucis excuſſa eſt, ſimul omnibus certatim excutitur. Duplici nomine tales criminoſi ſunt, ut qui tam facto noceant quam exemplo, exactoribus etiam actores. Cæſar apprehenſo manubrio illius quo eum Caſca petierat teli; Quid agis, inquit, ſcelerate Caſca? Hic ſtupendam quæ tyrannorum oculos invaſit cœcitatem liceat admirari non ſine ſtupore. Vident ante ſe adſtantes, circumfuſos qui veſtes diripiant, vident infligi vulnera, ſanguinem ſibi hauriri, atque etiamnum quid agant, quid velint ac ſi non viderent iſta, non ſentirent, interrogant. Merito patitur, qui quod patitur quale ſit interrogare ſuſtinet, nec curat quo pacto ſe ſubducat, quo ne potiora aggerantur eis quæ jam nunc ingeſta ſunt impenſius læſura. Quæ major dementia ſit eâ, ut quid ſit interroges, quod jam nunc acerbuſè dolore ſenſus indicavit? Id inter malorum quibus obnoxii ſunt magnates eſt omnino non poſtremum, ut vel tum cum interficiuntur, ignorent à quibus id fiat; & quin imo ne quidem media jam morte, ſentiant ſe mori. Manubrium teli ſuum bibentis ſanguinem Cæſar manu premit. Non erat ut homicidam ultra rogaret quid faceret, qui quid feciſſet totus ſciebat, ne quidem, erat ut ſuum quem jam dederat ſanguinem, quid vellet rogaret ab illius profluvio tam factus certior. Ignavæ Majeſtatis eſt rogare tali rerum cardine quæ rogaſſe dementis ſit: fidem iis non

accommodare, quæ pati non poſſint ut vel ab alio vel à ſemetipſo decipiatur. Vulnera ſua modo ſi Reges ſentirent, nec tam anxie inquirerent in autorem vulnerum, etiam è veſtigio intelligerent quibus modis ſe tueri deberent poſſentque. Oculos huc illuc circumvolvens Cæſar ſtrictam in ſe ferri ſegetem videt, unum ſe ab omnibus peti: ut vero ferrum vagina eripere Brutum videt, ut ipſum quoque irruere, caput obvolvit, inimicorum ſe furori præbet. Habet Suetonius, eum Brutum ad facinus accinctum cum videret Semiſtichion hoc Græci Poetæ protuliſſe, καὶ σὺ τέκνον. Denuo mirari libet, quod tam ſint male provida, tam non ſibi convenientia tyrannorum extrema. Eorum qui interficiuntur potiſſima pars mediam etiam inter cædē hoc illudve ab iis quibus procumbit ſtipulatur. Quid evenire cuiquam poſſit deterius immorenti ſuis peccatis? Erat ipſius filius, (ipſe ſibi ſic ſe rem habere perſuaſerat) Marcus Brutus, nec quid in ipſo habebat ſuum quod diceret pollutum præter fructum amoris inconceſſi, miraturque jam mortem oppetens, eſſe inter conjuratos quem per adulterinos & ſanguinis non ſui natales ipſe dehoneſtaverat: eundem cum videat ſentiatque ferentem, etiam filium appellat. Ipſe illum acerrime contra ſe ſtantem, atque inter prima ad Pharſalum pugnæ momenta, quantum in ſe eſſet, protexerat, occidi vetuerat, ne vulneraretur accuraverat, etiam juſſo pertinacius ſi reſiſteret,

ſiſteret, ut qua vellet dimitterent ad nullam adigendum deditionem, nulli captivitati ſubdendum. Idem Lariſſa fugitivum ad ſe exciverat, excitum ut veniſſet amplexu blando foverat, intercedenti pro Caſſio, vitam fortunaſque Caſſii condonarat: provinciis exinde cum imperio præfecerat, illius an Senatu authoritati præſidium ac robur authoritatis qua cæteris præpolleret accedere voluerat, & miratur quod eis ſocium ſe junxiſſet, quibus ut ſociari poſſet ipſe effectum dederat, miratur iſthuc loci hæc patrantem quod videat in quem ipſe illum Princeps intromiſerit. Attendat ergo Princeps, circum ſe quos habet quinam ſint, quibuſcum conſueſcat ſerio examinet. Eſt hoc totum in manu ipſius, at ſi quæ ab hoc non perpenſo ei ſurgant noxia, tam ea ſibi imputet, quam quod proſpicere ſibi qui potuiſſet, ſe iis revellendis minorem reddiderit. Simul atq; Brutum in ſe infeſtum vidit irruere, omnem protinus ſui tutelam à ſe abdicavit. Quantumcumque ſera nimis, fuit hæc in Cæſare prudentia. Non jam Brutum, non jam creditum ſibi filium ſuum, non ob tot beneficia debendi reum in ſe videt irruentem, ſed omnem quæ diis hominibuſque inviſiſſima ſit ingratitudinem in caput ſuum auſu nefario conjuraſſe. Nemo tam vere dixerit ultimam rerum lineam eſſe mortem quam quidquid vitiis in quibuſcumque ſummum eſt extremumque ab ingratitudine conſummari. Irrita, incaſſa ſint munimina quæ morti quis

Digitized by Google

oppoſitum eat, at nec minus evanidâ & in irritum reciſura obſequio, quibus mitigari nedum ſuperari poſſit iſtius monſtri improbitas. Caput Cæſar veſte obnubit. Tantundem à Pompejo factum cum extrema ſibi ab Achillà intentari conſpicatus jugulum præberet. Factum quoque à Cæſare hoc pro more recepto, cum tunc quoque cum interficerentur gratificari nollent aſpectum ſui. Comitabatur illum, hactenus omnibus invictum adamantinum illud generoſi pectoris robur quo omnes ante ſe ſuperaverat, nihil obſervari in moriente voluit, quod non eſſet dignum moribus Cæſaris, ipſos etiam geſtus ſuos & corporis animam jamjam ſibi eviſceratam ſentientis exhalantis motus in poteſtate ut haberet, noviſſima ei curarum fuit. Ponderat Suetonius, & ante illum Poëta, quod

Tum quoque cum caderet partes velare pudendas.
Cura fuit, ſanctique decus ſervare pudoris.

At mihi providum eſſe ut recte cadas, ut compoſitè; nec ut quì cadas notari poſſit circumſtantia videtur non tam judicii ſe vel ad extremum exertantis, quam erroris admiſſi. Quid hic, togâ quod & pedes texerit! Satius fuerat cum oculos ad pedes ferre, ut omnino ne caderent; quam ſinere ut pedes decenter cadere poſſent. Nulli bono ſit tam non profutura ſolicitudo. A capite ad calcem togæ ſe ſuæ involvere, emortualem ſibi veſtem concinnantis, aptantis eſt. Totam minuta in ipſo mortis articulo attendere

Digitized by Google

dere nec mortem, aut quæ poſt mortem ſint, animo remetiri, aliquid in ſe habere quod ad aliquam pietatem referendum ſit, quid niſi ſtulti credamus? Prudentiæ id, neque tantillum habet, nec ut habere velit, obtineat. Sapiens hic aut magnus, aut honeſtus Cæſari videri ſi voluit, nec aliud quid egit aut aſſecutus eſt, quam quod uſurpationes ſuas affectatamque tyrannidem, quibus non una parari debuiſſet ſimia, non ſerpens unus, non culeus, expiaſſet quidem, ſed leviore pœna quam pro meritis.

TEXTUS.

Cæſare ad hunc modum interfecto, Brutus in medium progreſſus verba facere intendit, Senatumque detinere, & ex dictis confirmare. Verum Senatores metu acti, nullo ordine profugiebant, & apud fores mutuo ſe trudebant, tumultuabanturque nemine inſequente aut urgente.

EXCURSUS.

Nihil tantum diſſimulationis ſecum circumfert, aut illius eſt capax, quam peccatum: quæ illi nox atra caput circumvolat, quæ finem in quos tendat oculis notari non permittit etiam illis ſenſus obnubilat qui ſe ei tranſſcripſere. Imitatur fulgorem lucernæ nocturnæ, oculos quæ turbet & cogat nictare. Pellucidus quidam

Digitized by Google

eſt vermiculus, quem ſi videas, ſcintillantem ſtellulam videri tibi credas, propriusubi acceſſeris, non niſi vermem videas in obſcuro qui luceat, & quem ejus ſplendorem lux ſuperveniens extinguat. Eoſdem illos ſplendores & Marco Bruto, & omnibus ad unum cum ipſo conjuratis ſtatim ab interfecto Cæſare peccatum circumdedit. Fecit hoc, ut invalidam conſpirationem coirent, ſequaces ſuppeditavit, locum deſpexit, ordinem exequendi delineavit, præſcripſit, executioni aptavit, horam præſtituit, præſtitutum Cæſari, Cæſarem præſtitutæ admovit, mucrones evaginavit, in inermem direxit, cujus vitam cum ſanguine profudere turbationibus animi quæ illos ſtatim ab effuſo ſanguine manerent ſuppreſſis. Nemo faciem peccati contra aſpicit, qui non quam vehementiſſime conturbetur. Subduxit ſeſe id propter illorum oculis peccatum, quos ad tentandum, patrandum facinus videt accinctos. Ubi factum quod juſſerat agnoſcit, tum vero demum quale eſt quantumque oculos & mentem ſubit. Ut voluntatem ſubeat, nihil præ ſe fert, quod non ſe undecumque commendet à bonitate. Etiam tunc cum in deterrima indefrenatos ſe per impulſus urgere propoſuit non alios vultus induit, quam qui ſint virtutis. Summum peccatum in Orcheſtra eſt Roſcius: ſimul infinita repræſentat, audiri, videri facit: omnia ſumma ut ſpectantium, audientium cum voluptate excipiantur curat. Cum tamen omnium

eorum

Digitized by Google

eorum quæ exhibet veri nihil ſit, & nec exiſtat quoq;. Cujuſcumq; hypocriſeos peccatum & pater eſt, & filius ſimul: Ut eſſe poſſit id quod eſt, peccatum videlicet, hypocrita eſt, idem ſimul atque in peccatum evaſit, hypocrita factum eſt. Conjurati ſimul atque exequi deſtinata, Cæſarem ingeſtis undique vulneribus contrucidare ſatagebant, ſic ſunt turbati, ut & alteri alteros ferirent. Hoc habet peccatum quod non malum ſit & vel affine bono, quod nunquam non velit in ipſa peccantum capita recidere ac redundare, quæ aliis inferre voluerint, aut intuliſſe crediderint. Inde manifeſtum, ibi pœnarum eſſe originem, ubi primo peccandi origo deprehenditur. Ipſe mucro ſanguinem homicidæ ſitit citius, quam illius quem peremerit. Verumque ut fatemur, juſtius hunc ab interfectore requirit, quam ab interfecto. Propoſitum erat conjuratis ut irruerent in Cæſarem: at ut exinde ſibi ipſis ipſi irruerent peccatum volebat.

Brutus Senatores turbatus conſpicens, ſeque vulneratum, rationibus illos precibuſque componere, atque ad ſe revocare contendit. Sed, ut cœca ſunt exordia peccatorum, exitus ſurdi; audiri non potuit, Orator quidem, non exorator. Tantus eos horror invaſerat, tanta conſternatio, tantus metus, ut pavidi, attoniti, non amplius ſui, è Senatu prorumperent, alii alios turpiter agentes, ruentes, trudentes, ſternentes ipſo in limine. Unde videre

Digitized by Google

dere liceat, quam ſubleſtæ ſint, quam ſubdolæ machinationes per quas ſe tollere ac promovere impietas annititur. Hæc ſedes fixura, fabricat ſibi illas undecumque patulas, acceſſu facillimas; ſed revocare gradum exire cupientibus, nullo exitu. Gravi ac multum ſerio ſe infert vultu, occupari credas, & quid quod anxium habeat ac ſuſpenſum animo, voluntate, ſic ad eorum quibus ſe ſociat curis reſpondens, triſtioribus paulatim demovet, præſentaneum mali levamen, preſſiſque mentibus ſperata ſolatio oſtentat; at totum ubi hominem occupavit, quos animo volvit deſideriorum improborum fluctus ſic eglomerat, ut obruat & à ſuper incumbentibus oppreſſum demergat. Ipſo ſæpe quis in illorum quæ occeptat exordio incidit in peccatum: at cum ipſum in hominem peccatum incidit, attinet illum omni regrediendi, ad ſe redeundi facultate præciſa. Quos peti, premi, lædi citra ullam ſuam noxam ab aliis ſic contigit, nulla magis arma tutantur, quam illa per quæ petiti læſique fuerunt ab invadentibus. Qui Cæſarem ideo interfecerunt, ut interficerent, per mutua vulnera ſibi pœnas dedere: alter alterum ſubvertērunt, Cæſaris manibus ſtatim ab ipſa illius nece principium facientibus, ipſos in ſe ac ſua viſcera convertendi.

TEX-

Digitized by Google

TEXTUS.

Servatus à Bruto Antonius, iſta in trepidatione Plebejo amictu tectus fugit. Brutus autem & Socii ad Capitolium ibant, cruentis manibus ſtrictos gladios oſtentantes, ad libertatemque cives vocabant. Conclamatim initio paſſim eſt, diſcurſumque varie, eaque fortuita trepidatio tumultum auxit: ut verò neque cædem alia neque direptio vel minima ſubſecuta eſt, animo recepto, & Senatores & de plebe multi ad eos in arcem aſcenderunt. Multitudine congregata Brutus quæ ad conciliandos populi animos faceret orationem, reique geſtæ convenientem habuit.

EXCURSUS.

Grave crimen eſt hominem occidere: at vero etiam Regem deteſtandæ eſt impietatis. Proditor eſt non ille modo, qui improbas ei manus injicit, ſed etiam qui irreverenter habet, deque ipſius actionibus inclementer judicat. Qui Regum eſt bonus, amari illum oportet; qui malus tolerari. Conſentit in Tyrannos Deus cum poſſit punire, cum de ſolio detrudere. Idne ut neget ſubditus cui idem Deus nihil relictum voluit præter nudam obſequii gloriam? Apage. Non indiget mucronibus noſtris Deus ut in ordinem cogat, non manibus, ut vindictam ſuam exigat.

Fugiebant in Capitolium hi homicidæ, ſic ſuæ ſecuritati proſpecturi: at ipſis Capitolium ſubeuntibus, ſubit

una cum ipſis quod admiſerant nefas; & quæ ſcelerum proſequitur pœnas proſequitur Nemeſis. Sanguis ille Cæſaris qui manus illorum etiamnum cruentabat, atque imis ebullire venis nondum deſierat, admiſſam accuſabat proditionem. Populum exinde (bonum quo ſibi nomen circumdarent) ad pileum vocarunt, libertatem, libertatem inclamantes. Ipſum libertatis nomen placido modulamine aures multitudinis ſemper permulſit. Marcus Brutus ut ex vultibus circumſtantium conjecturam fecit, eſſe eos pro re ſat bene animatos, & ad ea quæ dicere vellet attentos futuros, qua erat animi præſentia ſic fere dixit.

ORATIO PRIMA BRUTI.

Hac, Cives, interemptus manu Julius Cæſar jacet. Vobis libertatem veſtram qui eripuerat, ei vitam eripuit M. Brutus. In liberam Rempublicam tyrannidem inducere ſi crimen fuit, Virtutis ſit meæ libertatem vobis ereptam reddidiſſe. Medio Senatui ei mortem intuli qui Senatui mortem intentabat, ſi non & intulerat. Cecidit inter Senatorias manus. Quæ pœnas ab eo exegit armaturum in tyrannos legum ſententia fuit, per has manus executioni mandata. Jure cœſus cum fuerit, homicidam nec facere potuit, nec invenit. Nullum illo cœſo crimen, ni quid ne arbitramini incidiſſe in ullum. Id ſi præſumerem hoc loco non ſtarem, qui vos de me non coactus judices fero.

Ex-

Digitized by Google

Exceptæ Viri voces largo cum applauſu: rogabant omnes ad ſe ut deſcenderet; toto ſe civitati præberet videndum laudibus altior qui eſſet. Ab his, populo Brutus ſe commiſit, & ad Roſtra comitantibus illis perrexit. Ut & hic prægrandem confluxiſſe multitudinem vidit, hæc aut his non abſimilia locutus eſt.

ORATIO BRUTI ALTERA.

Bella, Cives, pluſquam civilia vos ex ſociis ſubditos Cæſari fecere. Dedit cruentam etiamnum quam videtis dextera; è ſubditis cives, è ſervis liberi ut eſſetis, & commilitones. Dat vobis eandem hodie libertatem cæſo Cæſare, Marcus Brutus, quam Junius (ad quem genus ac nomen refero) majoribus noſtris Brutus dedit dejecto Superbo. Gratias qui nec peto nec aucupor; ſat habeo ſi ſciſcatis FACTUM BONUM. Nunquam me ſibi inimicum habuit Cæſar. Sum quæ deſignabat averſatus. Tam vero ei & acceptus fui, ut niſi quid eo me nomine quod mea manu cecidiſſet locarem inter fidiſſimos patriæ cives, eſſem in patriam ingratiſſimus. Ad pulcherrimum hoc meum inſtitutum vel ut quo tenderet noſſe poſſent, aut ambitio aut invidia nunquam ſe penetrarunt, nedum ut in ullas ejus partes venerint. Digniſſimus fuit Cæſar cui ob nobilitatem generis, fortitudinem, ſcientiam rei militaris, in literis excellentiam Populus Romanus quæ hono-

rum quæ dignitatum eſſent optima maxima conferret. Cædi tamen vel hoc promeritus quod ea ſibi rapere quã à vobis expectare maluerit, quam mereri, ſi vel fuiſſe etiam in vos quidquid ex illis arripuiſſet effuſurus. Ne tum quidem cum libertati eam veſtræ immolarem, lachrymis hæ genæ caruerunt. Illachrimatus ſum fidei, ſum obſequio, quæ vobis cum deberi noſſet, ipſe in ſe extincta voluerat. Vitæ quod tulit diſpendium non deploro; tantam animam, tam triſtia in ſe fata ſuam per noxam traxiſſe, id vero dolet. Patrem meum Pompejus ſi non occiderat, autor fuerat ut occideretur. Exoſum ergo habui ut parricidam: animos iramque poſui, cum pro veſtra, Cives, libertate contra Cæſarem ſtetit armatus. Miles ſub ipſo eandem ad Pharſalum cum ipſo fortunam excepi. E fuga revocatum ut me Cæſar, arctè complexus eſt, etiam ornavit, inter ſibi præcipuos habuit.

Ignorare hæc vos nolim, quo ſciatis nec injurias illas Pompeji id apud me potuiſſe ut me à communi veſtra Reipublicæque ſorte ſegregarem, neque beneficia Cæſaris, ut ipſum calcantem libertatem noſtram omne imperium ad ſe trahentem tolerandum cenſerem. Commune Reip. infortunium mors eſt Pompeji. Patriæ non niſi in ruinam Cæſar ſuperfuit. Quod merebatur per me nactus eſt. Hic ſi deliquiſſe putatis, deliquiſſe fatebor vel invita veritate, ſi beneficium dediſſe, quid dederim modeſtè repræ-

repræſentantem auditis. Qui prius in meam quam in Cæſaris mortem conſenſi, mortem pro patria non recuſo. Eſtis coram, ſum in manibus veſtris. Qui me libertate, quam ut denuo conſequerimini feci, indignum putat, ferro transverberet. Duplicabit honores noſtros tyrannus interfectus. At vulnera vos occiſi movent! Vos veſtroſque reſpicite. Animis veſtris commiſſos cum patribus filios, fratres à fatribus mactatos remetimini, enſes adactos per tot cognata pectora ſanguine veſtro etiamnum calentes campos inhumatis albentes oſſibus, & quæ plura horror eſt meminiſſe vobis proponite. Ne vos opprimeret Cæſar adnixſus ſum, impedire qua potui objeci me, cum pertenderet, nec ſiſtere plus ego poſſem, tuli de medio. Si vos crimini hominem interfectum imputatis, imputabit ſe vobis beneficium quod dedi, tyranno veſtris cervicibus depulſo. Si puniendus videor; nec abſolvi poſco, ſi prœmium meruiſſe, quidquid merui vobis largior, veſtrum eſt.

Mirum in modum oratio hæc animos multitudinis affecit. Pari fervore ab indignatione & ira ad habendas gratias & aggerendas laudes tranſiit. Dicitur Patriæ pater Brutus, ipſi ſociiſque ſtatuas decernuntur.

TEXTUS.

Tranquille omnes audierunt. Non fuiſſe tamen omnibus gratam Cæſaris necem oſtendit multitudo, quæ Cinnam dicere & ac-

cuſare Cæſarem orſum, in iram prolapſa apertam maledictis inceſſere cœpit. Itaque percuſſores Cæſaris, rurſus in arcem ſe contulerunt. Ibi Brutus obſidionem metuens præſtantiſſimos eorum qui una arcem conſcenderant à ſe demiſit: indignum exiſtimans, eos qui facinoris participes non fuiſſent, idem ſubire periculum.

EXCURSUS.

Nihil unquam negotiorum quod omnes concernit ab omnibus probatur. Ubicumque permixtim coëunt boni malique, tam neceſſarius eſt illorum inter ſe diſſenſus, quam impoſſibile eſt ut ipſis nuſquam diſconveniat. Quæcumque victoriæ lubido eſt, & vecors ſemper & violenta, dum ſuperat pars major, vincit numerus, ratio inſuper habetur. Habent hoc populi convocationes, ad primas acclamationes accurritur, præjudiciis ſuis accedunt ad ea quæ primum imbiberunt: cedunt occupanti: accuſator apud illos eſt ſui ſe quiſquis excuſare nititur.

Brutum dicentem omnes ſedatè audierant, & qui non approbarent. De interfecto modeſte loquebatur, dum opprobriis parcit memoriam illius reverenter habere viſus. Quos à Cæſaris partibus futuros fuiſſe veroſimile, ſtabant ſuppreſſis quibuſcumque partium ſtudiis taciti, atque adeo addebant ſe Brutum ſecutis. At enim maledictis in fato functum deſævire Cæſarem occœptante Cinnâ non ſe tenuerunt. Erat Cinna, recte cum inſpiceres, nullius pretii homo: virtutum, quos fors nec de nomine

norat

norat ſimulator in ſpeciem ſummus, cætera ventoſus, & quoties dabatur fraudulentus, cui amor eſſet & ſtudium, ut improbos inter cũ eſſet aſſiduus, improbitate nemini eſſet inferior: tam profligati pudoris, quam famæ incurioſus, & cum magnifice virtutem ſpirantia creparet. Nihil uſquam tam turpe aut infame, quod pro tali haberet: totius depuduerat. Forenſis rabula, tam in bonos quam in malos caninam facundiam citra diſcrimen aſperabat, nullo rerum in proſpera aut adverſa fluentium reſpectu, nullo in utramlibet partem ſenſu, modo unctior rediret. Iniquus bonis, quo ne iis ſimilem ſe ferret: improbis ac ſceleratis æquus, à noxa ſibi quo caveret. Homo nullius animi. Simultates in mortem, in exterminum durabat, nullâ quoque de cauſa, quam quod odiſſet. Tales omnis ætas mortales dedit, neque dubitandum quin & porro ſit datura; ſciſcente forſan numine, ut ipſi rectores rerum ſic diſcant, alios illos fuiſſe futuros, ſui ſiquidem ipſi quod eſſet muneris impleviſſent, ſaltem æquaſſent, aut hoc ut aſſequerentur, quamcunque operam navaſſent.

Defunctos amicos honorare pium eſt: inimicos non ſolum pium, ſed etiam honeſtum. Vilis ſe animi probat, qui vel mortuum quem habuerat inimicum ſuſpicionibus ſcævis, dictis in læſura abeuntibus, quomodocumque calumniis convulnerari ſe præſente ſuſtinet: Neque enim aliud obtinet, quam ut depreſſiores ejici quem inimicum

cum habuerit res fuiſſe, ſuos ſuperaſſe, palam faciat: ac ſuperaſſe ſe quidem; ſed nec fortiter; cum etiam quid in adverſario virtutis fuerit, poſt mortem illius non citra maliciam improbus tectum velit, & cum illo conſepultum. Vicerit eſto, ſed nec palmas ignave tendentem dixerit, aut pavide excepturum jugulo quod præbere ardixerit, morum fors fortuna coegerat victoris ferrum. Victos ob inimicos qui lætantur, ſe animi exigui ac minuti demonſtrant. Qui obtentâ victoriâ applauſus victores excipiunt, quantus fuerit ne vincerentur metus repræſentant: Vinci potuiſſe toti fatentur, ac neque fuiſſe unquam ac vel poſt victoriam ſynceram, partibus omnibus conſummatiſſimam animis excuſſa illa quæ ſecum trahat quidquid eſt infauſti, VÆ VICTIS.

Contrucidatum Cæſarem ne ad ſe quidem P. R. pertinere qui duceret, opprobriis poſt mortem ingeſtis male habere volentem non tulit: laudandus in illo certe, quod etiam illa quæ jure dici poſſent alterius honorem læſura, nollent ab illo proferri, qui cum eſſet ipſe impuriſſimus; ſpem locaturus erat in illo aſſenſu qem à ſe ſuppeditatum deprehenderet. Eſt ut ad Dei noſtri prudentiam, nobis quacumque inperſcrutabilem ſtupeamus venerabundi. Voluit in P. R. livorem poſt fata Cæſaris quieſcere quem paverant dum viveret, etiam qui vivo debiti fuiſſent, cum ut honores tuerentur Cæſar vel interfectus voluit.
Ex-

Digitized by Google

Exterminium ſacro ſancto Dei bene placito Cæſar qui debet, eidem debet quod inultum mori noluerit. Quin imo ut ipſa quæ ingererentur ei opprobria ſic retorquerentur in ingerentes, ut ſuis ipſi telis percuſſi, in quæ impegiſſent edocerentur.

TEXTUS.

Verum poſtridie Senatu in Æde Telluris habito, cum Antonius, Plancus & Cicero de obruendis oblivione injuriis & concordia redintegranda ſententias tuliſſent, decretum eſt non modo impunitatem conſpirationibus iſtis dandarum, ſed & Conſules de honoribus iſtis habendis debere referre. Atque hoc facto S. C^to. deceſſum eſt. Antonius filium ſuum obſidis loco in Capitolium miſit: itaque Brutus cum ſociis deſcenderunt, omnibuſque inter ſe permixtis, conſulutationes benignæ factæ. Caſſium Antonius, Brutum Lepidus, reliquos alii ut quiſque erat amicitia alteri junctus, convivio exceperunt. Poſtridie primâ luce in Senatum conventum eſt: Ibi Antonio primo omnium honores decreti, qui initia belli civilis ſuſtuliſſet: laudatus deinde Brutus & ſocii, iiſque aſſignatæ provinciæ, Bruto Creta, Caſſio Africa, Trebonio Aſia, Cimbro Bithynia, Decio Bruto Albino Gallia quæ eſt ad Padum.

EXCURSUS.

Quem non offendat, præ Senatu, populum principi fuiſſe benigniorem? Quem non principum hoc tantum erudiat exemplum, quod ipſis quoque minatur, niſi

doceri ſe vel ſic patiantur, patientes culturæ tantæ aures accommodent? Qui in Cæſarem coïerant, non fuere niſi principium ut occideretur interfectoribus, qui tanta præmia decernenda judicarunt, ii demum vero Cæſarem contrucidarunt. Injuria affici etiam defunctum vel plebs nolebat, dum interim qui interfeciſſent quibus non honoribus à Senatu ornarentur, diſtributis in ſingulos quibus cum imperio præeſſent provinciis. Romanorum Imperatorum in mortes inquirenti nihil tam obvium, quam aut ab ipſo ſenatu profectas, aut à conſcio, ac quacumque non averſante. Sacrum quid habent leges, ipſæ per ſe res ſacra, eas omnes ut teneant, apprime neceſſe eſt. Quæ recta principibus ſufficiuntur conſilia, etiam quid habent quod patrem repræſentet. Eadem nec raro degenerant, dum qui dant conſilia, iis, quibus conſulunt ſeſe potiores putant, quibus conſilium datur, non minus iis ſe ſapere ſe qui conſulunt credentibus. Vitricum ſe hic Senatus exhibuit non patrem: verſis ad principem oculis pervidit, egreſſurum ipſum potentia ſua, ipſi quidquid poſſent, nec alium interim plus poſſe quid vellent quam poſſent ipſi. Atque hinc quidem rerum illæ tum lachrymæ. Non ſubditum ſibi Cæſarem deſiderabant, ſed eam in quam ſe extuliſſet everſam magnitudinem: id vero ſibi ut in facili eſſet, jus eſſe ac debere, apud ſe ſtatuebant. Plancus, Antonius, Cicero cum ſuſcitari è mortuis

tuis Cæſarem non poſſe noſſent, nec minus ſcirent in illius necem conſenſiſſe ſenatum, prudenter ei ſibi ſententiæ accedendum cenſuerunt, quæ jure cœſum decerneret: ſic ſuum ſimul Senatum facturi, & quæ à conjuratis ultra timere poſſent amolituri. Quod per decretas ipſis Provincias obtentum. Facile fuit à Senatu ut impetrarent eſſe è Repub. ſic fieri. Quid enim tam proclive, quam ad decernendos cuipiam honores illum habere aſſentientem qui eorundem ipſemet participem fore ſe ſperat aut agnoſcit? Mortuum non luget hæres: nullus interfectum ulciſcendum ſibi credit, cujus ab eo interfecto ſpes atque ambitio in celſiora attolluntur. Hoc ipſum quod interemptus quaſcumque illorum ſpes promoveat, ſic fieri debuiſſe perviunt.

Statuebat Cicero Cæſaris hæredi faveri debere, ſibi interim conſulere ſe debere ſciſcente Antonio, in rerum tranſitus magnis conatibus, præſertim ſi quà ad vim & arma res ſpectent, opportunos, unicè intento. Deflectunt interim & hic & ille ab iis quæ ſibi propoſuerant, ut eorundem data occaſione compotes fieri citra incommodum poſſent. Tranſeunt in conjuratorum partes, quos tamen velint ſupplicio ſubdi. Quæ agitarent per diſſimulationem tegunt, euntes interim in applauſus publicos; certi lacertos non intendere contra torrentem, & quà rebus ſic ferentibus ſe temperare, quà tempori. Quod

Digitized by Google

ipſum quæ quantaque iſto rerum cardine aut veheret, aut ſecum vecturum eſſet, lucidò non deſpicerent, & hoc ipſum in quo recte ſibi utrumque conveniret altè diſſimulabant.

Provincias ſtatim inter ſe diviſerunt. At non fuit hoc aliud quam ipſam inter ſe tyrannidem partiri, cujus ſe fuiſſe averruncos ob eam affectatam interempto Cæſare, videri volebant. Non ſuſtuliſſe proinde tyrannidem dicendi, quam in aliam mutaſſe. Non eſt ut facile quem vitæ ſecurum reddas, qui ſcit plurimis mortem ſuam ponendam in lucro. Non ſunt è longinquo petenda exempla. Simulatque filii norunt ſe eſſe non exhæredes, contra cum ſciunt hæreditatem creturos, non tam recordantur patri debere ſe quod ſint qui poſſint hæreditatem paternam cernere, quam quod eum longius vivendo pater diſtineat. Hæc inter quî metus ceſſet etiam ante diem patrios in annos filium inquiſiturum?

Acceperat plura Brutus à Cæſare Cretâ ei aſſignatâ, quam ab eo ſublato ſperare potuiſſet. Sed quæ ſunt humanarum rerum ludibrio, vanitates quoque ſuas habet proditio. Fieri ſic id acceptius videmus, furto quod ſuum ſe feciſſe æſtimat, quam quod munificentiæ alicujus deberi fateri cogatur. Quæ quidquid è republica ſperari poſſit ſibi deſtinat cupido, ea demum eſt, quæ prima eſt Reipublicæ expilatrix, dum ſic ſe tegit ut nihil ex publico

ſe

ſe deſiderare credi vult, ipſa interim ſi qua detur, nihil ei relictura quod non interverterit: & ab omnibus interverſis integritatem quoque ſuam probatura quæ nihil è publico ſibi decerni poſtulaverit. Omnia ad ſe trahendi facultatem omnibus ambitioſis, avaris nihil æque ſufficit, quam ſi nihil eſſe quod deſiderent aut petere quod velint, aliis poſſit perſuaderi. Si quà præſertim talia ſint, ut ea cum ſibimetipſis dare ea non poſſint, nec ab illo qui dandi, qui concedendi poteſtatem habeat nunquam petiiſſe poſſint credi. Hæc te vera fatalis illa machina, quæ principum, quæ Rerumpub. muros ſcandit in altum ubi evaſerit

Deſpectura domos venturaque deſuper Orbi.

TEXTUS.

Secundùm hæc de teſtamento & ſepultura Cæſaris propoſita quæſtione, cum Antonius recitari teſtamentum, & funus ejus neque obſcurum neque ſine ornamentis eſſe vellet, ne ſcilicet populus irritaretur, Caſſius magnopere contra contendit: Brutus contra conceſſit: idque ſecundum ejus peccatum fuiſſe videtur: quippe Antonio parcens, culpatus eſt, quod contra ſuam conſpirationem gravem atque expugnatu difficilem hoſtem conſtituiſſet: & paſſus quo modo volebat Antonius Cæſarē ſepeliri, totam ſuam cauſſam perdidit. Primò enim, cum teſtamento Romanus viritim trecenti ſeſtertii, populoque horti trans Tiberim (quo loco nunc fortunæ eſt fanum) legarentur, mirum Cæſaris deſiderium amorque populum inceſſit. Deinde, cadavere in forum allato, Antonius pro more orationem in laudes defuncti reci-

tans, cum videret animos multitudinis ea motos, ad miſericordiam excitandam ſe convertit, Cæſariſque cruentatam veſtem arripiens, explicuit vulnera, ictuumque magnitudinem oſtendens. Nihil exinde ordine atque modeſte agi vidiſſes. Illico pars clamare necandos eſſe parricidas, pars ex tabernis (quod ante in funere Clodii tribuni plebis factum fuerat) ſubſellia ac menſas avulſas comportare, & ingentem rogum extruere, & cadaver imponere, in medio multorum ſacrorum, inviolatorum ac minime profanorum locorum; deinde rogum accendere. Poſtquam ignis effulſit, alius aliunde accurrere, torrem ſemiuſtum rapere, ita ad ædes percuſſorum diſcurrere, & incendium eis intentare. Sed hi mature ſe præmunierant, & periculum propulſabant.

EXCURSUS.

Quam devexa ſit ad alia atque alia arripienda populi voluntas, conſilia ejuſdem totiens totienſque à ſe diſcrepantia plus ſatis oſtendunt. Suis ipſe ſe veſtimentis ſpoliat, quia volupe ipſi videri ideo ſuas ſibi veſtes circompoſuiſſe, ut haberet quas ad libitum exueret. Securi jam agebant conjurati. Senatus non modo FACTUM BONUM ſciverat, ſed ſua quoque ſibi quiſque præmia tulerat; cum Antonius edoctus quibus argumentis ſua in Cæſarem quæ patraſſent pro juſtis atque legitimis haberi voluiſſet, duo admodum ſpecioſa & quæ reprobari non debere aut poſſe viderentur, proponenda ſibi duxit, nempe ut publice legeretur Cæſaris teſtamentum, & ne citra ulla funebrium ſolemnia cadaver humo mandaretur. Acerrimum ſe Antonio con-

Digitized by Google

tradictorem Caſſius præbuit, ut qui interficiendum quoq; cenſuiſſet, & quæ ille cenſeret neq; Reipublicæ profutura judicarit, neque ſatis honeſte proponi. Gnarus videlicet non tam recte & tuto quæ ſcelerum magna ſunt, excuſari, quam oculis ea atque auribus ſubducuntur majoribus admiſſis obtecta. Gnarus itidem pœnis cum ſe præſentaneis ſubdere, qui ad ea quæ commiſerit providam ac deliberatam ſe mentem attuliſſe videri velit, quas ille à ſe removeat, qui quod admiſſum eſt ad ea refert, quæ vel fortuita ſint, aut in impulſus utcumq; temerarios tranſcripta, nihil aut minimum habent deliberati. Errare porro illos non leviter qui ab ulla virtute præſidium petant, quæ male patrarint excuſaturi: ſuam in ſe condemnationem laceſſere, qui in judicem conſentiant: vitiis cum vitiis fraternum in modum convenire, virtutum vero ad hoc obtinendum ac vitiorum non ea eſſe commertia, quæ vel ſpe præſumere, nec fas ſit vel tantillum ſapienti. Brutus ex adverſo ſententiam Antonii admittendam, eique utut juſtæ piæque deferendum eſſe nitebatur, eam eſſe ſtatuens, cui intercedere vellent atrociora in ſe odia forent concitaturi, quod nec eſſet ex re ipſorum. Verum eſt, eos qui quæ non recte facta videri volunt, quæq; Viris bonis ſic proponi ac ſi pariam & à ſe ſtantem virtutum aliquam haberent, id potiſſimum anniti, ut ipſam illam virtutem profanent, & de virtute in ſcelus detorqueant.

Lege-

Digitized by Google

Legebatur alta voce teſtamentum, quo trecenti viritim ſeſtertii Romanis legabantur, Octavio ac Marco Bruto, primis illo, hoc ſecundis tabulis hæredibus inſtitutis.

Summa in magnatibus virtus magnificentia & liberalitas, apud populum utique, qui non libertatem ſuam ſæpenumero liberalitati dominantis ſubſternit, ſed vel ex injuſto ac tyrannno pro vero principe habet, etiam juſtiſſimum minus amaturus, ſi ſit ad rem attentior.

Juſtitia, Clementia, Fortitudo, Honeſtas, Temperantia, non ſunt virtutes quas admodum populus laudet: Quamplurimorum ex populo invidia, vindictæ cupido, mali mores velint, ſibi quo placeatur, atque aliorum intuitu principem eſſe vel crudelem, nec honeſtatis nimiam habere curam, aut timidum quoque, ſic rati eorum quæ ſperent tutius ſe poſſe fieri compotes, ac plus quoque liciturum etiamſi vel minus id juſtum ſit quod licere velint. Liberalitatem cum ad omnes ea redundare poſſit, laudant pro ſe quiſque boni, ut præmium virtutis: mali, quod ſibi ſic gaudeant ſatisfieri. Nihil intempeſtive Princeps liberalis modo ſit, aggrediatur, bonus ſi ſit hac laude magnus audit, ſi malus agit, excuſatur, ſi qua culpari meretur, etiam abſolvitur dum vivit, criminibus vel immortuum, non ſatis lachrymis proſequuntur. Juſto fortique ſi alter æque juſtus fortiſve ſucceſſerit, non ob hoc alio loco quam quo prædeceſſor habebitur. Secus ſi liberalis ſit.

Huic

Huic amorem conciliat, cùm quod ſentiant ſe per illius liberalitatem allevandos, tùm & memoria eorum, quæ ſibi à prioribus grata contigerint; unde & ſpes ſuas, & cum ſpe benevolentiam prorogant in futurum.

Sciebat Antonius, ut qui ex intimis Cæſaris fuiſſet, hæc contineri; ideoque publice ut legeretur perurgebat: quod factum quoque. Prævidebat, populum tanta Cæſaris beneficiorum memoria ſubeunte, & in ea quæ penitiorum affectuum ſunt inſinuante, mutatis animis ſtudiiſq; ad ipſos de medio tollendos conjuratos convolaturum. Nec falſus hic vates fuit. Vixdum ultima quæ erant eulogii audiendo perceperant, vidiſſes protinus, nulla decori, nulla ordinis ultra ratione, bacchantium cæritorumque ad modum in conjuratos non alia, quam ſanguinem, cædem, exterminium ſpirantia totis eructantes pectoribus: tantum ipſis dolorem penitiſſimis in præcordiis deſævire, ut fulminis ad inſtar præceps omnia impulſuris, ac non niſi per obſtantium ruinas ſiſtendi apparerent. Imperium Neroni ſuo Agripina cum aſſertum vellet, eaque de cauſa, Xenophonte conſcio, venenum ſuo Claudio propinaſſet, illius teſtamentum vulgari noluit, hac ſane parte conjuratis prudentior.

Summa cum pompa, & quæ tanto funeris majeſtati reſponderet elatum cadaver, deductum fuit per forum, inibi cremandum pro recepto illis temporibus more, quibus

Digitized by Google

potius viſum corpora flammis depaſcenda permitti, quam humo condita in putredinem ſolvi.

Poſt abſoluta miniſteriorum triſtia, & rogo impoſito cadavere, his ſimilia dixiſſe Antonius credi poſſit.

ORATIO ANTONII FUNEBRIS.

Verba, Cives, de Cæſare fieri ad vos neceſſe non eſt: cadaver illius intuemini. Quot quantiſque vulneribus ſaucium pectus animam emiſerit, doceant vos oculi veſtri, nihil hic opus mea voce. Tot voces aures veſtras verberant, quot vulnera non ſponte erumpenti animæ viam fecere. Illas admovete, ſodes, ipſa ſupra ſydera ſe planctus attollent. Tantis egerendis doloribus impar vox & me languentem deſtituit. In Heroem, heu quondam noſtrum! præter ſummas virtutes, invidiam nihil concitavit. Illæ & ſpectatiſſimæ, & majores fuere, quam quæ vel per imitationem exprimi poſſent. Tum vero tanta Fortitudo, ut omnibus dum vixit inacceſſus periculis, non niſi eorum ſceleri, qui omnia ei deberent, ipſi proximi, neceſſarii, quoquo modo junctiſſimi eſſent, procumbere potuerit. Tenetis & vos, non aliter cecidiſſe quam per ipſorum ſcelus. Quantam in armis juſtitiam explicuerit & Deos teſtes ciere mihi fas eſt, qui illa ſecundarunt, qui ipſum & bellis & bellorum omnium victorem nunquam non voluerunt. Nihil ab illo cordate, fortiter deſignatum, quod non honori veſtro famulaverit, ceſſerit. Eſt per ipſum æterna hac urbs noſtra, Terrarum gentiumque Dea, Mundi caput. Cæſarem qui contrucidarunt, victor ſi fuiſſet Cæſaris, ipſum Pompejus etiam Pompejum de vita deturbaſſent. Fuit tam dira ſors ſubeunda Cæſari, quia Pompejum vicit. Illi victo decretæ ſtatuæ, huic impacta parricidialibus mucronibus vulnera, per totum exacta corpus bene de vobis omnibus meritorum in redhoſtimentum ceſſere. Libertatem noſtram quam caſte tractarit noſtis & vos, qui ſcitis nihil eum unquam in illam attentando, novando, peccaſſe. Vidit, aſperius quam par foret, quam vellet, Patres eam tractare: emolliri id

qui

qui crederet poſſe, moderatiorum conſiliorum, ſemper, & qua potuit, author fuit. Quare nec ut tyrannus occumbere potuit, qui noluit vos à pluribus tyrannis lancinari. Heri occiſus eſt. Hodie parricidæ provincias ſunt partiti. Vobis eæ vectigales ut eſſent fecerat, eaſdem qui nunc illum ad modum ſuas fecere, interfecto Cæſare, tam de vobis, quam de eo quem mactarunt, agunt triumphos. At, Dii boni! quomodo uſurpare veſtra, in illa involare, vobis ſpoliatis ſibi veſtra privatim habere voluit; qui vivus etiamnum quod tabulæ (audiviſtis cives) loquuntur, omnia voluit eſſe veſtra, quæ ſua fuiſſent. Si vox ei rediret, in quot vulnera fœde diſciſſum corpus cernitur, totidem voces, totidem ora ſonarent, ipſis ſuis ſicariis (tamen eum tenuit amor veſtri) grates actura, quod citius ad vos ipſorum beneficio nunc deveniant, quæ forſan longius vivendo detinuiſſet. Eſtis hæredes Cæſaris, tenetis quidquid illius fuit. Iuxta & cadaver illius, & qui ut cadaver eſſet effecere, in manibus veſtris ſunt. Ite, flammis rogum permittite: ſentiant illius manes juſta ſibi facta. Quocumque modo flammis in pabulum cedat, quod à morte ſuperfuit. Ipſi porro quid à vobis illius manes exigant attendite, tum & ſtatuite, quid faciundum vobis reſtet.

Nec hic ſibi ſubſiſtendum ratus Antonius laceram crudeliter & tot perfoſſam ictibus, aſpectuque & ob id horrendam veſtem interfecti explicans, eamque omnibus oſtentans,

En, inquit, cives illam, illam togam, quæ tegere ultra dominum cum non poſſit, ictibus parricidialibus perforandam ſe dedit: illa vobis admiſſi parricidii eſt index, illa tanti ſceleris teſtis, eadem quantumcumque muta, concitata, ad ultionem Cæſare vobiſque dignam vos vocat. Potuit illa incolumi Iove & urbe Roma inundari tanti ſanguinis profluvio: at vos cavete, ne poſteri dixerint, maculaſſe vos conterminam Cælis Romani nominis gloriam, qui hæc tam dira ſufferre potueritis, qui inulta tranſmittere.

Nondum finierat cum in furias actu proruere, pars ſubſellia è foro, pars menſas & cancellos ad cadaver cremandum accumulare, quævis deripere, nihil non, obviũ modo eſſet, facere doloris furoriſq; argumentum. Facibus, ſemiuſtis titionibus, nonnulli quoq; ad conjuratorum ædes ipſas incenſuri ſe contulere, à quibus tamen ignis prohibitus.

Eſt & ut hic ſummam divini numinis juſtitiam unuſquiſque videat. Voluit hæc, ut eidem flammæ quæ Cæſaris cadaver abſumeret, ſuus uſus eſſet ad domos conjuratorum incendendas. Juſtitiam clementiamque illius, rapti à rogo torres explicuere. Ipſos quin imo dicas titiones hos, aliquo modo pios, quod juſta Cæſari fecerunt, juſtos, quod in ultionem exarſerunt per ſcelus interempti. Notaſſe ſuffecerit nunquam tanta Impietatem adverſum quempiam incendia concitaſſe, quin eadem in ſe verterit, ipſis vel ignibus quos ipſamet accenderat depaſcenda.

Textus.

Hoc facto, metus præſertim Bruto injectus eſt. Itaq; urbem egreſſus Antii primum moratus eſt: rediturus in urbem ubi populus irâ deferbuiſſet: Id quod facile futurum ſperabat, multitudine celeri & inconſtanti impetu lata, cum & Senatum ipſe benevolum haberet, qui valere juſſis Cinnæ interfectoribus, eos qui ad conjuratorum domos vim inferendi cauſſa concurrerant, indagabat atque comprehendebat. Jam & populus, Antonium prope regnum inſtituentem moleſte

ſte ferens, Brutum deſiderabat, videbaturq; ipſe præſens ludos quos ob præturam debebat, editurus. Sed cum ſentiret multos eorum qui ſub Cæſare ſtipendia fecerant inſidias ſibi ſtruere, & ſenſim Romam intrare, venire non eſt auſus.

Hoc rerum ſtatu alia mutatio adventu junioris Cæſaris accidit. Is natus erat filia ſorore C. Julii Cæſaris, & ab hoc teſtamento filius hæreſque inſtitutus, quo tempore is occiſus eſt, Appolloniæ literis operam dabat, illum, qui mox in Parrhos expeditionem facere decreverat, ibi operiens. Audita patris nece ſtatim Romam ſe contulit, Cæſariſq; nomine ad ſtudia populi ſibi concilianda uſus, & pecuniam ab eo legatam civibus largitus, factione ſua Antonium ſuperavit, ac pecuniæ diviſione multos eorum qui ſub Cæſare militaverant contraxit, ſibique adjunxit. Cum autem Cicero ob odium in Antonium Cæſaris partes foveret, acriter eum Brutus per Epiſtolam objurgat. Non tibi, inquit, dominum ferre moleſtum eſt, ſed dominum infeſtum metuis, namque eo ſpectant tua conſilia, ut lenem ac clementem ſervitutem feras: huc enim facit quod ſcribis Cæſarem eſſe bonum. At verò majores noſtri, ne mites quidem dominos ſuſtinuere. Mihi in præſentia neque bellum gerere conſtitutum eſt certò, neque quieſcere, unum firmiter decrevi, non ſervire. Te autem miror, qui cum bellum civile & periculoſum metuas, turpem & ignominioſam pacem non times; & pro exturbata tyrannide ab Antonio id mercedis poſtulas. Hujuſmodi in primis Epiſtolis fuit Brutus. Jam vero, aliis ad Cæſarem, aliis ad Antonium diſcedentibus, & exercitibus velut ſub præcone proſtantibus, atque ei

Digitized by Google

qui plus dediſſet ſe adjungentibus, deſperatis plane rebus Italia excedere ſtatuit, pedeſtrique itinere per Lucaniam per mare Eleam venit.

EXCURSUS.

Eouſque etiamnum male fauſta ſunt cum hominibus malis conſortia, ut vel in partem mali ſubinde veniat commune cum illis nomen habuiſſe. Idem & in diverſam partem de bonis eſto dictum. Summus Cæſaris amicus Cinna poëta, quia commune habuit cognomen cum illo Cinna qui interfectum Cæſarem calumniis inceſſere incœperat, à populo in furorem acto fœdiſſime diſcerptus interiit. Octavius Julii nomine aſſumto, Pop. Rom. ſtudiaque illius & arma totamque Civitatem ad ſe adtraxit. Conſtanter & vel ad pertinaciam Senatus conjuratos tutabatur, namque eos qui ſic innocentem Cinnam letho dederant ſupplicio affecit, inque eos acerrime perquiri fecit qui torribus à rogo raptis ad incendendas conjuratorum ædes concurrerant. Qui Senatus favor, etiam ipſorum conjuratorum fiduciæ mox impoſuit: fluxus quippe, & ab adventu Octavii evaneſcens, quem & timendum ſibi videbat præſertim cum authoritate quoque Ciceronis ſuffultus eſſet, Brutus alio ei ſeſe modo opponere cum non poſſet has ad Ciceronem literas dedit.

Nunc, Cicero, nunc agendum eſt ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium, gaviſi ſimus, non ſemper primi cujuſque mali

mali excidendi cauſa ſit, ut aliud renaſcatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus aut patientibus nobis adverſi evenire poteſt, in quo non cum omnium culpa, tum tua præcipue futura ſit, cujus tantam autoritatem Senatus & Pop. Rom. non ſolum eſſe patitur, ſed etiam eſſe cupit, quanti maxima in libera civitate unius eſſe poteſt, quam Tu non ſolum bene ſentiendo, ſed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porro quæ ubi ſupereſt nulla abs te deſideratur, niſi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia ſic abunde adſunt ut comparari poſſint cum quolibet antiquorum tuæ virtutes. Unum hoc grato animo liberalique profectum cautiorem ac moderatiorem liberalitatem deſiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod male cogitantibns exemplo aut præſidio ſit. Itaque timeo de Conſulatu, ne Cæſar tuus altius ſe aſcendiſſe putet decretis tuis, ſi Conſul factus ſit deſcenſurus. Quod ſi Antonius ab alio relictum Regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit, quonam animo fore putas, ſi quis authore non tyranno interfecto, ſed ipſo Senatu putat ſe imperia quælibet concupiſcere poſſe? Quare tum & fœlicitatem & prudentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero Cæſarem honoribus quos acceperit extraordinariis fuiſſe contentum. Alienæ igitur inquies culpæ me reum facies? Prorſus alienæ, ſi provideri potuit ne exiſteret. Quo utinam inſpectare

poſſis.

Digitized by Google

poſſis timorem de illo meum. His literis ſcriptis te conſulem factum audivimus. Tum vero incipiam proponere mihi, Rempublicam juſtam, & ſuis nitentem viribus, ſi iſthuc videro.

Atq; hæc quidem ipſius Bruti ſunt quæ deſcripſimus. Sic autem quem latinitate donamus, Quævedo vult ſcripſiſſe.

Compertum mihi, Te quo tyrannidi quam M. Antonius affectat, te opponas, eandem Octavio quem Cæſar adoptavit procurare. Id vero, mi Cicero, non eſt tyranno ſe opponere, ſed tyrannum facere. Ab imperio nullus tibi imperantem qui timeas, eſt metus. Dominatum Antonii quia deteſtaris, ei contra ſtas: non quia dominum non feras. Pejoris exempli eſt, hæc Octavio deferri, quam vel Antonio relinqui: pejora quippe ſunt cum hæreditaria fiant, & in legitima per ſucceſſiones continuatas tranſmittuntur, quam cum à vi ac violentia principium habent. Quorum illud, ſuo ſe poſt titulo tueatur, atque eat in vim conſtituti: hoc, nunquam ſine crimine eſt. Si te virtutes Octavii movent, ſi quod bonum eum dices; tepones, majores noſtros nec mitiores, quoque dominos potuiſſe tolerare. Timeo ne iiſdem moribus imperium ſic admoderaturus, per quos ſe tibi probat, & dignus videtur qui imperet, neque minus ſub bono Imperatore noſtra libertas pereat, quam ſub malo. Quo tibi ullæ ad excludendum Antonium cauſſæ, ſi eaſdem adfers ad evehendum Octa-

Octavium alio modo dicis non poſſe excludi. At nec hoc recte. Hoc tu quidem pacto Antonium percellis, qua illum à tyrannide quam affectat deruis, injurias tibi ab illo illatas ulciſceris; ſed nec minus in ipſam patriæ libertatem peccas, quam perpetuæ per continuatas ſucceſſiones tyrannidi fœdiſſimo me hercules exemplo damnas. Tuum hic, ſodes, errorem agnoſce, qui cum Patriæ tuæ proditor penes Antonium quem depulſum velis reſidere quod eſt rerum ſummum, non ſuſtineas, ejuſdem cervicibus Octavium imponis. Quod quid aliud quam per proditionem tyrannidi tyrannidem opponere? Male fauſtam patriæ tuæ ambitionem; hanc & ipſam quoque quanta quanta ſit aut Antonii ſuperbia, aut utriſque dominandi lubido longe ſuperantem, quotquot a tria Viros & cives bonos habet merito jure damnabunt; ut qui is omnibus videri affectes, qui eo vel uſque rempublicam tui arbitrii feceris, imperatorem ei & auferre & quem velis dare, unus ex æquo poſſis: eundem exinde tibi ſubmiſſurus, tibi vaſallum, cui ad te referendú erit, tuo quod habiturus, & regnet beneficio, quique fateri ad extremum cogatur eſſe ſe opus tuum. At vero tam illius tibi tolerandæ erunt querimoniæ, quem removeris, quam fieri de facili poteſt, ut non aſſequaris illa quæ tibi ab illo præſumſiſti, pollicitus es, quem ſic extuleris. Non eſt, ut petere à te conſilium qui debeam, eidem à me dari poſſe credam. Tu interim etiam atque etiam attende, quo id loco futurum tibi vel ipſi ſit, ſi conſilium, quod ipſe dare deberes, non admittis.

Digitized by Google

Lectæ quidem hæ literæ Ciceroni, ſed conturbatis jam omnibus, atque hinc ab Antonio, inde ab Octavio armis aſſumtis, vera & ſalutaria ſuggerenti morem gerere non evaluit. Erat tunc eorum venalis ambitus, & urbi & patribus ex bello lucrum. Par utrimque ſtudium, per largitiones ſibi legiones comparandi, ſtudiaque civitatum ac populorum emercandi. Brutus, ubi jus armis ac ſceleri datum vidit; ubi omnibus conclamatis, etiam malorum quæ fuiſſent remedia conſumta; Italiâ relictâ in Elæam ſe contulit, præſtolaturus, num quid forte rebus ſuis ex uſu quod foret volvendus dies adferret.

FINIS.

Digitized by Google

ERRATA.

P. 2. l. 8. effectet, *leg* affectet. p. 5. l. 2 ſaturarint, *leg.* ſaturarit. p. 6. l. 11. ruivas, *leg.* ruinas. p. 7. l. 11. Geometriæ *leg.* Geometricæ. id. l. 23. ea obmiſſa, *leg.* admiſſa. p. 8 l. 18. contulene, *leg.* contulerit, p 9. l. 1. concitans *leg.* concitaret. id. l. 4. qui *leg.* quæ. ib. ult. eadem, *leg.* eandem. p. 10. l 1, exprimat atque illuſtrent, *leg.* exprimat atque illuſtret. ib. l ult. fuiſſet *leg.* fuiſſent. p. 12. l. 15. Scloplerum, *leg.* Sclopperum. p. 17. l. 5. mortem, *leg.* invitis. ead. l. 9. ſoporate *l.* ſoporatæ, p. 19. l. 19 l. 10. partium ferant. *leg.* partium ſe ferant p. 20. l. 13. ut in, *leg.* ut nec in p. 2. l. 2. quod, *leg.* quos, ib. l. 14. alium, *leg.* aliam, ib. l. 25 præorum. *leg.* præmiorum. p. 22. l. 2. petenti, *l.* petendi. p. 25. l. 4 cruentem, *l.* cruentum ib. l. 13 qui, *leg.* quo, id. l. 17. aut *dele.* pag. 28. 13. venuſtulis, *leg.* venuſtulus. p. 30. l. 4. vero, *leg.* viro. p. 33, l. 5. providit, *leg.* procudit. p. 34. i. 1. interfecit, *leg.* ii fecerint, id. l. 25. diſplacet, *leg.* Dis placet. p. 36. l. 13. Marcus, *leg.* Cæſar. p. 40. l. 2. effecti, *leg.* affecti, p. 51. l. 25. De, *leg.* Da. p. 55. l. 25. & *leg.* ob. p. 56. l. 1. commendationis, *leg.* commendationis ſucceſſus, id. l. 2. ſuſpiciones, *leg.* ſuſpiciones ſe, p. 57. l. 16. effeceris, *leg* effecerit. p. 59. l. 11. deſconveniet, *leg.* diſconveniret. p. 60. l. 1. ſuam, *leg.* ſuum. p. 61. l. 12. conſiſcat, *leg.* conſciſcat. p. 62. l. 8. nidor, *leg.* nitor. p. 65 l. ult. cum, *leg.* tam. p. 66. l. 8 erravit, *leg.* errabit, id. l. 10. conſtitueret, *leg.* conſtituet. p. 69. l. 3. ſibi *dele.* p. 71. l. 7. qui, *leg.* cui. p. 79. l. 24. ſi non *leg.* ſi non in. p 74. l. 5. convenitur, *leg.* convertitur, id l. 11. neceſcii *leg.* neſciis. pag. 75. l. 1. multorum, *leg.* multarum, ib l. 5. penetrare videtur, *leg.* penetrare non videtur, id l. 14. amentivé, *leg.* amentive, id l. 16. conſertos, *leg.* conſortes. p. 77. l. 3. ambientium, *leg.* obnubentium, id. l. 12. ſaltem dele. p. 78. l. 10. provocatum, *leg.* provocatura, id. l. 14. poteſtatemque, *leg.* poteſtatem, id. l. 16. agnitures non, *leg.* agnituris, haud. ib. *l. ult.* bus patria Gnarus, *leg.* bus. Patiar ſed gnarus, p. 79. l. 9. dolor *leg.* dolet. p. 80. l. 1. & 2. Corus, *leg.* laus, ib. l. 5. ut, *leg.* at. buſtium *leg.* buſtum. p. 84. l. 16. an *leg.* in, id. l. 20. attinet, *leg.* attinent, votis *leg.* vobis p. 85. l. 25. ſalutavit, *leg.* ſalutarit. id. l. 19. nec in ſe, *leg.* nec qui in ſe. d. 86. l. 1. vitum, *leg.* vitam, id. l, 10. nunquam, *leg.* unquam p. 82. l. 7. ut præſunt, *leg.* præſinit. p. 84. l. 5 perſuadeant, *leg.* perſuadenn, veſidibus *leg.* reſidibus, id l. 16. Ipſe *dele.* p. 90. l. 24. ſuperbia in ulteriora, *leg* ſuperbia, quò æ in ulteriora. p. 9. l. 25. Quoties, *leg.* quotus. p. 92. l. 2. præſtitent, *leg.* præſtiterit, id. l. 21. judicum *leg.* judicium. p. 63. l. 11. obſepſit *leg.* obſerſit. p. 94. l. 2. congraiiis, *leg.* congiariis. id. l. penult. effugiunt, *leg.* effugiant. p. 96. l. 10. *Dele* cum, id. l. 16. voxaret, *leg.* vocaret. p. 97. l. 20. judicium. p. 105. l. 13. meæ *leg.* mea, id. 15 ſatis, *leg* fatis, id l. 20 paſcebat, *leg.* poſcebat. p. 111. l. 12. quoque, *leg.* quique. p. 113. l. ult. exciſuris, *leg* exciſurus. pacem *leg.* parem. p. 127. l. 3. averſuri, *leg.* averſuris. p. 121. l. 23. Cæpurnia, *leg.* Calpunia. l. ult. viſu, leg. riſu. p. 131. l. 1. Dico, *leg.* dici, p. 132. l. 6. inaccreſſe, *leg.* inacceſſa, id. l. 9. deſpectum ipſis, *leg.* deſpexerunt, p. 133. l. 23. ſit, *leg.* ſint. p. 134. l. 8. redonaturi, id. l. 11. eum, *leg.* ut. id. l. 14. Cæſaris, *leg.* Cæſare. p. 135. l. 8. Magnes, *leg.* Magni. id. l. 11. animos *leg.* animi id. l. l. 14. propaleſceret, id. l. 23. alio, *leg.* atrio. p. 136. l. 11. de *leg.* dato, id. l. 24. jus, *leg.* iis. id. l. 21. veneno, *leg.* venenoque, id. l. ult. inobſervatas, *leg.* inobſervatur. p. 138. l. 1. quam *dele.* id. l. 4. velut. Quæ, *leg.* velit, quæ, ib. l. 12. prolationem, *leg.* proditionem. id. l 17. vota quæ vocares, *leg* vota ad quæ vocaretur. id. 20. l. 20 dixiſſem, *leg.* dixiſſes. p. 104. l. 9. ſumptas, *leg.* ſumtis, id. l. 14. rit, ſcire, *leg.* rit. Scire. p. 141 l. 3. eſſe *dele.* P. 143. l, 11. venales *leg.* venalia. p. 144. l. 4 oſculantur *dele.* id. l. 5. in alterum *dele.* id l. 6. diſjungant. cunctum, *leg* disjungant ſibi eripiant junctim, id. l. 13. ut *dele.* p. 145. l. 4 exactioribus, *leg.* ex auctioribus, p. 146. l. 10. Semiſtichion, *leg.* hemiſtichion. id. l. 15. immorenti, *leg.* immorienti. id. l. 22. ferentem *leg.* ferientem. p. 148. l. 2. obſequio, *leg.* obſequia, id. l. *ult.* Totam, *leg.* Tam. p. 150. l. 7. invalidam, *leg.* in validam, id. l. 10. præ-

ſtitutum

by Google

ſtitutum *leg.* præſtitutam, id. l. 12 profudore, *leg.* profunderent, id. l. 18. videt *leg* videbat. p. 152. l. 7. voluntate *leg,* volutare, p. 154. l. 2. proſequitur *dele,* id. l. 23. ne; *leg.* me. p. 155 l. 2. toto, *leg,* toti. p. 157. l. 22. ſtatuas, *leg* ſtatuæ. p 158. *ult..* quos. *leg* quas. 159. l. *ult.* ejici *leg.* ejus. p. 160. l. *ult.* Cæſar vel interfectus, *leg.* Cæſarem vel interfectum. p. 163. l. 17 perviunt, *leg.* pervincit, p. 164. l. 15. eum, *leg.* eos, id. l. 20. lucidibrio. *leg.* ludibria. id. l. 21 Fieri, *leg.* Furi. p. 167. l. 13. laceſſere *leg.* arceſſere, p. 168. l. 23. ſatis *leg.* fictis. p. 169. l. 17. impulſuris, *leg.* impulſuri. p. 170. l. 23. ipſum *dele.* p. 171. l. 11. tamen, *leg.* tantus. p. 172. l. 1. actu, *leg.* acti. p. 176. l. 15. fiant *leg.* fiunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google